Sâdık Hidâyet

Üç Damla Kan

ÖYKÜ

Çeviren: Mehmet Kanar



YKY

Sâdık Hidâyet 17 Şubat 1903'te Tahran'da doğdu. Soylu bir ailenin çocuğuydu. Ortaöğrenimini Tahran'da tamamladıktan sonra mühendislik okumak için Belçika'ya gitti. Ancak edebiyata ilgi duyduğundan öğrenimini yarıda bırakarak Paris'e gitti. Orada Fransız dili ve edebiyatını yakından inceleme fırsatı bulan Hidâyet, ilk öykülerini Paris'te yazdı. Dört yıl sonra Tahran'a döndü. 1936'da Hindistan'a giderek Sâsânî Pehlevîsi ve Sanskritçe öğrendi. Budizmi inceledi ve Buda'nın bazı yazılarını Farsçaya çevirdi. İran'a döndükten sonra bir süre devlet memurluğu ve tercümanlık yaptıysa da bu görevlerinde uzun süre çalışamadı. 1950'de tekrar Paris'e giden ve zaman zaman bunalımlar geçiren Hidâyet, 9 Nisan 1951 günü, yine böyle bir bunalım sonrası, havagazıyla intihar etti. Sâdık Hidâyet, Seyyid Muhammed Ali Cemalzâde'den sonra, Bozorg Alevî ve Sâdık-ı Çûbek ile birlikte İran edebiyatında modern öykücülüğün kurucularındandır.

Başlıca Yapıtları:

Öykü: *Zinde be-gûr* (1930; *Diri Gömülen*, Çev. Mehmet Kanar, YKY, 1995), *Se katre hûn* (1932; *Üç Damla Kan*, Çev. M.K., YKY, 1999), *Sâyerûşen* (1933; *Alacakaranlık*, Çev. M.K., YKY, 2001), *Seg-i vilgerd* (1942; *Aylak Köpek*, Çev. M.K., YKY, 2000). **Roman:** *Sâye-i Moğul* (1931; Moğol Gölgesi), *Aleviye Hânum* (1933; Aleviye Hanım), *Bûf-i kûr* (1937; *Kör Baykuş*, Çev. Behçet Necatigil, Varlık Yayınları, 1977; YKY, 2001), *Haci Aga* (1945; *Hacı Aga*, Çev. M.K., YKY, 1998). **Oyun:** *Pervîn Duhter-i Sâsân* (1930; Sâsân Kızı Pervin), *Mâzyâr* (1933). **İnceleme-Araştırma:** *Fevâyid-i giyâhhâri* (1927; *Vejetaryenliğin Yararları*, Çev. M.K., YKY, 1997), *İsfehân nısf-i cihân* (1931; Isfahan: Yarım Cihan), *Terânehâ-yi Hayyâm* (1934; *Hayyam'ın Terâneleri*, Çev. M.K., YKY, 1999), *Folklor yâ ferheng-i tûde* (Folklor ya da Halk Kültürü).

Mehmet Kanar 1 Ocak 1954 tarihinde Konya'da doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap ve Fars Dilleri ve Edebiyatları bölümünde tamamladı. 1998'den beri aynı üniversitede Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı başkanlığı görevini yürütüyor.

Özellikle Sâdık Hidâyet'ten yaptığı çevirilerle tanınan Kanar, ayrıca Fars dili ve edebiyatı üzerine ders kitapları, sözlükler (örn. *Büyük Türkçe-Farsça Sözlük*, 1993) ve derlemeler (örn. *Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi*, YKY, 1995; *İran Masalları*, YKY, 1996) hazırlamış, inceleme ve çeviriler yayımlamıştır.

Sâdık Hidâyet'in
YKY'deki öteki kitapları:

Diri Gömülen *(öykü, 1995)*
Vejetaryenliğin Yararları *(inceleme, 1997)*
Hacı Aga *(roman, 1998)*
Hayyam'ın Terâneleri *(inceleme, 1999)*
Aylak Köpek *(öykü, 2000)*
Kör Baykuş *(roman, 2001)*
Alacakaranlık *(öykü, 2001)*

Sâdık Hidâyet üzerine:

Kör Okur *(Oğuz Demiralp, YKY, 2001)*

SÂDIK HİDÂYET

Üç Damla Kan

FARSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
MEHMET KANAR

ÖYKÜ

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 1196
Edebiyat - 326

Üç Damla Kan / Sâdık Hidâyet
Özgün adı: Se katre hûn
Farsça aslından çeviren: Mehmet Kanar

Kitap Editörü: Elif Gökteke
Düzelti: Alev Özgüner

Genel Tasarım: Faruk Ulay
Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Üç-Er Ofset
Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 15 Bağcılar / İstanbul

Farsça İlk Baskı: Se katre hûn, 1932
Çeviriye Temel Alınan Baskı: Se katre hûn, 1965 (8. baskı), Kitâbhâ-yi Perestû, Tahran
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Haziran 1999
2. baskı: İstanbul Şubat 2005
ISBN 975-363-997-X

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1999

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
http://www.tcle web.com.tr

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Önsözü *(Mehmet Kanar)* • 7

Üç Damla Kan • 9
Girdap • 18
Daş Âkil • 29
Kırık Ayna • 40
Af Talebi • 45
Lale • 55
Maskeler • 62
Pençe • 70
Nefsini Öldüren Adam • 79
Hülleci • 92
Goceste Doj • 102

Çevirmenin Önsözü

Kör Baykuş (Bûf-i kûr) [Çeviren: Behçet Necatigil, Varlık Yayınları, İstanbul 1977; YKY, 2001) ve *Diri Gömülen* (*Zinde be gûr*) [Çeviren: Mehmet Kanar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995] adlı kitaplarından sonra, *Üç Damla Kan* (*Se katre hûn*) ile İranlı öykü ustası Sâdık Hidâyet'in (1902-1951) üçlemesi dilimize kazandırılmış oluyor. İlk kez 1311 h.ş./1932 yılında basılan *Se katre hûn* 11 öyküyü içine alır ve yapıta adını, Türkçeye ilk çevirisi yine Yapı Kredi Yayınları arasında çıkan *Modern İran ve Afgan Öyküleri Antolojisi*'nde (1995, s. 75-82) bulunan ilk öykü verir.

Kitapta ilk bakışta dikkati çeken şeyler, beş öykünün intiharla, iki öykünün de cinayetten sonra intiharla sonuçlanması, bunun yanı sıra ilk ve son öyküde "üç damla kan" vurgulamalarının sık sık tekrarlanmasıdır.

Hidâyet, yönetimin ülke için pembe tablolar çizmesine, 1930'lu yıllardaki İran halkının yaşantısını gerçekçi tasvirlerle öykülerine dökerek karşılık verir. Fakirlik, hastalık, cahillik, batıl inançlar, ölüden yardım umulması, falcılık, cincilik, hatalı evlilikler, kumalık ve "sîga" düzeni, bencillik, sevgisizlik, ikiyüzlülük, gerçek hayata katlanamayarak mistik hayata ve inzivaya kaçış, hayal kırıklıkları, ikinci plana atılmış kadının mal muamelesi görmesi, *Üç Damla Kan*'ın temel taşlarını oluşturur.

Üç Damla Kan, İranlı yayıncısının da dediği gibi, belki Sâdık Hidâyet'in varlık rüyasını kâbusa çeviren ifritin pençesinden, belki de kendi kalbinden damlamıştır.

Prof. Dr. Mehmet KANAR

Üç Damla Kan

Dün odamı ayırdılar. Acaba müdür muavininin vaat ettiği gibi şimdi tam tedavi oldum mu ve haftaya özgür olacak mıyım? Hasta mıydım acaba? Bir yıldır, yalvarıp yakarmama rağmen bana kâğıt kalem vermiyorlardı. Elime kâğıt kalem geçtiğinde ne kadar çok yazacak şeyim olduğunu düşünüp duruyordum. Fakat dün ben istemeden kâğıt kalem getirdiler. O kadar arzu ettiğim, o kadar beklediğim şeyi! Ama ne fayda! Dünden beri ne kadar düşünsem de yazacak bir şey bulamıyorum. Sanki biri elimi tutuyor, ya da kolum hissizleşiyor. Şimdi dikkat ediyorum da kâğıda karaladığım karman çorman çizgiler arasında okunabilen tek şey: "Üç damla kan!"

* * *

Gökyüzü masmavi, bahçe yeşil ve tepe üzerinde çiçekler açmış. Hafif bir esinti çiçek kokularını buralara kadar getiriyor. Fakat ne fayda! Ben artık hıçbir şeyden zevk alamıyorum. Bütün bunlar, şairler, çocuklar ve hayatlarının sonuna kadar çocuk kalan kimseler için güzel. Bir yıldır buradayım. Sabaha kadar kedi sesinden dolayı uykusuzum. Bu korkunç iniltiler, canımı ağzıma getiren bu tahriş olmuş gırtlak! Burada geçirdiğim uzun günler ve korkunç saatler! Sabahleyin gözümü açar açmaz kahrolası enjeksiyon! Yaz günleri sarı gömlek ve pantalonlarımızla yeraltında halka kuruyoruz, kışın bahçe kenarında güneşleniyoruz. Bir yıldır bu acayip, tuhaf insanlar arasında

yaşıyorum. Aramızda tek ortak yön bile yok. Ben yerden göğe kadar onlardan farklıyım. Ama bu insanların iniltileri, sessizlikleri, küfürleri, ağlayış ve gülüşleri rüyalarımı hep kâbuslarla dolduracak.

* * *

Akşam yemeğine daha bir saat var. Her zamanki klasik yemekler. Yoğurt çorbası, sütlaç, pilav, ekmek, peynir. O da ölmeyecek kadar az. Hasan'ın bütün arzusu, bir kazan eşkene[1] çorbasını dört sengek ekmeğiyle[2] yemek. Serbest bırakıldığı vakit, kalem kâğıt yerine ona bir kazan dolusu eşkene getirmeliler.

O da bu yerin mutlu insanlarından biri. Kısa boyu, aptalca gülüşü, kalın boynu, dazlak başı ve nasır tutmuş elleriyle oluk-çuluk için yaratıldığını bas bas bağırıyor. Eğer Muhammed Ali orada öğle ve akşam yemeklerinin başında durmasaydı, Hasan hepimizi açlıktan öteki dünyaya göndermişti. Fakat Muhammed Ali de bu dünyanın insanları gibi. Burası, ne derse desinler, normal insanların dünyası dışında apayrı bir dünya.

Bir doktorumuz var. Allahtan aklı bir şeye ermiyor! Onun yerinde olsam, bir gece bütün akşam yemeğine zehir döker, önlerine koyardım. Sonra da sabahleyin bahçede dikilip, elimi belime dayar ve götürülen ölüleri seyrederdim. Beni buraya ilk getirdiklerinde, zehir içirirler korkusuyla vesvese içindeydim. Öğle ve akşam yemeklerine el sürmüyor, Muhammed Ali'ye tattırdıktan sonra yiyordum. Geceleri korkuyor ve "Beni öldürmeye geldiler!" düşüncesiyle uykumdan sıçrıyordum. Bunların tümü ne kadar gc ilerde kalmış!.. Her zamanki insanlar, aynı yiyecekler ve ortasına kadar laciverde boyanmış duvar.

İki ay önce bir deliyi bahçenin altındaki hücreye atmışlardı. Kırık bilye ile karnını deşti. Bağırsaklarını dışarı çıkarmış, onlarla oynuyordu! Dışarıdayken kasaplık yaptığını, karın deşme âdeti olduğunu söylüyorlardı. Ama tırnağıyla gözünü çıkaran

1 Su, yağ, kurutulmuş sebze, soğan, yumurta ve undan yapılan, bazen ıspanak da katılan, İran'a özgü bir yemek. (Bütün dipnotlar çevirmene aittir.)

2 Buğday unundan yapılan ve tandırda sıcak çakıl taşlarının üstünde pişirilen, İran'a özgü bir ekmek.

ötekinin ellerini arkasından bağlamışlardı. Feryat ediyordu. Akan kanlar gözünde kurumuştu. Biliyorum, bütün bunlar müdür muavininin başının altından çıkıyor.

Buradaki insanların hepsi böyle değil. Çoğu, tedavi edilip bırakılsalar da mutsuz olacaklardır. Mesela, kadınlar kısmında kalan Suğra Sultan'ı iki üç kez kaçmak isterken yakaladılar. İhtiyar kadındır ama, yüzüne duvar kireci sürüyor. Sardunya çiçeği de onun allığı. Kendini on dört yaşında genç kız sanıyor. Tedavi olup da aynaya bakacak olsa, kalpten gider. Hepsinden kötüsü, bizim Taki dünyanın altını üstüne getirmek istiyor ve kadının insanların mutsuz olmalarına neden olduğu, dünyayı ıslah etmek için ne kadar kadın varsa öldürülmesi gerektiği inancında. Ama yine de Suğra Sultan'a âşık olmuştu.

Bunların hepsi bizim müdür muavininin başının altından çıkıyor. Bütün delilerin ellerini arkadan bağlatıp, o koca kafası ve esrarkeşlere benzeyen küçük gözleriyle sürekli bahçenin köşesinde, köşkün dibindeki ağacın altında dolaşıyor. Kimi zaman eğilip, ağacın dibine bakıyor. Onu gören de "Ne zararsız insan! Biçare, bir bölük delinin arasına düşmüş!" der. Ama ben onu tanıyorum. Biliyorum, orada ağacın altında yere üç damla kan damlamış. Penceresinin önüne bir kafes asılmış. Kafes bomboş. Nasıl olmuşsa, kedi onun kanaryasını kapmış. Fakat o, kediler kafese girsin de öldürsün onları diye kafesi koymuş.

Dün kırçıl bir kediyi izledi. Hayvan pencerenin önündeki çam ağacına tırmanır tırmanmaz kapıdaki nöbetçiye hayvanı vurmasını söyledi. Bu üç damla kan kediye aittir. Fakat kendisine sorulduğunda "Alacabaykuşundur" diyor.

Bütün bunlardan daha garip olanı, arkadaşım ve komşum Abbas. Getirileli iki hafta olmadı. Bana çok ısındı. Kendisini peygamber ve şair sanıyor. "Her iş, özellikle peygamberlik talihe bağlıdır. Kimin alnı yüksek olursa ve önüne engel çıkmazsa, işi yoluna girer. Allâme-i cihan olsa, fakat alnı yüksek olmazsa başarısız kalır" diyor. Abbas kendisini usta bir tarzan olarak görüyor. Bir tahta üzerine tel gererek aklı sıra tar yapmış. Bir de şiir uydurmuş. Günde sekiz defa okuyor bana. Bu şiir yüzünden buraya getirildiği söyleniyor. Söylediği şiir veya garip beste şu:

Ne yazık ki yine akşam oldu.
Bütün dünya karardı.
Bütün insanlar huzura kavuştu.
Bir benim ıstırap ve gamım arttı.

Dünyanın mizacında mutluluk olmaz.
Ölümden başka gam ilacı bulunmaz.
Ama çam ağacının altında, köşede
Yere damlamıştır üç damla kan.

Dün bahçede yürürken Abbas bu şiiri okuyordu. Bir kadın, bir erkek ve genç bir kız onu görmeye geldiler. Bu beşinci gelişleri. Onları görmüştüm, tanıyordum. Genç kız bir demet çiçek getirmişti. Kız bana gülüyordu. Besbelli beni seviyordu. Aslında benim için gelmişti. Abbas'ın çiçekbozuğu yüzü ise güzel değil. Ama o kadın, doktorla konuşurken, Abbas'ın genç kızı kenara çekip öptüğünü gördüm.

* * *

Şimdiye kadar ne beni görmeye gelen, ne de bana çiçek getiren oldu. Bir yıl geçti. Son olarak beni görmeye gelen Siyavuş'tu. Siyavuş benim en iyi arkadaşımdı. Komşuyduk onunla. Her gün birlikte üniversiteye gider, birlikte dönerdik. Birlikte ders çalışırdık. İstirahat ederken Siyavuş'a tar meşk ettirirdim. Nişanlım olan Siyavuş'un amca kızı Ruhsâre de genellikle bize katılırdı. Siyavuş, Ruhsâre'nin kız kardeşini almayı düşünüyordu. Tesadüfen nikâhtan bir ay önce hastalandı. İki üç defa hal hatır sormaya gittim. Fakat "Doktor onunla konuşulmasını yasakladı" dediler. Her ısrarımda aynı cevabı verdikleri için daha fazla üstelemedim.

Hatırlıyorum. İmtihan zamanıydı. Bir gurup vakti eve döndüğümde kitap ve defterlerimi masaya attım. Üstümü değişmeye başlamıştım ki bir mermi sesi duydum. Ses o kadar yakından geliyordu ki korktum. Çünkü evimiz hendek arasındaydı ve civarımızda hırsız dolaştığını duymuştum. Masanın

gözünden tabancayı kapıp avluya çıktım ve kulak kesildim. Sonra basamaklardan dama çıktım. Fakat hiçbir şey göremedim. Dönerken yukarıdan Siyavuş'un evine baktım. Siyavuş'un don gömlek bahçenin ortasında durduğunu gördüm. Şaşırarak "Siyavuş, sen misin?" diye sordum. Beni tanıdı ve "İçeri gel, evde kimse yok" dedi.

"Kurşun sesini duydun mu?"

Parmağını dudağına götürerek, başıyla "gel" diye işaret etti. Aceleyle çıkıp evlerinin kapısını çaldım. Gelip kapıyı açtı. Başı eğik, yere dikkatli dikkatli bakarken:

"Neden beni görmeye gelmedin?" diye sordu.

"İki üç defa halini hatırını sormaya geldim. Ama 'Doktor izin vermiyor' dediler."

"Benim hasta olduğumu sanıyorlar, ama yanılıyorlar."

Tekrar sordum:

"Şu mermi sesini duydun mu?"

Cevap vermeden elimi tuttu ve beni çam ağacının altına götürerek bir şey gösterdi. Yakından baktım: Yere üç damla taze kan damlamıştı.

Sonra odasına götürdü beni. Bütün kapıları kapadı. Sandalyeye oturdum. Lambayı yakıp, masa kenarında karşımdaki sandalyeye oturdu. Odası sade, mavi ve duvarlar ortasına kadar lacivert boyalıydı. Odanın kenarına bir tar koymuştu. Birkaç cilt kitapla defteri masanın üstüne bırakmıştı. Masanın gözünü çekti, bir tabanca çıkararak gösterdi bana. Sedef kabzalı eski tabancalardandı. Tabancayı cebine koyduktan sonra:

"Benim bir dişi kedim vardı. Adı Nazi'ydi. Belki görmüşsündür. Kırçıl renkli sıradan kedilerdendi. Sürmeli sürmeli iri gözleri vardı. Kurutma kâğıdı üzerine mürekkep dökülmüş de ortasından ikiye katlanmış gibi simetrik desenler vardı sırtında. Okuldan döndüğüm günler Nazi yanıma koşuyor, miyavlıyor ve bana sürtünüyordu. Oturduğum vakit başıma, omzuma çıkıyor, ağzını yüzüme sürüyordu. Alnımı yalıyor ve öpülmek için ısrar ediyordu. Galiba dişi kedi erkek kediden daha kurnaz, şefkatli ve hassas. Ben bir yana, Nazi'nin herkesten çok aşçıyla arası iyiydi. Çünkü önüne yemekler konuluyordu. Fakat otoriter olan, namaz kılan ve kedi tüyünden sakınan

evin aksaçlısından uzak duruyordu. Kuşkusuz Nazi, insanların kedilerden daha zeki olduklarını, bütün lezzetli yiyecekleri, sıcak ve yumuşak yerleri kendileri için icat ettiklerini, kedilerin de onlara katılabilmek için dalkavukluk ve yardakçılık etmeleri gerektiğini düşünüyordu. Sadece horozun kanlı başı pençesine düştüğü zaman Nazi'nin doğal duyguları uyanıp kaynamaya başlıyor ve onu yırtıcı bir hayvana dönüştürüyordu. Gözleri daha bir irileşip parlıyor, pençeleri kınından çıkıyor ve kendisine yaklaşan herkesi uzun hırıltılarla tehdit ediyordu. Sonra kendisine oyunlar çıkarıyordu. Bütün hayal gücüyle canlı bir varlık olarak tasavvur ettiğinden, horozun başını pençeliyor, gözleri parlıyordu. Gizlenip pusuya yattıktan sonra tekrar saldırıyor, cinsinin bütün üstünlük ve çevikliğini art arda sıçrama, zıplama, kavga ve kaçışlarla sergiliyordu. Gösteriden yorgun düştükten sonra kanlı başı olanca iştahıyla yiyordu. Geri kalan başın çevresinde birkaç dakika dönüyor, bir iki saat de o yapmacık evcilliğini unutarak ne kimseye yaklaşıyor, ne naz, ne de dalkavukluk ediyordu. Nazi, dostluğunu gösterirken de yabani ve ketumdu. Kendi yaşamının sırlarını ifşa etmiyor ve evimizi kendi malı biliyordu. Yabancı bir kedinin yolu oradan geçecek olsa ve bu kedi hele hele dişiyse, kızgınlık sesleri ve biteviye iniltiler çıkarıyordu. Nazi'nin yemek vaktini haber veren sesi, şımardığı zamanki sesinden daha farklıydı. Açlıktan bağırışları, kargaşa içindeki feryatları, keyifli zamanındaki miyavlamaları, hepsi birbirinden ayrıydı. Bunların ahenkleri de değişiyordu. Birincisi ciğer tırmalayan bir feryat, ikincisi kin ve öfke dolu bir feryat, üçüncüsü ise doğal olarak eşinin yanına gitme ihtiyacıyla dertli dertli inlemesiydi. Fakat Nazi'nin bakışları her şeyden daha anlamlıydı. Bazen insancıl duygular gösteriyordu. Öyle ki insan, elinde olmadan 'Bu tüylü başın ardında, bu sırlı yeşil gözlerin arkasında ne gibi düşünce ve duygular dalgalanıyor acaba?' diye kendi kendine soruyordu.

"Geçen sene baharda o korkunç olay meydana geldi. Bilirsin, bu mevsimde bütün canlılar sarhoş olur ve harekete geçer. Sanki bahar rüzgârı bütün kımıldanan şeylere bir coşku ve delilik üfler. Bizim Nazi de ilk kez aşk heyecanına kapıldı.

Tüm vücudunu sarsan titremelerle hüzünlü hüzünlü inliyordu. Erkek kediler onun iniltilerini duydular ve çevreden karşılamaya geldiler. Kavga ve didişmelerden sonra Nazi, hepsinden güçlü ve sesi olgun olanını kendine eş seçti. Canlıların aşk oyunlarında onların özel kokularının büyük önemi vardır. Çünkü şımarık ve temiz ev kedileri dişilerine kur yapmazlar. Oysa ince duvarlar üzerindeki erkek kediler, derileri soylarının asil kokusunu veren cılız, başıboş, hırsız kediler, dişilerinin dikkatini çekerler. Gündüzleri ve özellikle gece boyunca Nazi ile eşi aşklarını yüksek sesle dile getiriyorlardı. Nazi'nin yumuşak ve nazik teni esniyor, geriliyor, ötekinin vücudu yay gibi kamburlaşıyor ve sevinç çığlıkları atıyorlardı. Sabah oluncaya kadar aşkları devam ediyordu. Sonra Nazi solmuş tüyleriyle yorgun, ezik ama mutlu olarak odaya giriyordu.

"Geceleri Nazi'nin aşk oyunları yüzünden uyuyamıyordum. Sonunda tepem attı. Bir gün pencerenin önünde çalışırken bahçede salınan âşıkla maşuğu gördüm. Şu gördüğün tabancayla hedefin üç adım yakınına kadar gittim. Tabanca boşaldı ve merminin biri Nazi'nin eşine isabet etti. Beli kırılmış gibi bir kere sıçradı, ses çıkarmadan koridordan kaçtı ve bahçe duvarının dibine düşüp öldü. Geçtiği yerlere kan damlamıştı. Nazi bir süre onun peşinde dolaştı ve nihayet ayak izini buldu. Kanını koklaya koklaya doğru cesedinin başına gitti. İki gün iki gece ölüsünün başında nöbet tuttu. Bazen patisiyle ona dokunarak sanki 'Uyan! Bahar başlangıcı! Aşk vakti niçin uyudun böyle? Neden kımıldamıyorsun? Kalk, kalk!' diyor gibiydi. Çünkü Nazi ölümün ne demek olduğuna akıl erdiremiyor, âşığının öldüğünü bilmiyordu.

"Nazi ertesi gün eşiyle birlikte kayboldu. Her yeri dolaştım, aradım, herkese onu sordum ama boşunaydı. Acaba Nazi bana kahırlandı mı, öldü mü? Kendi aşkının peşine mi gitti? Peki ötekinin ölüsüne ne oldu? Bir gece aynı erkek kedinin miyavlayışını duydum. Sabaha kadar miyavladı. Ertesi gece de aynı şekilde. Fakat sabah olunca sesini kesiyordu. Üçüncü gece tabancayı alıp, penceremin önündeki şu çam ağacına doğru ateş ettim. Karanlıkta gözleri parlıyordu. Uzun uzun inledi ve

sesini kesti. Sabahleyin ağacın dibinde üç damla kan vardı. O günden beri her gece gelir ve aynı sesle inler. Ötekilerin uykuları ağır olduğundan duymuyorlar. Onları duymuyorlar. Ne desem, gülüyorlar bana. Fakat ben biliyorum. Bu sesin, öldürdüğüm kedinin sesi olduğundan eminim. O geceden beri gözüme uyku girmedi. Nereye gitsem, hangi odada yatsam, bu insafsız kedi sabaha kadar o korkunç gırtlağıyla inliyor ve eşine sesleniyor.

"Bugün ev boştu. Kedinin her gece gelip oturduğu ve feryat ettiği yere nişan aldım. Çünkü gözlerinin karanlıktaki parıltısından nereye oturacağını biliyordum. Tabanca patlayınca kedinin inleyen sesini duydum ve oraya üç damla kan damladı. Sen kendi gözünle gördün işte, şahidimsin değil mi?"

Bu sırada odanın kapısı açıldı; Ruhsâre ve annesi içeri girdiler. Ruhsâre'nin elinde bir demet çiçek vardı. Kalkıp selam verdim. Fakat Siyavuş gülümseyerek:

"Mirza Ahmet Han Bey'i benden iyi tanırsınız. Tanıştırmaya gerek yok. Kendileri de çam ağacı altında üç damla kan gördüklerine tanıklık ederler" dedi.

"Evet, gördüm."

Fakat Siyavuş yaklaşarak kahkahayla güldü; elini cebime sokarak tabancamı aldı ve masanın üstüne koydu:

"Biliyor musunuz? Mirza Ahmet Han yalnız güzel tar çalıp şiir söylemez, aynı zamanda usta bir avcıdır. Keskin nişancıdır" dedi.

Sonra bana işaret etti. Ben de kalkıp:

"Evet, bugün ikindi üzeri Siyavuş'tan okul defterini almaya geldim. Eğlenmek için bir süre çam ağacına atış yaptık. Fakat o üç damla kan kedinin değil, kumrunun kanıdır. Bildiğiniz gibi kumru yetim malından üç buğday yemiş. Her gece boğazından üç damla kan damlayana kadar inler. Ya da bir kedi komşunun kanaryasını kapmış ve onu vurmuşlar. Yaralı kedi de buradan geçmiş. Şimdi bekleyin de size yeni bestemi okuyayım" dedim.

Tarı aldım ve sesimi sazın sesine uydurarak şu şiiri okudum:

Ne yazık ki yine akşam oldu.
Bütün dünya karardı.
Bütün insanlar huzura kavuştu.
Bir benim ıstırap ve gamım arttı.

Dünyanın mizacında mutluluk olmaz.
Ölümden başka gam ilacı bulunmaz.
Ama çam ağacının altında, köşede
Yere damlamıştır üç damla kan.

Buraya gelince, Ruhsâre'nin annesi öfkeyle odadan çıktı. Ruhsâre kaşlarını çatarak "Deli bu!" dedi. Sonra Siyavuş'un elini tuttu. Her ikisi de kah kah gülerek dışarı çıktı ve kapıyı yüzüme kapadılar.

Avluya çıktıklarında, pencereden, fenerin altında kucaklaşıp öpüştüklerini gördüm.

Girdap

Humâyûn kendi kendine mırıldanıyordu:

"Doğru mu acaba!.. Mümkün mü acaba?.. O kadar genç yaşta, orada Şah Abdülazim mezarlığında[3] binlerce ölünün arasında, nemli ve soğuk toprağın altında yatmış!.. Kefeni tenine yapışmış!.. Artık ne baharın gelişini görür, ne güzün sonunu, ne de bugünkü gibi boğucu ve gam dolu günleri!.. Acaba gözünün parlaklığı ve sesinin ahengi tamamen kaybolmuş mudur? Halbuki o ne kadar güleçti! Ne esprili sözler ediyordu!.."

Hava kapalıydı. Camlar hafifçe buğulanmıştı. Çatıdan, üstü kar tutmuş komşu evi görülüyordu. Kar tanecikleri ağır ağır ve düzenli olarak havada dönüyor ve saçaklara konuyordu. Bacadan, gri gökyüzünde döne döne yükselip yavaş yavaş kaybolan koyu bir duman çıkıyordu.

Humâyûn, genç karısı ve küçük kızı Homâ sade döşenmiş odalarında sobanın karşısına oturmuşlardı. Fakat her cuma günü bu odada gülüş ve sevinç hâkim olduğu halde, bugün hepsi üzgün ve suskundu. Hatta meclisi şenlendiren küçük kızları, bugün suratı asık bir halde taşbebeğini yanına koymuş, şaşkın şaşkın dışarıya bakıyordu. Sanki o da ortada bir eksiklik olduğunu anlamıştı. O eksiklik, her zamankinin tersine eve gelmeyen amcası Behram'dı. Bu yüzden annesiyle babasının üzgün olduklarını hissediyordu. Siyah giysi, uykusuzluktan alçanak kan oturmuş gözler ve havada dalgalanan sigara dumanı. Bütün bunlar da onun düşüncesini doğruluyordu.

3 Tahran'ın güneyinde bir mezarlık.

Humâyûn dalgın dalgın sobadaki ateşe bakıyordu ama aklı başka yerdeydi. Elinde olmadan okuldaki kış günlerini anımsamıştı. Bugünkü gibi yer bir karış kar tuttuğu zaman, teneffüs zili çalınca o ve Behram önce davranırlardı. Böyle zamanlarda hep aynı oyunu oynarlardı. Büyük bir yığın haline gelene kadar bir kartopunu yuvarlarlardı. Sonra çocuklar iki bölük olur, kar yığınını siper alarak kartopu oynamaya başlarlardı. Soğuğu hissetmeden, soğuktan acıyıp kızarmış ellerle birbirlerine kartopu atarlardı. Yine bir gün oyun oynarlarken bir avuç sulu karı avcunda sıkıştırarak Behram'a atmış ve alnını yarmıştı. Müdür muavini gelip avcuna birkaç defa sertçe sopa vurmuştu. Belki de Behram'la dostluğu oracıkta başlamıştı ve son zamanlara kadar alnındaki yara izini gördükçe avuçlarını hatırlıyordu. Geçen on sekiz yıl zarfında ruh ve düşünceleri birbirine yaklaşmıştı. Öyle ki çok gizli düşüncelerini ve duygularını dahi birbirlerine açmadan edemiyorlardı. İkisi de hemen hemen aynı düşünce ve ahlaka sahipti. Şimdiye kadar aralarında en küçük bir görüş ayrılığı ya da dargınlık olmamıştı. Ancak, evvelki gün sabahleyin Humâyûn dairede iken "Behram Mirzâ intihar etmiş!" diye telefon ettiler. Humâyûn hemen bir arabaya atlayıp Behram'ın yanına gitti. Üstüne örtülmüş ve bir tarafı kan lekesi olmuş beyaz örtüyü yavaşça kaldırdı. Kanlı kirpikleri, yastığa akmış beyni, halıdaki kan lekeleri, yakınlarının feryat figanı onu şoka soktu. Behram'ın toprağa verildiği gurup vaktine kadar tabutunun başından ayrılmadı. Bir demet çiçek ısmarladı. Getirdiler. Çiçeği kabrinin üstüne koydu. Son defa vedalaştıktan sonra yüreği kalkmış bir halde eve döndü. Fakat o günden sonra, bir dakika olsun huzuru kalmamıştı. Gözlerine uyku girmemiş, şakakları ağarmaya başlamıştı. Önünde bir paket sigara duruyordu. Sigaranın birini yakıp birini söndürüyordu.

Humâyûn ilk kez ölüm ve mezar meselesi hakkında derin derin düşünüyordu. Fakat bir türlü aklı almıyordu. Hiçbir inanç ve varsayım onu ikna edemiyordu. Şaşırıp kalmıştı. Ne yapacağır bilmiyordu. Bazen kendisinde delilik halleri gözleniyordu. Ne kadar unutmaya çalışsa da bir türlü unutamıyordu. Dostlukları okulda başlamış ve senli benli olmuşlardı. Birbirlerinin üzüntü ve sevincine ortaktılar. Ne zaman dönüp de

Behram'ın resmine bakacak olsa, bütün eski anılar gözünde canlanıyor, onu görüyordu. Sarı bıyığı, aralıklı gözleri, küçük ağzı, ince çenesi, yüksek sesle gülüşü ve boğazını temizlemesi, hepsi gözünün önündeydi. Onun ölümüne, hem de bu kadar âni ölümüne bir türlü inanamıyordu. Behram onun için ne fedakârlıklarda bulunmamıştı ki... Göreve gittiği üç yıl boyunca evinin bakımını Behram üstlenmişti. Karısı Bedri'ye göre evden kuş sütünü bile eksik etmemişti.

Şimdi Humâyûn hayatın yükünü omuzlarında hissediyor ve geçip giden günlere üzülüyordu. Çünkü büyük bir içtenlikle bu odada bir araya gelip tavla oynuyorlardı. Saatlerin nasıl geçtiğini anlamıyorlardı. Fakat ona her şeyden çok azap veren şey şu düşünceydi: Onunla yürekleri bir, inançları bir olduğu ve hiçbir şeyi birbirlerinden gizlemedikleri halde, nasıl oldu da Behram intihar kararını ona açmadı? Sebep neydi? Delirmiş miydi, ya da bir aile sırrı mı söz konusuydu? İşte bunu kendine sorup duruyordu. Sonunda aklına bir şey gelmiş gibi karısı Bedri'ye dönerek "Sen ne dersin? Behram'ın bunu niçin yaptığını biliyor musun?" diye sordu.

Dikiş dikmekle meşgul olan Bedri başını kaldırıp, bu soruyu beklemiyormuşçasına ve isteksizlikle, "Ben nereden bileyim? Sana söylememiş miydi?" dedi.

"Hayır... Öylesine sordum işte... Ben de buna şaşıyorum. Seyahatten döndüğümde değiştiğini hissettim. Fakat bana bir şey demedi. Bu durgunluğunun idari işlerden kaynaklandığını sandım... Çünkü idari işler bezdiriyordu onu... Defalarca söylemişti bana... Hiçbir konuyu benden saklamazdı..."

"Allah rahmet eylesin. Ne kadar zinde ve neşeliydi! Ondan böyle bir şey beklenmezdi!"

"Hayır, öyle görünüyordu. Kimi zaman çok değişiyordu... Çoook... Yalnız kaldığı zaman... Bir gün odasına girdiğimde tanıyamadım onu. Başını elleri arasına almış düşünüyordu. Beni görür görmez afalladı. Yanıltmış olmak için beni, güldü ve her zamanki şakalarını yaptı. İyi bir oyuncuydu."

"Belki de sana söylerse, üzüleceğinden korktuğu bir şey vardı? Seni düşünmüştür. Ama ne olursa olsun, sen çoluk çocuk sahibisin. Yaşamak zorundasın. Ama o..."

İntiharının önemi yokmuş gibi başını anlamlı anlamlı salladı. Sessizlik yeniden düşünceye itti onları. Fakat Humâyûn karısının sözlerinin yapmacık ve geçiştirmek için olduğunu hissetti. Sekiz yıl önce kocasına tapan ve aşk hakkında güzel düşünceleri olan bu kadının şimdi gözünün önünden perde kalkmışçasına Behram'ın anıları karşısında teselli verişi Humâyûn'un ondan nefret etmesine sebep oldu. Karısından bezdi. Şimdi maddeci, akılcı, dünya malı ve düşüncesinde olan, üzülmek istemeyen bir kadındı. İleri sürdüğü delil, Behram'ın karısı ve çocuğunun olmamasıydı. Ne tuhaf düşünce! Kendisini bu ortak zevkten mahrum ettiği için onun ölümüne üzülmüyor. Acaba çocuğunun dünyadaki değeri arkadaşından daha mı fazla? Asla! Acaba Behram üzülmeye değmez miydi? Dünyada onun gibi birini bulacak mıydı acaba?

O ölsün de şu doksan yaşındaki moruk Seyyid Hanım yaşasın! Bugün karda tipide çınar dibinden bastonunu vura vura gelmişti ve ölü helvası yemek için Behram'ın evini arıyordu. Allah'ın işinden sual olunmaz. Karısına kalırsa, normal. Günün birinde karısı Bedri de şu Seyyid Hanım gibi olacak. Daha şimdiden huyu, gözlerinin hali ve sesi değişti. Sabah erkenden daireye giderken o hâlâ uyuyor. Gözlerinin altı kırışmış, tazeliğini yitirmiş. Mutlaka Bedri de ona karşı aynı duyguyu hissediyor olmalı. Kim bilir? Acaba kendisi de değişmedi mi? O eski sevecen, itaatkâr ve güzel Humâyûn mu? Acaba karısını aldatmamış mı? Ama neden bu düşüncelere kapılmıştı? Uykusuzluktan mı, yoksa dostunun üzücü anısından mıydı?

Bu sırada kapı açıldı ve örtüsünün ucunu dişiyle sıkıştırmış olan hizmetçi büyükçe parlak bir kâğıt getirerek Humâyûn'a verdi, dışarı çıktı.

Humâyûn zarfın üstündeki kısa ve kesik kesik yazıyı, Behram'ın elyazısını tanıdı. Aceleyle bir kenarından zarfı açtı ve içinden çıkan kâğıdı okudu:

"Bugün 13 Mihr 1311.[4] Gece yarısı saat bir buçuk. Ben Behram Mirzâ-yi Erjenpur kendi rızamla bütün mal varlığımı Homâ Mâhâferîd Hanım'a bağışladım. Behram Erjenpur."

Humâyûn bir kez daha hayretle mektubu okudu. Donup kaldı. Kâğıt elinden düştü.

4 4 Ekim 1932.

Göz ucuyla ona bakan Bedri sordu:

— Kimin mektubuydu?

— Behram'ın.

— Ne yazmış?

— Biliyor musun? Bütün mal varlığını Homâ'ya bağışlamış!

— Ne ince adam!

Bu içtenlikle karışık şaşkınlık ifadesi Humâyûn'un, karısından daha da nefret etmesine sebep oldu. Fakat elinde olmadan Behram'ın resmine gözü ilişti. Bir de dönüp Homâ'ya baktı. Ansızın aklına bir şey gelerek ürperdi. Sanki gözünün önünden bir perde daha kalkmıştı. Kızı Homâ tıpatıp Behram'a benziyordu. Ne kendisine, ne de annesine çekmişti. İkisinin de gözü siyah değildi. Küçük ağzı, ince çenesi, hemen hemen bütün yüz hatları Behram'a benziyordu. Şimdi Humâyûn, Behram'ın neden Homâ'yı bu kadar sevdiğini ve ölmeden önce mal varlığını ona bağışladığını anlamıştı. Acaba o kadar sevdiği bu çocuk, karısıyla Behram'ın yasak ilişkilerinin sonucu muydu? Hem de can dostu olan ve kendisine son derece güvendiği bir arkadaşın! Karısı onun yokluğunda Behram'la sıkı fıkı olmuş ve bütün bu süre zarfında onu aldatmış, rezil etmiş! Behram şimdi de, ölümünden sonra verilmek üzere bu vasiyetnameyi, bu küfrü yazmış! Hayır, olanları kendisiyle bağdaştıramıyordu. Bu düşünceler yıldırım hızıyla aklından geçti. Baş ağrısı tuttu, yanakları soğudu. Bedri'ye alevli gözlerle bakarak:

— Sen ne dersin ha? Niye yapmış Behram bu işi? Kız kardeşi, erkek kardeşi yok muydu?

— Eskiden beri severdi bu çocuğu. Sen Bendergez'de iken Homâ kızamık oldu. Bu adam on gün on gece başucunda durdu. Allah rahmet eylesin.

Humâyûn sinirlenerek:

— Hayır, bu kadar da basit değil.

— Nasıl bu kadar da basit değil? Herkes senin gibi üç yıl karısını, çocuğunu bırakıp gidecek kadar ilgisiz değil. Hem suçlu hem güçlü! Döndüğün vakit çam sakızı çoban armağanı bir çorap bile getirmedin bana. Çocuğunu, seni sevdiği için sevdi. Yoksa Homâ'nın âşığı değildi. Bu çocuğu gözbebeğinden çok sevdiğini görmüyor muydun?

— Hayır, bana doğruyu söylemiyorsun.

— Ne söylememi istiyorsun peki? Anlamıyorum.

— Anlamazlıktan geliyorsun.

— Ne demek yani? Biri intihar etmiş, malını bağışlamış. Hesap mı vereceğim?

— Senin bilmen gerektiğini biliyorum.

— Bana bak; kinayeli sözlere aklım ermez benim. Git, tedavi ol. Aklın karışmış senin. Ne istiyorsun benden?

— Bilmiyor muyum sanıyorsun?

— Biliyorsan, niye soruyorsun bana?

Humâyûn sabırsızlıkla bağırdı:

— Yeter! Yeter! Rezil ettin beni!

Sonra Behram'ın vasiyetnamesini alıp buruşturdu, sobaya attı. Vasiyatname tutuşup kül oldu.

Bedri elindeki mor bezi fırlatıp kalktı:

— Bana inat olsun diye mi yaptın bunu? Kendi çocuğuna layık görmüyor musun?

Humâyûn kalktı. Masaya yaslanarak alaycı bir ifadeyle:

— Benim çocuğum... Benim çocuğum... Peki niçin Behram'a benziyor?

Dirseğiyle Behram'ın resminin bulunduğu işlemeli çerçeveye vurdu. Çerçeve yere düştü. O âna kadar üzülen çocuk ağlamaya başladı. Bedri rengi uçmuş bir halde ve tehditkâr bir sesle:

— Maksadın ne senin? Ne demek istiyorsun?

— Sekiz yıldır beni aldattığını, rezil ettiğini söylemek istiyorum. Sekiz yıldır aldatıyordun beni, değil mi kadın?

— Benim hakkımda, kızım hakkında nasıl böyle düşünebilirsin!

Humâyûn sinirli bir gülüşle resim çerçevesini gösterdi ve nefes nefese:

— Evet senin kızın... Senin kızın. Al da bak. Demek istiyorum ki artık gözüm açıldı. Neden bağışladığını, neden şefkatli bir baba olduğunu anladım. Ama sana göre sekiz yıldır...

— Sekiz yıldır senin evindeydim. Her türlü rezilliği çektim. Senin felaketine katlandım. Üç yıl yoktun; evine baktım. Sonra da Bendergez'de bir Rus yosmasına âşık olduğun haberi geldi

kulağıma. Şimdi de bana bunu yapıyorsun! Bahane bulamıyor "Çocuğum Behram'a benziyor" diyorsun. Artık dayanamam... Bir dakika bile duramam bu evde. Gel canım, gel, gidelim.

Homâ korkuya kapılmış, beti benzi atmış bir halde titriyor, annesiyle babası arasındaki bu tuhaf ve görülmemiş kavgayı seyrediyordu. Ağlayarak annesinin eteğini tuttu. Birlikte kapıya doğru yürüdüler. Bedri kapıda anahtar destesini cebinden çıkarıp fırlattı. Anahtarlar Humâyûn'un ayakucuna düştü.

Homâ'nın ağlayışı ve ayak sesleri koridorda kesilmeye başladı. On dakika sonra karda tipide onları götüren faytonun tekerleklerinin sesi duyuldu. Humâyûn hayretten donup kalmıştı. Başını kaldırmaktan korkuyor, bu olayların doğru olduğuna inanmak istemiyordu. Kendi kendine, deli mi olduğunu ya da korkunç bir kâbus mu gördüğünü soruyordu. Fakat aşikâr olan şey, bundan böyle bu ev ve hayatın onun için dayanılmaz olmasıydı. Artık o kadar sevdiği kızı Homâ'yı göremeyecek, onu öpüp okşayamayacaktı. Arkadaşının anısı kirlenmişti. Hepsinden kötüsü, karısı sekiz yıldır tek dostuyla yasak ilişki kurmuş ve aile ocağını bulandırmıştı. Gizlice! Habersizce! İkisi de iyi oyuncuymuş! Yalnız o aldanmış, ona gülmüşlerdi. Bütün hayatından nefret etti. Her şeyden, herkesten bezmişti. Son derece yalnız ve yabancı hissetti kendisini. Uzak şehirlerden veya güney limanlarından birine gidip hayatın kalan kısmını orada geçirmek ya da intihar etmekten başka seçeneği yoktu. Hiç kimsenin göremeyeceği bir yere gitmek, kimsenin sesini duymamak, bir çukurda yatıp bir daha uyanmamaktan başka çıkar yol yoktu. Çünkü ilk kez etrafında bulunanlarla kendisi arasında şimdiye kadar fark edemediği korkunç bir uçurum bulunduğunu anlamıştı.

Bir sigara yaktı. Odada uzunlamasına birkaç adım attı. Tekrar masaya yaslandı. Dışarıda düzenli, ağır ağır ve aldırmadan yağan kar taneleri sanki gizemli bir musikî ahengiyle havada dans ediyorlar ve saçaklara konuyorlardı. Gayri ihtiyarî, anne ve babasıyla birlikte Irak'taki köylerine gittikleri güzel ve zevkli günleri anımsadı. Gündüzleri tek başına ağaç gölgesi altında, çayırlara uzanıyordu. Şîr Ali orada çubuğunu yakıyor, dövene oturuyor, kırmızı başörtülü kızı saatlerce orada babası-

nı bekliyordu. Döven acı acı sesler çıkartarak altın buğday başaklarını ufalıyordu. Modulun tesiriyle sırtları yara bere olan öküzler uzun boynuzları ve geniş alınlarıyla güneş batana kadar kendi çevrelerinde dönüyorlardı. Şimdi onun durumu da tıpkı o öküzlerinki gibiydi. Bu hayvanların ne hissettiklerini biliyordu artık. O da hayatı boyunca, gözü bağlı olarak kendi çevresinde dönüp durmuştu. Dolap beygiri gibi, o harman döven öküzler gibi. Saatlerce küçük gümrük odasında masa başında oturup, sürekli aynı kâğıtları karaladığını anımsadı. Bazen iş arkadaşına bakıp esniyor, tekrar kalemi alıp kendi sütununa aynı numaraları yazıyor, karşılaştırıyor, topluyor, defterleri altüst ediyordu. Fakat o zaman içini ferahlatan bir şey vardı: Gözü, fikri, gençliği, kuvveti parça parça çözülse de, Behram'ı, kızı ve karısını karşısında güleryüzle gördüğü akşam bütün yorgunluğu çıkıp gidiyordu. Ama şimdi her üçünden de nefret etmişti. Üçü birlikte bu günlere getirmişti onu.

Âni bir karar vermiş gibi gidip çalışma masasına oturdu. Masanın gözünü çekti. Her zaman yolculukta yanında taşıdığı küçük tabancayı çıkardı. Kontrol etti. Mermiler yerindeydi. Soğuk ve simsiyah namlusuna baktı. Yavaşça şakağına dayadı. Fakat Behram'ın kanlı yüzünü hatırlayınca, tabancayı pantalonunun cebine koydu. Tekrar kalktı. Koridorda paltosunu ve galoşunu giydi. Şemsiyesini de alıp evden çıktı. Sokak tenhaydı. Kar tanecikleri havada yavaş yavaş dönüyordu. Nereye gittiğini bilmeden yola koyuldu. Sadece evinden, bütün bu korkunç olaylardan kaçıp uzaklaşmak istiyordu.

Soğuk, beyaz ve iç kapayıcı bir caddeye çıktı. Araba tekerleklerinin izi alçak ve yüksek oluklar açmıştı. Ağır ve uzun adımlar atıyordu. Yanından bir otomobil geçti ve caddenin sulu, çamurlu karlarını üzerine sıçrattı. Durup elbisesine baktı; çamura bulanmıştı. Sanki onu teselli ediyor gibiydi. Yolda kibrit satan küçük bir erkek çocuğuna rastladı. Seslendi ona. Bir kutu kibrit aldı. Fakat çocuğun yüzüne bakınca, siyah gözleri, küçük dudağı ve sarı bıyıkları olduğunu gördü. Behram'ı anımsadı. Titremeye başladı ve yola devam etti. Birden bir dükkân vitrininin önünde durdu. Yaklaşıp alnını soğuk cama yapıştırdı. Neredeyse şapkası düşecekti. Vitrinde oyuncaklar

sergilenmişti. Üstü temizlensin diye paltosunun eteğini vitrin camına sürüyordu ama boşunaydı. Tam önünde pembe yüzlü, mavi gözlü büyük bir bebek duruyor ve gülümsüyordu. Bir süre dikkatle baktı ona. Bu bebek Homâ'nın olsa, ne kadar mutlu ederdi onu. Dükkân sahibi kapıyı açtı ama o tekrar yoluna devam etti. İki sokaktan daha geçti. Yolunun üzerinde, önünde sepetiyle bir tavukçu oturuyordu. Sepete, ayakları birbirine bağlanmış üç tavukla bir horoz konulmuştu. Kızarmış ayakları soğuktan titriyordu. Önündeki karın üstünde kan damlaları vardı. Biraz daha uzakta, bir evin girişinde parçalanmış gömleğinden kolları çıkmış, başı kel bir oğlan oturmaktaydı.

Geçtiği mahalle ve yolu bilmeden bunların tümünü fark etti. Yağan karı hissetmiyordu. Şemsiyesi eline aldığı şekilde kalmıştı. Başka bir tenha sokağa girip, bir evin yüksekçe sekisine oturdu. Kar da hızlanmıştı. Şemsiyesini açtı. Çok yorulmuştu. Başı ağırlaşıyordu. Gözleri yavaş yavaş kapandı.

Yoldan geçen birinin sesiyle kendine geldi. Kalktı. Hava kararmıştı. Günlük olayların hepsini hatırladı. Aynı şekilde, o evin girişinde gördüğü, parçalanmış gömleğinden kolu çıkan kel çocuğu, sepette soğuktan titreyen tavukların ıslak ve kırmızı ayaklarını ve kara damlayan kanı anımsadı. Biraz açlık duydu. Bir pastaneden tatlı ekmek satın aldı. Yolda yerken, bilinçsizce, gölge gibi sokakta dolaşıyordu.

Eve girdiğinde gece yarısını iki saat geçmişti. Bir koltuğa attı kendini. Bir saat sonra soğuğun şiddetinden uyandı. Üstüyle yatağa girip yorganı başına çekti. Rüyasında, aynı odada o kibrit satan çocuk siyah bir elbise giymiş ve üstünde mavi gözlü gülümseyen bebeğin durduğu masaya oturmuştu. Onun önünde elpençe divan üç kişi duruyordu. Kızı Homâ içeri girdi. Bir mum vardı elinde. Yaklaştı, kibritçi çocukla Homâ'nın elini tuttu. Kapıdan çıkmak istediği sırada, perde arkasından üstüne tabancaları çevirmiş iki el çıktı. Humâyûn korkarak, baş ağrısıyla birlikte uykusundan sıçradı.

Yaşantısı iki hafta böyle geçti. Gündüzleri daireye gidiyor, geceleri yatmak için eve çok geç dönüyordu. Bazen ikindi vakitleri, nasıl olup da yolunun Homâ'nın okuduğu kızlar okulu-

nun yanından geçtiğini bilmiyordu. Ders bitince duvarın köşesine saklanıyor, kayınpederinin evindeki hizmetçi Meşedî Ali'nin görmesinden korkuyordu. Çocuklara bir bir dikkat ediyor ama aralarında kızı Homâ'yı göremiyordu.

Sonunda tayin isteği kabul olundu ve kendisine Kirmanşah gümrüğüne gitmesi teklif edildi. Humâyûn hareket gününden önce bütün işlerini yoluna koydu. Hatta otogara gidip bilet bile aldı. Gar görevlisinin ısrarına rağmen, bavullarını kapatmadığı için, o gün akşam üzeri gidecekken, ertesi sabah Kirmanşah'a gitmeye karar verdi.

Evine girince dosdoğru çalışma masasının bulunduğu mütevazı odaya gitti. Oda dökülüp saçılmış, sobanın önüne soğuk küller dökülmüştü. İpekli mor kumaş ile Behram'ın vasiyetnamesinin bulunduğu zarfı masanın üstüne koymuşlardı. Zarfı alıp ortasından yırttı. Fakat arasında, o gün telaşla farkına varamadığı bir pusula gördü. Parçaları masanın üstünde yan yana getirdikten sonra şöyle okudu:

"Bu mektup mutlaka ölümümden sonra eline geçecek. Bu âni kararımdan dolayı şaşıracağını biliyorum. Çünkü sana danışmadan hiçbir iş yapmazdım. Fakat aramızda gizli saklı bir şey kalmaması için itiraf ediyorum. Ben karın Bedri'yi sevdim. Dört yıldır kendimle mücadele ediyordum. Sonunda galip geldim ve sana ihanet etmemiş olmak için içimde uyanan devi öldürdüm. Homâ Hanım'a naçiz bir hediye veriyorum. Umarım kabul olur. Dostun Behram."

Humâyûn bir süre şaşkın şaşkın odanın çevresine bakındı. Artık Homâ'nın kendi çocuğu olduğundan şüphesi yoktu. Homâ'yı görmeden gidebilir miydi? Mektubu iki üç kez okudu. Cebine koyup evden çıktı. Yolunun üstündeki oyuncakçıya girdi ve beklemeden pembe yüzlü, mavi gözlü büyük bebeği satın aldı. Kayınpederinin evine gitti. Kapıyı çaldı. Hizmetçileri Meşedî Ali, Humâyûn'u görür görmez yaşlı gözlerle:

— Bey, başımı nerelere vurayım? Homâ Hanım!

— Ne oldu?

— Bey, bilmiyorsunuz. Homâ Hanım sizin ayrılığınızdan dolayı ne kadar zayıfladı, ne kadar halsizleşti! Her gün onu okula götürüyordum. Cumartesi günüydü. Beş gün önce, ikin-

di üzeri okuldan kaçmış. "Babacığımı görmeye gidiyorum" demiş. O kadar telaşlandık ki. Muhammed size söylemedi mi? Karakola telefon ettik. Tekrar evinize geldim.

— Ne diyorsun sen? Ne oldu?

— Hiç, bey. Geceleyin eve getirdiler onu. Yolunu kaybetmiş. Soğuktan donmuş. Öldüğü âna kadar hep sizi istedi. Dün onu Şah Abdülazim'e götürdük. Behram Mirzâ'nın kabri yanında toprağa verdik!

Humâyûn dikkatli dikkatli Meşedî'ye bakıyordu. Bu sözü duyunca bebek paketi koltuğundan düştü. Sonra paltosunun yakasını kaldırarak çıldırmışçasına uzun adımlarla garaja doğru uzaklaştı. Artık bavulunu kapamaktan vazgeçti. İkindi arabasıyla en kısa zamanda hareket edebilecekti.

Daş Âkil

Bütün Şirazlılar Daş Âkil ile Kaka Rüstem'in kanlı bıçaklı düşman olduklarını bilirdi. Bir gün Daş Âkil, eskiden beri takıldığı Domil kahvesinin sekisinde bağdaş kurmuş oturuyordu. Üstüne kırmızı şal atılmış bir bıldırcın kafesini yanına koymuş, parmağıyla su dolu kâsedeki buzu döndürüyordu. Derken Kaka Rüstem girdi içeri. Yan yan baktı ona. Bir eli şalında, gidip karşı sekiye kuruldu. Sonra kahveci çırağına dönerek:

— Ço... ço... çocuk, bi... bir çay getir bakayım!

Daş Âkil kahveci çırağına öyle anlamlı baktı ki çocuk korkusundan ne yapacağını bilemedi ve Kaka'nın emrini duymazdan geldi. Bardakları pirinç dolaptan çıkarıp su kovasına daldırıyor, sonra aheste beste tek tek kuruluyordu. Havluyu bardaklara sürttükçe gıcır gıcır sesler çıkıyordu. Bu vurdumduymazlık Kaka Rüstem'i çileden çıkardı. Yine bağırdı:

— Sa... sa... sağır mısın lan! Sana diyorum!

Kahveci çırağı ikircikli bir gülümsemeyle Daş Âkil'e baktı. Kaka Rüstem dişlerini sıkarak:

— Da... dayılanan varsa, gelir bu gece, hesaplaşırız!

Daş Âkil bir yandan buzu kâsede döndürüp öte yandan gözünün ucuyla durumu kollarken, karşısındakini hiçe sayıyormuş gibi güldü ve kaytan bıyıklarının altından bir dizi inci gibi dişleri ışıldadı:

— Ödlekler hep kurusıkı atar. O zaman belli olur yürekliyle korkak!

Herkes kahkahayı bastı. Kaka Rüstem'in kekelemesine gülmediler tabii. Dilinde tutukluk olduğunu biliyorlardı çünkü. Ama Daş Âkil'i şehirde tanımayan yoktu. Her kabadayı onun tokadını tatmıştı bir kez. Akşamları Yahudi Molla İshak'ın evinde bir şişe boğma rakıyı devirip Serdozek mahallesinde göründü mü, Kaka Rüstem şöyle dursun, yedi ceddi gelse pes ettirirdi. Kaka Rüstem de Daş Âkil'in dişine göre biri olmadığını biliyordu. Çünkü iki kez onun tarafından yaralanmıştı ve Daş Âkil üç dört defa da ümüğüne çökmüştü. Birkaç gece önce feleksiz Kaka Rüstem meydanı boş bulmuş, esip gürlüyordu. Daş Âkil ecel gibi yetişmiş, tepesine yumruğu çakıp "Kaka, aklın başında değil; iyice ölçüyü kaçırıp zom olmuşsun. Bırak bu pislikleri. Üstelik kabadayı geçiniyorsun, utanmıyor musun ha? Gittiğin yol, yol değil. Her Allah'ın gecesi milletin yolunu kesiyorsun. Kuran evliya hakkı için bir daha böyle sarhoş olup pislik çıkarırsan okurum canına; şu kamayla iki dilim yaparım seni; bilmiş ol!" demişti. O zaman Kaka Rüstem süklüm püklüm oradan uzaklaşmış ve Daş Âkil'e kinlenmişti. İntikamını almak için fırsat kolluyordu.

Öte yandan Daş Âkil'i tüm Şiraz halkı severdi. Serdozek mahallesinde korku salmasına karşın, çocuklarla, kadınlarla uğraşmazdı. Aksine insanlara çok müşfik davranırdı. Feleksizin biri bir kadına laf atacak ya da birini sıkıştıracak olsa, vay haline, artık Daş Âkil'in elinden kurtulamazdı. Çoğu zaman Daş Âkil insanlara yardım eder, para yardımında bulunurdu. Kafasına eserse, insanların yüklerini evlerine kadar taşırdı. Ama kendisinden daha üstün birini görmeye tahammülü yoktu. Hele hele günde otuz gram esrar çekip bin türlü üçkâğıt çeviren Kaka Rüstem'e katlanamazdı. Kaka Rüstem kahvede ona yan bakmıştı ya; yüreğine oturmuştu. Sinirinden bıyığını kemiriyordu; kanı donmuştu adeta.

Kahkahalar dindikten birkaç dakika sonra, beti benzi atmış, geniş yakalı gömleği, takkesi ve saten pantalonu ile elini kalbine götürmüş, gülmekten yerlere yatan ve birçoklarının onun gülmesine güldükleri kahveci çırağından başka herkes susmuştu. Tepesi atan Kaka Rüstem kristal şekerliği kaptığı gibi kahveci çırağına fırlattı. Ama şekerlik semavere çarptı ve se-

maver demliğiyle birlikte raftan yere düşüp birkaç fincanı kırdı. Daha sonra Kaka Rüstem öfkesinden pancar gibi olmuş bir suratla kahveden çıktı.

Kahveci perişan bir halde semaveri inceledi ve "Rüstem vardı; bir takım silah vardı; biz vardık, bir de şu kekeme semaver" dedi. Üzgün bir eda ile söylediği bu cümlede Rüstem'e gönderme vardı ya, milleti gülmekten kırdı geçirdi. Kahveci çaresizliğinden hırsını almak için çırağına saldırdıysa da Daş Âkil gülümseyerek cebinden bir kese para çıkartıp ortaya attı. Kahveci keseyi alıp şöyle bir tarttıktan sonra gülümsedi.

Bu sırada kadife yelekli, bol pantalonlu, kısa keçe külahlı bir adam afallamış bir halde kahveye daldı. Etrafına bakındıktan sonra Daş Âkil'in yanına gidip selam verdi:

— Hacı Samed sizlere ömür!

Daş Âkil başını kaldırdı:

— Allah rahmet eylesin.

— Bilmiyor musun yoksa, vasiyeti vardı.

— Ben kefen hırsızı değilim; git kefen hırsızlarına ver haberi!

— Ama seni vekil ve vasî tayin etmişti...

Bu söz üzerine Daş Âkil irkildi. Adamı bir kez daha tepeden tırnağa süzdü. Alnını sıvazlarken oval şapkası geriye gitti ve alacalı alnı ortaya çıktı. Yarısı güneşten bronzlaşmış, şapkanın altındaki yerler beyaz kalmıştı. Başını sallayıp kakmalı çubuğunu çıkardı. Usul usul çubuğun ucuna tütün koyup başparmağıyla tütünü topladı. Yaktıktan sonra "Allah rahmet eylesin. Hacı ölmekle iyi etmedi. Bizi güç durumda bıraktı. Her neyse; sen git, ben arkadan gelirim" dedi.

İçeri gelen kişi Hacı'nın vekilharcıydı. Uzun adımlarla çıktı dışarı.

Daş Âkil suratını astı. Ustalıkla çubuğunu tüttürüyordu. Kahvenin neşeli havası gitmiş, sanki kara bulutlarla kaplanmıştı.

Daş Âkil çubuğunun külünü boşalttıktan sonra kalktı; bıldırcın kafesini kahveci çırağının eline tutuşturup kahveden ayrıldı.

Hacı'nın evinin taşlığına girdiğinde hatim indirilmişti. Sa-

dece birkaç hafız ile Kuran cüzü taşıyan yamak, para yüzünden aralarında tartışıyorlardı.

Havuz başında biraz oyalandıktan sonra, onu, pencereleri taşlığa açılan büyükçe bir odaya aldılar. Hacı'nın hanımı perde arkasına geldi. Selamlaştıktan sonra Daş Âkil mindere oturdu. "Hanım, başın sağolsun. Allah çocuklarını sana bağışlasın" dedi.

Hacı'nın hanımı üzgün bir sesle "Hacı'nın fenalaştığı gece gidip imamı getirdiler başucuna. Hacı bütün erkeklerin huzurunda seni kendi vekili ve vasîsi tayin etti. Galiba Hacı'yla ahbaplığın epey eski" dedi.

— Beş yıl önce Kâzerun yolculuğu sırasında tanışmıştık.

— Rahmetli Hacı "Bir yiğit varsa, o da filandır" derdi hep.

— Hanım, ben özgürlüğümü her şeyden çok severim. Ama mademki Hacı'nın işlerine vekil oldum, ölmez, sağ kalırsam, evvelallah bu işin altından kalkacağım.

Daha sonra başını çevirdiğinde başka bir perdenin arkasından yüzü kıpkırmızı olmuş, siyah ve alıcı gözleri olan bir kız gördü. Hemen hemen bir dakika boyunca bakıştılar fakat kız utanmışçasına perdeyi bırakıp geri çekildi. Bu kız güzel miydi acaba? Belki; ama ne olursa olsun, onun alıcı gözleri yapacağını yaptı ve Daş Âkil'in gönlünü allak bullak etti. Daş Âkil başını öne eğdi ve yüzü kızardı.

Bu kız, meraklanarak ünlü kabadayıyı ve kendi kayyumlarını görmeye gelen Hacı Samed'in kızı Mercan'dı.

Daş Âkil ertesi gün Hacı'nın işleriyle ilgilenmeye koyuldu. İşten anlar bir simsar, iki mahalleli ve bir kâtip ile beraber liste çıkardı. Fazla eşyaları ambara koydu; kapısını mühürleyip mumladı. Satılacakları sattı. Tapularda ne yazılı olduğunu okuttu. Alacaklarını topladı, borçlarını ödedi. Bu işlerin hepsi iki gün iki gecede tamamlandı. Üçüncü akşam Daş Âkil yorgun bitkin bir halde Seyyid Hac Garîb kavşağı yakınlarından evine doğru giderken İmamkuli Çilingir ile karşılaştı.

— İki gecedir Kaka Rüstem yolunu bekliyordu. Dün gece "Herif bizi fena ekti; sözünü unuttu galiba" diyordu.

Daş Âkil elini bıyığına götürüp "Takma kafana!" dedi.

Daş Âkil iyi hatırlıyordu. Üç gün önce Domil kahvesinde Kaka Rüstem ona horozlanmıştı ama rakibini tanıdığı ve Kaka

Rüstem'in onu yıldırmak için İmamkuli'yle anlaştığını bildiğinden üstünde fazla durmadı ve kendi yoluna gitti. Yol boyunca tek düşündüğü şey Mercan'dı. Onun hayalini gözünün önünden uzaklaştırmak için ne kadar uğraşsa, boşunaydı. Daha çok canlanıyordu Mercan'ın hayali.

Daş Âkil otuz beş yaşında, iri yapılı ama çirkin bir adamdı. Onu ilk kez gören kişinin keyfi kaçardı. Ama bir defa sohbetinde bulunsalar ya da gençlik dönemine ilişkin, dillere destan öykülerini dinleseler, hayran kalırlardı ona. Daş Âkil'in asil ve çekici bir görünüşü vardı. Elâ gözler, siyah ve gür kaşlar, geniş şakaklar, ince bir burun, kara bıyık ve sakal. Fakat yaralar görüntüsünü bozmuştu. Şakak ve yanağındaki pala yaraları kötü kaynamıştı. Yüzündeki yarıklardan kıpkırmızı etler fırlamıştı. Hepsinden kötüsü, bu yaralardan biri sol gözünü kenarından aşağı çekmişti.

Babası Fars'ın büyük toprak sahiplerinden biriydi. Ölünce tüm mal varlığı biricik oğluna kaldı. Ama Daş Âkil dünya malına önem vermeyen, bonkör biriydi. Yiğitlik, özgürlük, bağış ve asalet gibi erdemlerle yaşıyordu. Yaşamında bağlandığı başka bir şey yoktu. Tüm varını yoğunu yok yoksullara saçıyordu. Ya boğma rakı içip dörtyol kavşaklarında nara atıyor ya da bir grup parazit arkadaşıyla birlikte çilingir sofralarında gününü gün ediyordu. Bütün meziyeti, kusuru bu kadarla sınırlıydı. Ama ilginç olan şey, o güne değin hayatına aşk konusunun girmemiş olmasıydı. Arkadaşları birkaç kez çöpçatanlık yapmaya yeltenmişse de o hiç bu işe yanaşmamıştı. Gelgelelim Hacı Samed'in vekil ve vasîsi olup da Mercan'ı gördüğü gün hayatında büyük bir değişiklik oldu. Bir yandan ölmüş birinin bütün işlerinin sorumluluğunu yüklenmişken öte yandan Mercan'a gönlünü kaptırmıştı. Bu sorumluluk yok mu ya, onu her şeyden çok baskı altına sokmuştu. Kendi mal varlığını önemsemediği gibi kayıtsızlığı nedeniyle bir kısmını da heba eden böyle bir adam her sabah erkenden kalkıyor ve Hacı'nın mülklerinden gelecek kazancı nasıl arttıracağını düşünüyordu.

Kadını ve çocukları daha küçük bir eve götürüp, onlara ait bu büyük evi kiraya verdi. Çocuklarına özel öğretmen tuttu.

Parasını çalıştırmaya başladı. Sabah demiyor akşam demiyor, Hacı'nın parası, malı mülkü peşinde koşuşturuyordu.

Daş Âkil gece dolaşmalarını ve dört bir yana korku salmayı bırakır oldu. Dostlarıyla da o kadar haşır neşir olamıyordu; o heyecanı kalmamıştı artık. Fakat ona rakip olan bütün kabadayılar ve ayaktakımı, Hacı'nın malını yiyemeyen mollaların da kışkırtmasıyla fırsatı yakalamışlar, habire Daş Âkil'i çekiştiriyorlardı. Toplantılarda, kahvelerde hep ondan söz ediliyordu. Pâçenâr kahvesinde Daş Âkil'i dillerine dolamışlardı. "Daş Âkil mi? Kimin iti olsam diye aranıp duruyordu. İyi sıvıştı ama. Hacı'nın çanağını yalıyor şimdi. Besbelli yolunu buluyor canım. Serdozek mahallesinden süt dökmüş kedi gibi geçiyor" diyorlardı.

Kaka Rüstem içindeki kinle kekeleye kekeleye "Bu yaştan sonra sevdalandı! Herif Hacı Samed'in kızına âşık olunca, kamasını soktu kınına. Milletin gözünü boyayıp kitabına uydurdu ve Hacı'nın vekili oldu. Bütün malın mülkün üstüne yattı, oh Allah daha çok versin!" diyordu.

Artık Daş Âkil'in borusu ötmez olmuştu. Kimse onu adam yerine koymuyordu. Nereye gitse bir fısıldaşmadır başlıyor ve onu alaya alıyorlardı. Daş Âkil kıyıdan köşeden bu lafları duysa da üstüne almıyor, umursamıyordu bile. Mercan'ın aşkı öylesine iliklerine kadar işlemişti ki onunla yatıyor onunla kalkıyordu. Geceleri efkârından içiyordu. Oyalanmak için bir de papağan almıştı kendine. Kafesin karşısına geçip dertleşiyordu kuşla. Daş Âkil Mercan'ı isteyecek olsa, annesi el üstünde verirdi ona, ama bir taraftan da çoluk çocuğa karışmak istemiyordu. Onun istediği, yetişme tarzında olduğu gibi hep özgür kalmaktı. Üstelik kendisine emanet edilen bir kızla evlenmenin nankörlük olacağını düşünüyordu. Daha da kötüsü, her gece aynada yüzüne bakıyor, kama yaralarının kaynamış izlerini, aşağı sarkmış göz ucunu inceliyor, çatallanmış sesiyle bağıra bağıra "Belki de sevmemiştir beni! Belki de eli yüzü düzgün, genç bir koca bulur kendine!.. Hayır, hayır... erkekliğe sığmaz... O on dört yaşında, ben kırkındayım... Ama ne yapayım? Bu aşk öldürecek beni... Mercan... ah Mercan!.. Öldürdün beni... Kimlere söyleyim, bilmem ki? Mercan... aşkın öldürdü beni!.." diyordu.

Gözleri doluyor, kadeh kadeh üstüne içki içiyor ve baş ağrısı çekerek oturduğu yerde sızıp kalıyordu.

Gece yarısı, Şiraz kıvrım kıvrım sokakları, ferah bahçeleri, erguvan rengi şaraplarıyla uyurken, yıldızlar sakin ve gizemli bir şekilde kapkara gökyüzünde göz kırpışırken, Mercan pembe yanaklarıyla yatağında yavaş yavaş nefes alıp, o gün olup bitenleri gözünün önünden geçirirken, gerçek Daş Âkil, doğal Daş Âkil bütün duyguları ve arzularıyla toplumun gelenek ve göreneklerinin onun çevresinde oluşturduğu kabuktan, çocukluğundan beri telkin edilen düşüncelerden sıyrılıyor, özgürce Mercan'a sımsıkı sarılıyor, onun yavaş kalp atışlarını, ateşli dudaklarını, yumuşak tenini hissediyor, yanaklarını öpüyordu. Ama uykusundan sıçradığında kendisine küfrediyor, hayata lanet okuyor, odada deliler gibi dört dönüyor, homurdanıyor, günün kalan kısmında da içindeki aşk düşüncesini öldürmek için Hacı'nın işleriyle ilgileniyordu.

Yedi yıl böyle geçti. Daş Âkil, Hacı'nın çoluk çocuğunun hizmetinde koşuşturmakta devam etti. Çocuklarından biri hastalanacak olsa, gece demiyor gündüz demiyor müşfik bir anne gibi başlarında duruyordu. Bağlanmıştı onlara ama Mercan'a bağlılığı bambaşkaydı. Onu böylesine sakin ve uysal yapan şey Mercan'a duyduğu aşktı belki de.

Bu süre içinde Hacı Samed'in çocukları büyümüştü.

Sonunda, olmayacak şey oldu ve Mercan'a koca bulundu; ama ne koca! Daş Âkil'den hem yaşlı hem çirkin. Bu olay karşısında Daş Âkil hiç üzülmedi, aksine büyük bir memnunlukla çeyiz düzmeye başladı. Ona yaraşır bir düğün gecesi düzenledi. Hacı'nın karısını ve çocuklarını tekrar eski evlerine götürdü ve pencereli büyük odayı erkek misafirlere ayırdı. Şiraz'ın bütün ensesi kalınları, tüccar takımı, ileri gelenler bu düğüne davetliydi.

O gün saat beşte konuklar değerli halı ve seccadelerin üstünde omuz omuza oturduklarında ve önlerine tatlı ve meyve sofraları kurulduğunda Daş Âkil eski kabadayı kılığıyla, taranmış dik saçları, çizgili arkalığı, kamasını içine soktuğu kuşağı, küçük düğümlü şalı, siyah saten pantalonu ve yepyeni şapkasıyla içeri girdi. Ellerinde hesap defterleri olan üç kişi de onun

ardından geldi. Bütün konuklar baştan aşağı onu süzdü. Daş Âkil uzun adımlarla imamın karşısına gelip durdu.

— İmam efendi, rahmetli Hacı bir vasiyet etti; yedi yıl başımızı derde soktu. Beş yaşındaki küçük oğlu oldu şimdi yedi yaşında. Bunlar da Hacı'nın mal varlığının hesabı kitabı. (Arkasındaki üç kişiyi gösterdi.) O günden bugüne ne kadar masraf olduysa, bu gecenin masrafı da dahil olmak üzere kendi cebimden harcadım. Artık şimdi evli evine, köylü köyüne.

Buraya gelince boğazı düğümlendi. Tek kelime eklemeden ve cevap beklemeden başını öne eğip yaşlı gözlerle dışarı çıktı. Sokakta rahat bir nefes aldı; özgür kaldığını, omuzlarından sorumluluk yükünün kalktığını hissetti ama kalbi kırık ve yaralıydı. Rastgele geniş adımlarla yürüyordu. Derken içkici Yahudi Molla İshak'ın evini fark etti. Hiç beklemeden nem çekmiş tuğla basamaklardan köhne ve isli avluya girdi. Avlunun etrafında, arı kovanına dönmüş delik deşik camlı, kirli ve küçük odalar vardı; havuzun suyu da yosun tutmuştu. Ekşi bir koku, kuyruk yağı kokusu ve köhne izbe kokuları birbirine karışmıştı. Cılız Molla İshak, kirli takkesi, keçi sakalı ve aç gözleriyle onu karşıladı ve yapmacık yapmacık güldü.

Daş Âkil efkârlı bir halde "Bıyığını sevdiğim; ver bir şişe de boğazımızı ıslatalım" dedi.

Molla İshak başını salladı ve bodrum katının basamaklarından indi. Birkaç dakika sonra bir şişeyle geldi. Daş Âkil elinden şişeyi aldı. Şişenin boynunu duvardaki sütun çıkıntısına dayayıp kapağını açtı. Bir dikişte yarısına kadar içti. Gözleri doldu; öksürecek oldu ama öksürüğünü tuttu ve elinin tersiyle ağzını sildi.

Molla İshak'ın kir pas içindeki sapsarı yüzlü oğlu, şişkin karnı, açık ağzı ve dudaklarına kadar sarkan sümüğüyle Daş Âkil'e bakıyordu. Daş Âkil avludaki rafta duran tuzluğun kapağını parmağıyla kaldırıp ağzına tuz attı.

Molla İshak yaklaştı; Daş Âkil'in omzuna vurup tutuk bir sesle "Kabadayının mezesi topraktır" dedi. Sonra Daş Âkil'in giysisini tutarak "Bu giydiğin şey de neyin nesi? Bu arkalıkların devri geçti artık. İstediğin zaman satın alırım" dedi.

Daş Âkil acı acı gülümsedi. Cebinden para çıkarıp Molla İshak'ın avcuna sıkıştırdı ve evden ayrıldı.

Dar vakitti. Her yanını hararet basmıştı. Düşünceleri karmakarışıktı ve başı ağrımaktaydı. Öğleden sonra yağan yağmurdan dolayı sokaklar hâlâ nemliydi. Hava toprak ve narenciye kokuyordu. Mercan'ın yüzü, al al yanakları, siyah gözleri, uzun kirpikleri, alnına dökülmüş saçları belli belirsiz ve gizemli bir şekilde Daş Âkil'in gözünde canlanmıştı. Mazisini hatırladı. Anılar bir bir gözünün önünden geçiyordu. Dostlarıyla birlikte Sadî ve Baba Kûhî'nin mezarlarına yaptığı ziyaretleri hatırladı. Kâh gülümsüyor, kâh suratı asılıyordu. Fakat kesin olan bir şey varsa, o da kendi evinden korkmasıydı. Bu durum onun için dayanılır gibi değildi. Yüreği sökülüp alınmış gibiydi; başını alıp gitmek istiyordu. O gece de içki içip papağanıyla dertleşmeyi düşündü. Tüm yaşamı onun için değersiz, saçma, anlamsız bir şey oluvermişti. Bu arada bir şiir geldi aklına; sabırsızca mırıldandı.

Zindandakilerin özenirim gece sohbetine,
Konuştukları hep zincir halkasıdır.

Başka bir şiir daha anımsadı; daha bir yüksek sesle okudu:

Çıldırdı gönlüm, ey akıllılar, zincir getirin;
Deliye olmaz çare zincir vurmaktan başka.

Bu şiiri daha bir umutsuzca ve kederli okudu ama, ya sıkılmış ya da aklı başka bir yerde olacak ki gerisi gelmedi.

Hava kararkığında Daş Âkil Serdozek mahallesine geldi. Burası bir zamanlar kasıp kavurduğu ve kimsenin karşısına çıkmaya cesaret edemediği meydandı. Gayri ihtiyarî gidip bir evin önündeki taş sekiye oturdu; çubuğunu çıkarıp yaktı. Yavaş yavaş içiyordu. Buralar gözüne eskiye göre daha bir harap göründü. Nasıl kendisi kırılmış, değişmişse, sanki insanlar da değişmişti. Gözleri kararıyor, başı ağrıyordu. Ansızın uzaktan bir gölgenin yaklaştığını gördü. Gölge iyice yaklaşınca "Ka... ka... kabadayı kabada... dayıyı karanlıkta tanır" dedi.

Daş Âkil Kaka Rüstem'i tanıdı. Ayağa kalkıp elini beline attı. Yere tükürüp "Ulan gayretsiz herif, kabadayı olduğunu mu sandın ha? Canına susadın sen!" dedi.

Kaka Rüstem alaylı alaylı güldü:

— Ep... ep... epeydir bu... bu taraflara uğradığın yok. Bu... bu gece Hacı'nın ev... ev... evinde düğün var. Se... se... sen gitmiyor musun yoksa?

Daş Âkil sözünü kesti:

— Allah bildiği için sana yarım dil vermiş; öbür yarısını da bu gece ben alacağım!

Elini uzatıp kamasını çıkardı. Kaka Rüstem de kamasını çekti. Daş Âkil kamasını yere gömdü; eli göğsünde "Şimdi bu kamayı yerden çıkaracak bir kabadayı arıyorum" dedi.

Kaka Rüstem birden hamle etti ama Daş Âkil onun bileğine öyle bir vurdu ki kama elinden fırladı gitti. Onların sesine gelen insanlar kavgayı seyretmeye koyuldular. Kimsede yaklaşacak ya da araya girecek cesaret yoktu.

Daş Âkil gülerek "Git, git hadi. Ama bu sefer ayağını denk al. Çünkü bu gece hesaplaşacağız" dedi.

Kaka Rüstem yumruklarını sıkarak yaklaştı; birbirlerine girdiler. Yarım saat yerde yuvarlandılar. Kan ter içinde kalmışlardı ama hiçbiri galip gelemiyordu. Boğuşma sırasında Daş Âkil'in başı döşeme taşına çok fena çarptı. Bayılmak üzereydi. Kaka Rüstem öldüresiye vursa da o da yorulmuştu artık. Tam bu sırada gözü Daş Âkil'in kamasına ilişti. Kama yetişebileceği mesafedeydi. Var gücünü toplayıp kamayı yerden çıkardı ve Daş Âkil'in böğrüne öyle bir sapladı ki ikisinin de elleri hareketsiz kaldı.

Kavgayı seyredenler koşup Daş Âkil'i zar zor kaldırdılar. Böğründen kan damlıyordu. Elini böğrüne götürüp birkaç adımda duvara kadar yürüdü. Yine yere yığılınca, onu evine kadar taşıdılar.

Ertesi sabah Daş Âkil'in yaralanma haberi Hacı Samed'in evine ulaşınca, Hacı'nın büyük oğlu Velihan ziyarete geldi. Daş Âkil'in başucuna yaklaştı. Rengi kireç gibi olmuş, ağzından kanlı köpükler çıkmış ve gözünün feri kaybolmuştu. Güçlükle nefes alıyordu. Daş Âkil komadayken onu tanımış gibi kısık ve

titrek bir sesle "Dünyada... bir bu papağanım... vardı... Papağanımı... ona verin..." dedi.

Tekrar sustu. Velihan ipek mendilini çıkarıp gözyaşlarını sildi. Daş Âkil kendinden geçti ve bir saat sonra öldü.

Bütün Şiraz halkı ağladı ona.

Velihan papağanın kafesini alıp eve götürdü.

O gün ikindi vakti Mercan papağanın kafesini önüne koymuş, kuşun rengârenk kanatlarına, kıvrık gagasına, yuvarlak, fersiz gözlerine bakıyordu. Birdenbire papağan kabadayı ağzıyla ve çatlak bir sesle konuştu:

"Mercan... Mercan... öldürdün beni... Kimlere söyleyim... Mercan... Senin aşkın... öldürdü beni."

Mercan'ın gözlerinden yaş boşandı.

Kırık Ayna

M. Minovi'ye

Bir çift lacivert mahmur gözü, bir tutamı hep yanaklarına şarkan kumral saçlarıyla Odette, bahar başında açan çiçeklere benzerdi. Saatlerce zarif ve soluk profiliyle pencerenin önünde oturur, bacak bacak üstüne atıp roman okur, çorabını yamar ya da dikiş dikerdi.

Hele hele kemanla Grizri'nin valsini çalarken kalbim yerinden sökülecekmiş gibi olurdu.

Odamın penceresi Odette'in odasının penceresiyle karşı karşıyaydı. Penceremden dakikalarca, saatlerce, belki de tüm pazar günleri bakardım ona; özellikle çorabını çıkarıp yatmaya gittiği geceler.

Böylece gizemli bir bağ kuruldu onunla aramda. Onu bir gün görmesem, bir şey kaybetmiş gibi oluyordum. Bazı günler ona o kadar çok bakıyordum ki sonunda kalkıp penceresinin kepengini kapatıyordu. İki haftadır her gün görüyorduk birbirimizi. Ama bakışlarında bir soğukluk, bir aldırmazlık vardı. Ne bir gülümseme, ne bana karşı eğilimini belli edecek bir hareket. Çok ciddî ve ketum görünüyordu.

Bir sabah bizim sokağın köşesindeki kahveye gittiğimde ilk kez yüz yüze geldim onunla. Kahveden çıktığımda Odette'i gördüm; keman çantası elinde. Metroya doğru gidiyordu. Selam verdim; gülümsedi. Sonra çantayı taşımak için izin istedim. Cevaben başını sallayıp "Mersi" dedi. Tanışıklığımız işte bu tek kelimeyle başladı.

O günden sonra pencereleri açtığımızda el hareketleri ve işaretlerle konuşuyorduk. Bunun ardından aşağı inip Lüksemburg parkında dolaşmaya çıkıyor, sonra sinema veya tiyatroya gidiyor ya da başka bir şekilde birkaç saat vakit geçiriyorduk birlikte. Odette evde yalnız kalıyordu. Çünkü üvey babası ile annesi seyahate çıkmışlar, o ise işi yüzünden Paris'te kalmıştı.

Çok az konuşurdu ama çocuk gibiydi. Huysuz ve inatçıydı. Bazen çileden çıkartırdı beni. İki aydır arkadaştık. Bir gün Neuilly çarşısındaki Cuma şenliklerini seyretmeye karar verdik. O gece Odette yeni mavi elbisesini giymişti ve her zamankinden daha güzel görünüyordu. Restorandan çıktıktan sonra metroda yol boyunca yaşamından söz etti bana. Lunaparkın önünde metrodan indik.

Sürekli kaynaşan bir kalabalık vardı. Caddenin iki tarafı insanı eğlendirecek, meşgul edecek şeylerle doluydu. Kimileri gösteri yapıyordu. Ateş etme, şansını deneme, tatlıcı, sirk, bir eksen etrafında dönen küçük elektrikli otomobiller, yine kendi çevresinde dönen balonlar, hareketli koltuklar, türlü türlü gösteriler vardı. Kızların çığlıkları, konuşmalar, gülüşmeler, uğultu, motor sesi, her telden müzik birbirine karışmıştı.

Zırhlı vagona binmeye karar verdik. Kendi çevresinde dönen hareketli bir koltuktu. Dönmeye başlayınca üstüne kumaştan bir örtü çekiliyor ve yeşil bir tırtıl şeklini alıyordu. Bineceğimiz sırada, sarsıntı ve hareketten düşmesin diye Odette eldivenleriyle çantasını bana verdi. Yan yana sıkış tepiş oturduk. Vagon hareket etti, yeşil örtü yavaş yavaş gerildi ve beş dakika boyunca bizi izleyenlerin gözünden gizledi.

Vagonun örtüsü geri çekildiğinde dudaklarımız hâlâ birbirine yapışıktı. Ben Odette'i öpüyordum ama o kendini savunmuyordu. İndikten sonra, yolda bana Cuma şenliğine üçüncü defadır geldiğini söyledi. Çünkü annesi yasaklamıştı. Birkaç yeri daha gezdik. Nihayet gece yarısı yorgun argın dönmeye karar verdik. Fakat Odette oradan kendini alamıyordu bir türlü. Nerede gösteri varsa, orada duruyor, ben de ister istemez yanında dikiliyordum. İki üç defa zorla çektim kolundan da mecburen benimle birlikte yürüdü. Son olarak jilet satıp, mallarının üstünlüğünü uygulamalı olarak anlatan bir işportacının

önünde durdu. Bu defa tepem attı. Sertçe kolunu tutup "Ama bu kadınları ilgilendirmez ki!" dedim.

Kolunu çekerek "Biliyorum canım; seyretmek istiyorum!" dedi. Ben de cevap vermeden metroya doğru yürümeye başladım. Eve vardığımda sokak tenha ve Odette'in penceresi karanlıktı. Odama girip lambayı yaktım. Pencereyi açtım. Uykum gelmediği için bir süre kitap okudum. Gece yarısını geçmişti. Pencereyi kapatıp yatacaktım ki Odette'in, odasının penceresinin altındaki gazlı sokak lambasının yanında dikildiğini gördüm. Bu hareketine şaşırdım; kızgınlıkla pencereyi kapadım. Soyunduğum sırada boncuk işli çantasıyla eldivenlerinin cebimde kaldığını fark ettim. Anahtar ve parasının çantada olduğunu biliyordum. Çantayla eldivenleri birbirine dolayıp pencereden aşağı attım.

Üç hafta geçti ve bütün bu süre içinde ona yüz vermedim. Odasının penceresi açıldığında ben penceremi kapatıyordum. Bu arada Londra seyahatim girdi araya. İngiltere'ye hareketimden önceki gün, köşebaşında, keman çantası elinde metroya doğru yürüyen Odette'e rastladım. Selamlaştıktan sonra seyahat haberini verdim ve o geceki davranışımdan dolayı özür diledim. Odette soğukkanlılıkla boncuk işi çantasını açıp ortasından kırılmış küçük bir aynayı elime tutuşturdu.

— Çantamı pencereden attığın gece böyle oldu. Biliyor musun, uğursuzluk getirir bu!

Cevap olarak güldüm ve batıl inançlı olduğunu söyledim. Hareket etmeden önce onu tekrar göreceğimi vaat ettimse de ne yazık ki mümkün olmadı.

Hemen hemen bir ayd.r Londra'daydım. Şu mektup Odette'ten gelmişti:

"Paris, 21 Eylül 1930

Sevgili Cemşid;

Ne kadar yalnız olduğumu bilemezsin. Bu yalnızlık azap veriyor bana. Bu gece seninle biraz konuşmak istiyorum. Çünkü sana mektup yazarken seninle konuşuyor gibi oluyorum. Mektubumda 'sen' diye hitap ettiğim için bağışla beni. İçimdeki derdin ne büyük olduğunu bir bilsen!

Günler ne kadar uzun! Saatin akrebi o kadar ağır hareket ediyor ki ne yapacağımı bilemiyorum. Zaman sana da mı bu kadar uzun geliyor? Paris'teyken her dakika gözümün önündeki o küçük odada olduğu gibi başının hep kitapta olduğundan eminim ama belki orada bir kızla tanışmışsındır. Şimdi odayı bir Çinli öğrenci tuttu, ama dışarıyı görmemek için pencereye kalın bir perde astım. Çünkü döne döne 'Başka diyara giden kuş geri dönmez' şarkısını söyleyen sevdiğim kişi yok orada.

Dün Hélène'le Lüksemburg parkında dolaşırken, o taş banka yaklaşınca, hani oraya oturup bana memleketini anlattığın, vaatlerde bulunduğun günü hatırladım. Ben de o vaatlere kandım ve bugün arkadaşlarıma alay konusu oldum; herkesin diline düştüm. Oysa ben senin için hep Grizri valsini çalıyorum; Vincennes koruluğunda çektiğimiz resim masamın üstünde. Resmine baktıkça içim ısınıyor. Kendi kendime 'Hayır; bu resim aldatıyor beni!' diyorum. Çok yazık! Sen de inanıyor musun inanmıyor musun bilemem ama aynamın, hani bana verdiğin aynanın kırıldığı geceden beri içimden bir ses kötü şeylerin olacağını söylüyor.

Son görüşmemizde, hani İngiltere'ye gideceğini söylediğin gün, kalbim senin çok uzaklara gideceğini ve bir daha birbirimizi görmeyeceğimizi söyledi bana. Korktuğum da başıma geldi. Madam Bourelle 'Neden o kadar üzülüyorsun?' dedi bana. Beni Bretagne'a götürmek istiyordu, ama gitmedim onunla. Daha fena olacağımı biliyordum çünkü.

Geçelim bunları; olan oldu bir kere. Mektubum sert olduysa, canımın sıkılmasındandı. Beni affet. Seni üzdümse, umarım unutursun. Mektuplarımı yırtıp atacaksın, öyle değil mi Jimi?

Bir bilsen, şimdi ne kadar acı çekiyorum, ne kadar üzgünüm! Her şeyden nefret ediyorum; günlük işlerimden usandım. Oysa eskiden böyle değildim. Birçok kişiyi merak içinde bırakacak olsam da artık bu böyle devam etmeyecek. Onların sıkıntısı benimkinin yanında hiç kalır. Kararımı verdim bir kere; pazar günü Paris'ten ayrılacağım. Altı otuz beş treniyle Calais'ye gideceğim; senin geçtiğin son şehre. Denizin mavi sularını seyredeceğim. Bütün bedbahtlıkları yıkar bu su! Her an rengi değişir. Kederli ve büyüleyici mırıltılarıyla kumsala vu-

rur, köpürür. Kumlar tadına baktıktan sonra yutar köpükleri. Hem bu deniz dalgaları son düşüncelerimi de alıp götürecek. Ölüm birine gülümsemeye görsün, bu gülücüklerle kendine çeker onu. 'O böyle bir şey yapmaz' diyeceksin mutlaka, ama yalan söylemediğimi göreceksin.

Uzaktan öpücüklerimi kabul et.

Odette Lasour"

Odette'e iki cevabî mektup yazdım ama birine cevap vermedi; öteki de geri geldi. "Gönderene iade" mührü vurulmuştu üstüne.

Ertesi yıl Paris'e dönünce soluğu Saint-Jacques sokağında aldım; eski evimin bulunduğu sokakta. Benim odamda bir Çinli öğrenci ıslığıyla Grizri valsini çalıyordu. Odette'in penceresi kapalıydı ve kapısına bir pusula asılmıştı:

"Kiralık Ev."

Af Talebi

Yakıcı rüzgâr sıcak kumu ve toprağı birbirine karıştırıp yolcuların yüzüne savuruyordu. Güneş yakıyor, kavuruyordu. Develerin adımlarıyla uyum içinde demir ve pirinç çıngırak sesleri geliyordu kulağa. Develerin boynu bir iniyor bir çıkıyordu. Sarkık dudakları ve asık görünüşlü suratları da yazgılarından memnun olmadıklarını gösteriyordu.

Kervan ağır ağır gri toprak yoldan toz kaldırarak geçip uzaklaşıyordu.

Her taraf susuz, otsuz, göz alabildiğine dalgalanan ve yol boyunca iki tarafta da yer yer küçük sırtların uzandığı kumlu, gri bir kırdı. Bu manzarayı değiştirecek bir hurma ağacı bile bulmaksızın fersahlarca gidiliyordu. Nerede bir avuç kokuşmuş su birikintisi varsa, çevresinde bir aile oluşmuştu. Cehennem koridoruna girilmişçesine hava kavuruyor, insanın nefesi tıkanıyordu.

Kervan otuz altı gündür yol alıyordu. Ağızlar kuru, vücutlar yorgun, cepler tamtakırdı. Yolcuların parası Arabistan güneşinin sıcağında kar gibi eriyordu.

Fakat bugün başmekkâreci "Selam Tepesi"ne çıkıp da ziyaretçilerden bahşiş alınca, altın güldesteler göründü ve bütün yolcular salavat gönderdi. Sanki yorgun vücutlarına yeniden can gelmişti.

Gulin Hanım ve Hanımağa toz toprak içindeki kızıl kahverengi çâdorlarıyla Kazvin'den beri mahfe üstünde sallanmışlardı. Her gün bir yıl gibi geliyordu onlara. Hanımağa'nın pestili

çıkmıştı ama "Çok iyi; ziyarete gidiyorum çünkü" diyordu kendi kendine.

Çıplak ayaklı, kara suratlı, yırtık gözlü ve köse sakallı bir Arap elindeki kalın zinciri katırın yara bere içindeki bacağına vuruyor, zaman zaman geri dönüp kadınların yüzüne bir bir bakıyordu.

Onların adamı olan Meşedî Ramazan Ali, Hanımağa'nın evlatlığı Huseyn Aga ile mahfenin iki kanadına oturmuş, pürdikkat paraları sayıyordu.

Beti benzi atmış Gulin Hanım mahfenin iki kanadını ayıran perdeyi çekerek başını salladı ve mahfenin diğer kanadında oturan Hanımağa'ya:

— Uzaktan güldesteyi gördüm ya, içim açıldı, dedi.

Dövmeli eliyle yelpazeyi sallayan Hanımağa cevap verdi:

— Allah rahmet eylesin. Ne de olsa sevapkârmış. Peki neden felç olmuştu?

— Akşam kocasıyla kavga edip boşanmalara kalktı. Sonra da soğan turşusu yedi. Sabah uyandığında vücudunun yarısı tutmuyordu. Ne yaptık ettikse, iyileşmedi vesselam. Hazret şifa versin diye yanımda getirdimdi onu.

— Herhalde yol sarsıntısı iyi gelmedi ona.

— Ama ruhu cennete gitti. Ziyaretçiler niyet edip yola çıktıklarında ölürlerse, bağışlanırlar.

— Ne zaman şu tabutları görecek olsam, sırtım ürperir. Hayır, Harem'e gitmek, içimdekileri Hazret'e dökmek istiyorum. Sonra kendime bir kefen alır, o zaman ölürüm.

— Dün gece Şâbacı'yı gördüm rüyamda. Siz de vardınız. Büyük yemyeşil bir bahçede dolaşıyorduk. Yeşil şallı, yeşil abalı, yeşil sarıklı, yeşil nalınlı nuranî bir seyyid çıktı önümüze. "Hoşgeldiniz, safa getirdiniz" dedi. Sonra parmağıyla büyük yeşil bir binayı göstererek "Gidin, yorgunluğunuzu atın" dedi. O zaman uykudan sıçradım.

— Ne mutlu ona!

Kervan tantana ile gidiyor ve çavuş önden:

Kim niyet ettiyse Kerbela'ya Bismillah;
Kim bizi arzu ediyorsa Bismillah;

diyor, bir başkası da ona cevap veriyordu:

Kim niyet ettiyse Kerbela'ya, mutlu olur.
Kim bizi arzu ediyorsa, mutlu olur.

Birinci tekrar sözü alıyor:

Nasıl Kerbela bu ki insan kendine geliyor!
Hâlâ Zeyneb'in feryadı kulağa geliyor!

diyor ve ikincisi karşılık veriyordu:

Nasıl Kerbela bu ki Tanrı azizleri nasip ediyor;
Tanrı beni garip Şah'a feda ediyor.

diyordu. Çavuş bayrağını sallayıp bağıra bağıra:

Kesilsin o dil; söylemesin bu lafları!
Son peygamber, Tanrı habibine salavat.
Ali Ebû Tâlib'in on bir oğluna
Her birinin nur yüzüne ayrı ayrı salavat.

diyor ve her şiirin sonunda bütün ziyaretçiler bir ağızdan yüksek sesle salavat gönderiyorlardı.

Güzel minareleri olan görkemli bir altın kubbe göründü. Kerpiç evler arasında yakışıksız bir yama gibi duran ve ona benzeyen bir mavi kubbe daha göründü. Gurup vakti kervan, iki tarafında harabe duvarlar ve küçük dükkânlar olan bir caddeye girdi. Burada korkunç bir kalabalık vardı. Fesli, ahmak suratlı, sinsi görünümlü, sarıklı, sakalları ve tırnakları kınalı, başları kazınmış, hapishane kaçkını kılıklı Araplar tespih çekiyorlar, ayaklarında nalın, üstlerinde bir don bir aba, dolaşıp duruyorlardı. Farsça konuşuyorlardı. Arada bir de kimse anlamasın diye konuşmalarına Türkçe veya Arapça devam ediyorlardı. Sesleri sanki gırtlaklarından ya da karınlarından çıkıyor ve birbirine karışıyordu. Yanık ve dövmeli yüzlü, gözleri ça-

paklı Arap kadınları burunlarına bir de halka takmışlardı. Kadınlardan biri kapkara memesini yarısına kadar kucağındaki kirli çocuğun ağzına tıkmıştı.

Bu topluluk her türlü yolla müşteri çekiyordu. Biri ağıt okuyor, biri göğsüne vuruyor, biri mühür[5], tespih ve mübarek sayılan kefen satıyordu. Bir başkası cin çağırıyor, biri dua yazıyor, biri de kiralık ev veriyordu.

Uzun cübbeli Yahudiler yolculardan altın ve mücevher satın alıyorlardı.

Kahvenin önüne bir Arap oturmuş, bir parmağı burnunda, öbür eliyle ayak parmakları arasındaki pislikleri çıkarıyordu. Yüzü sinekten görülmüyor, başında bitler yürüyordu.

Kervan durunca Meşedî Ramazan'la Huseyn Aga öne koşup yardım ettiler ve Gulin Hanım'la Hanımağa'yı mahfeden indirdiler. Yolcuların başına bir kalabalık üşüştü. Eşyalarının her parçası birinin elindeydi ve onları kendi evlerine davet ediyorlardı. Fakat bu arada Hanımağa kayboldu. Ne kadar aradı taradılarsa, kime sordularsa, boşunaydı. Nihayet Gulin Hanım, Huseyn Aga ve Meşedî Ramazan geceliği yedi rupiyeden pis bir kerpiç oda kiraladıktan sonra tekrar Hanımağa'yı aramaya çıktılar. Bütün şehri dolaştılar. Ziyaretname okuyanlara, türbe kapıcılarına bir bir Hanımağa'nın eşkalini verdiler. Yine de izini bulamadılar. Geç vakit türbe meydanı biraz tenhalaşmıştı. Gulin Hanım dokuzuncu defa Harem'e girdi. Bir grup kadın ve mollanın, türbenin kilidine sarılmış, kilidi öpen bir kadının başına toplandığını gördü. Kadın "Ya İmam Huseyn! Yetiş imdadıma! Kabrin dibinde, günün birinde bütün gözler kafataslarının çukurunda kaybolduğunda ne yapacağım ben? Yetiş imdadıma! Yetiş imdadıma! Tövbe, tövbe, hata ettim. Bağışla beni!" diye feryat ediyordu. Ne olduğunu soranlara da cevap vermiyordu. Israr ısrar üzerine nihayet konuştu:

— Ben bir iş yaptım. Seyyiduşşuhedâ'nın[6] beni bağışlamamasından korkuyorum.

5 Dörtgen, altıgen, dairesel biçimlerde ve çeşitli boylarda Kerbela toprağından pişirilen ve Şiîlerin namaz kılarken alınlarına gelecek şekilde seccadeye yerleştirdikleri tuğlacık.

6 Kerbela'da şehit edilen Hz. Hüseyin.

Bu cümleyi tekrarlıyor ve gözlerinden seller gibi yaş boşanıyordu. Gulin Hanım, Hanımağa'yı sesinden tanıyıp yaklaştı. Elinden çekip meydana götürdü. Huseyn Aga'nın da yardımıyla eve götürüp başına toplandılar. İki bardak çay verip nargilesini içirttiler. Hanımağa başından geçenleri anlatmak için Huseyn Aga'nın odadan çıkmasını şart koştu. Huseyn Aga dışarı çıkınca Hanımağa nargileyi önüne çekip anlatmaya başladı:

"Gulin Hanımcığım, bilirsin; rahmetli Geda Ali'nin evine gittikten sonra üç yıl boyunca Sekine Sultan, Geda Ali'nin ensesinde boza pişirdi. Geda Ali tapıyordu bana; el üstünde tutuyordu beni.

"Ama bu süre içinde hamile kalmadım. Bu yüzden kocam 'Ben çocuk isterim de isterim' diye tutturdu. Her akşam 'Nedir bu talihsizliğim! Soyum kurudu!' diyordu. İlaçtı, tedaviydi, muskaydı, hepsini denedim; hiç faydası olmadı. Bir akşam Geda Ali yanımda ağlayarak 'Eğer razı olursan, bir sîga yapayım. Hem eve de hizmet eder. Çocuk sahibi olduktan sonra boşarım onu. Sen de çocuğu üvey evlat olarak büyütürsün' dedi. Rahmetliye kanıp 'Öyle olsun bakalım. Bu işi ben hallederim' dedim.

"Hemen ertesi günü çâdorumu başıma geçirip kocam için Hasan Mâsbend'in çirkin, kara kuru, çiçekbozuğu kızı Hatice'yi istedim. Hatice bizim eve geldiğinde üstü başı dökülüyordu. O kadar zayıftı ki burnunu sıksan canı çıkardı. Neyse, ben evin hanımıydım; Hatice de çalışıyor, yemek yapıyordu. Bir ay geçti geçmedi, biti kanlandı seninkinin. Topladı, semirdi, sonra da hamile kaldı. Tabii, yerini sağlama almıştı bir kere. Kocamın aklı fikri ondaydı. Kışın zemherisinde erik aşerse, Geda Ali ne yapıp ediyor, Kaf dağının ardında olsa, eriği bulup getiriyordu. Talihsiz, zavallı biri olmuştum. Geda Ali her akşam kucağı dolu eve geliyor, doğru Hatice'nin odasına giriyor, ben de onun artıklarıyla yaşıyordum. Bizim eve ayağında eski çarıkla gelen Hasan Mâsbend'in kızı Hatice şimdi bana hava atıyordu. İşte o zaman uyandım ve ne büyük hata ettiğimi anladım.

"Hanım, dokuz ay dişimi sıktım ve konu komşuya renk vermedim. Ama gündüzleri kocam evde yokken bir güzel haşlıyordum Hatice'yi. Toprağında rahat uyusun, kocamın yanın-

da ona iftira ediyor, 'Yaşlılığında bir kurbağa gözlüye âşık oldun. Senin asla çocuğun olmaz. Olursa bil ki piçtir. Hatice, Kaşıkçı Meşedî Takî'den hamile!' diyordum. Hatice de hiç boş durmuyor, Geda Ali'ye çekiştiriyordu beni. Başınızı niye ağrıtayım; her Allah'ın günü kıyametler kopuyordu bizim evde; ne ben söyleyim ne sen dinle. Konu komşu bizim bağrışmalarımızdan usanmıştı. Çocuk oğlan olmasın diye yüreğim hop hop ediyordu. Falcıya gittim; ilaç karaç yaptırdım. Hatice domuz eti yemişti sanki. Büyü müyü tesir etmiyor, günden güne irileşiyordu. Nihayet dokuz ay, dokuz saat, dokuz dakika sonra Hatice Hanım doğurdu. Hem de ne, biliyor musun: Bir oğlan!

"Hanımcığım, kocamın evinde pabucum dama atıldı. Hatice'nin üstünde nazar boncuğu mu vardı yoksa Geda Ali'ye bir şeyler mi içirmişti, bilmem ama kenar mahalleden toplayıp getirdiğim bu şirret kadın damarıma basıp kocamın karşısında bana 'Hanımağa, ben işlere yetişemiyorum; çocuğun kirlilerini bir zahmet sen yıkayıver' demez mi? Kan beynime sıçradı. Geda Ali'nin yanında ona da çocuğuna da ağzıma geleni söyledim. Geda Ali'ye 'Beni boşa' dedim. Ama rahmetli, ellerimi öpüp 'Niye böyle yapıyorsun? Bırak, çocuk ele avuca gelsin; o zaman Hatice'yi boşarım' dedi.

"Artık düşüne düşüne yemeden içmeden kesilmiştim. Nihayet, tövbeler olsun yarabbim, Hatice'nin yüreğini yakmak için, bir gün hamama gittiği sırada, evde kimse yokken çocuğun beşiğine gittim. Başörtümdeki firketeyi çıkardım, yüzümü çevirip iğneyi sonuna kadar çocuğun bıngıldağına sapladım. Sonra alelacele odadan dışarı fırladım. Hanım, bu bebek iki gün iki gece ağzına meme almadı. Çocuk bağırdıkça içim parçalanıyordu. Ne kadar okuttular, ilaç verdilerse de boşunaydı. İkinci gün akşama doğru öldü.

"Hatice ile kocam çocuk için ağladılar, üzüldüler ama benim yüreğime su serpilmişti sanki. 'Oh oldu, oğlan hasreti yüreklerine çöktü!' dedim kendi kendime.

"Aradan iki ay geçti; Hatice yine hamile kaldı. Bu defa ne yapacağımı bilmiyordum. Şâzde Huseyn'e yemin ederim ki üzüntümden iki ay kendimi bilmeden yattım. Dokuzuncu ay Hatice bir oğlan daha doğurup yine evin gözdesi oldu. Körün

istediği bir göz, Allah verdi iki göz misali, çocuğa can atan Geda Ali'nin çocuğu sarı kâküllü nurtopu gibi bir oğlandı. İki gün çıkmadı evden. Hevenk destesi gibi çocuğu karşısına koyup seyretti.

"Yine eski hamam eski tastı. Kumamla çocuğunu görmeye dayanamıyordum. Bir gün Hatice meşgulken, onun gafletinden yararlanarak yine firketeyi çıkarıp çocuğun bıngıldağına sapladım. Bu çocuk da bir gün sonra öldü. Bağırmalar, âhlar, feryatlar göklere yükseldi tabii. Ama ne halde olduğumu bilemezsiniz. Bir taraftan Hatice'nin yüreğine oğlan acısını çökerttiğim için yüreğimin yağı eriyor, diğer taraftan iki cinayet işlediğimi düşünüyordum. Çocuğa ağıtlar yakıyor, dövünüp ağlıyordum. O kadar ağladım o kadar ağladım ki Hatice ile Geda Ali benim halime acıdılar. Kumamın çocuğunu bu kadar sevmeme şaşırmışlardı. Ama bu ağlamalar çocuk için değil, kendim içindi; kıyamet günü için, kabir azabı içindi. O gece kocam 'Demek ki çocuk sahibi olmam kısmet değilmiş. Görüyorsun işte, çocuklarım ayaklanamadan ölüyorlar' dedi bana.

"Daha kırkı dolmadan Hatice yine hamile kaldı. Çocuğun hayatta kalması için kocamın etmediği nezir, adamadığı adak kalmadı. Kızı olursa onu seyyidlere vermeye, oğlan olursa adını Huseyn koymaya ve saçlarını yedi yıl kestirmemeye nezretti. Sonra çocuğun ağırlığınca altın alıp birlikte Kerbela'ya gidecektik. Sekiz ay on günlük hamileyken Hatice üçüncü oğlanı doğurdu. Ama bu kez sanki olacaklar yüreğine doğmuş gibi, çocuğun başından bir an bile ayrılmıyordu. Ben de üçüncüsünü öldüreyim mi yoksa Geda Ali'nin Hatice'yi boşayacağı bir iş mi yapayım diye ikilemde kalmıştım. Fakat bunların hepsi boş hayallerdi. Hatice yine evin başhanımı, gözdesi olmuştu. Keyfine diyecek yoktu. Hep üstüme üstüme geliyor, emir veriyordu bana. Astığı astık, kestiği kestikti. Bu minval üzere günler günleri kovaladı ve çocuk dört ayını doldurdu.

"Her gün her gece çocuğu öldürsem mi öldürmesem mi diye istihareye yatıyordum. Bir akşam Hatice'yle çok kötü kavga ettim ve Huseyn Aga'nın da başını yemeye karar verdim. İki gün nöbet tuttum. İkinci gün Hatice köşebaşındaki attardan menekşe almaya gittiğinde odaya koştum. Uyuyan çocuğu be-

şikten aldım, firketeyi çıkardım. Ama tam firketeyi çocuğun alnına saplayacaktım ki çocuk uyandı ve ağlayacağı yerde güldü bana. Ne oldum biliyor musunuz? Gayri ihtiyarî ellerim düştü; yüreğim varmadı işte. Ne olursa olsun, o kadar da taş yürekli değildim. Kendi kendime 'Çocuğun kabahati ne? Ateş düştüğü yeri yakar. Huzur bulacaksam, annesini bitirmeliyim' dedim.

"Şimdi size anlatırken tüylerim ürperiyor. Ama ne yapayım? Bütün kabahat beni Mâsbend'in kızının elinde oyuncak yapan yüreği yanık kocamındı. Nur içinde yatsın.

"Hatice'nin dökülen saçlarını toplayıp, Râh-i Çeman mahallesinde meşhur olan Yahudi Molla İbrahim'e götürdüm, büyü yaptırdım; ateşe nalın koydum. Onu iğne ipliğe çevirmek için Molla İbrahim üç tümen aldı benden. Bir haftaya kalmaz, Hatice ölür diye söz verdi bana. Ama gel gör ki, bir ay geçti, Hatice günden güne Uhud dağı gibi şişti... Artık büyüye müyüye itikadım da zayıfladı hanım.

"Bir ay sonra, kış başıydı, Geda Ali çok ağır hastalandı. İki defa vasiyet etti, üç defa zemzem sürdük ağzına. Bir akşam.. Geda Ali iyiden iyiye fenalaştı. Çarşıya gidip attardan dâreşkene[7] aldım. Eve geldim; âbgušt tenceresine boşaltıp bir güzel karıştırdım, koydum ocağa. Kendime de alaminüt bir şeyler alıp kimseler görmeden yedim. Doyduktan sonra Geda Ali'nin odasına gittim. Hatice 'Geç oldu. Gidip akşam yemeğini yiyelim' dedi. 'Başım ağrıyor. Bu akşam canım istemiyor. Hiç yemesem daha iyi olacak' dedim.

"Hatice akşam yemeğini silip süpürdü. Sonra gitti, yattı. Kapı arkasına gelip dinledim. İniltisini duyuyordum. Hava soğuk ve kapılar kapalı olduğu için dışarıya gelmiyordu sesi. Bütün geceyi hastaya bakma bahanesiyle Geda Ali'nin yanında geçirdim. Sabaha doğru korkuyla titreyerek gidip kapıya dayadım kulağımı. Çocuğun ağlayışı duyuluyordu ama kapıyı açmaya cesaret edemedim. Geda Ali'nin yanına döndüm. Ne haldeydim bir bilseniz!

"Sabah olunca Hatice'nin odasına gidip kapıyı açtım. Baktım, Hatice kömür gibi olmuş, ölmüştü. O kadar kıvranmıştı ki yatak bir yanda yorgan bir yandaydı. Onu yatağına çekip yor-

7 Civaklorür bileşiklerinden güçlü bir zehir.

ganı örttüm üstüne. Çocuk ağlıyordu. Dışarı çıkıp havuzbaşında elimi yıkadım. Sonra ağlayıp dövünerek Geda Ali'ye Hatice'nin ölüm haberini verdim.

"Hatice'nin ölüm sebebini sorana 'Bir süredir hamile kalmak için ilaç alıyordu. Üstelik çok da şişmanlamıştı. Belki kalpten öldü' diyordum. Kimse benden şüphelenmedi ama içim içimi yiyordu. 'Üç cinayet işleyen bu kişi ben miyim?' diye soruyordum kendi kendime. Aynadaki yüzümden korkuyordum. Yaşamak haram olmuştu bana. Ravzalara[8] gidiyor, ağlıyor, fakir fukaraya sadaka veriyordum ama gönlüm bir türlü huzur bulmuyordu.

"Kıyamet gününü, kabir azabını, nekirle münkiri hatırladıkça ne hale giriyordum! O zaman Kerbela'ya gidip mücavir olmayı düşündüm. Geda Ali oğlu için Kerbela'ya gitme nezrinde bulunmuştu. Gitmek istiyor ama hep bir bahane bulup savsaklatıyordu işi. 'Seneye Meşhed'e gideriz' diyordu. Hastalığı geçtikten sonra da nezir işini salladı durdu. Sonunda o da rahmetli oldu.

"Bu yıl takkemi önüme koyup düşündüm. Geda Ali'nin bütün mallarını sattım, paraya çevirdim; çünkü kendisinin vasiyeti vardı. Sizinle Meşedî Ramazan'ın hareket zamanını öğrenince, birlikte Kazvin'den kalkıp geldik. Yanımdaki bu delikanlı da beni kendi annesi biliyor. Hatice'nin oğlu Huseyn Aga'dır. Hikâyemi öğrenmesin diye odadan çıkarttım onu."

İkisi de hayretler içinde Hanımağa'nın macerasını dinliyordu.

Sonra gözleri dolu dolu olup devam etti:

"Şimdi Allah günahlarımı affeder mi, Hazret[9] kıyamet günü bana şefaatçi olur mu bilemem. Hanım, birkaç yıldır içimdeki derdi birilerine anlatmak istiyordum. Şimdi anlattım ya kuş gibi hafifledim... Ama kıyamet günü..."

Meşedî Ramazan Ali çubuğunun külünü silkip:

"Allah iyiliğini versin; biz niye geldik peki buraya? Üç yıl önce ben Horasan yolunda arabacılık yapıyordum. İki paralı yolcum vardı. Yolda fayton devrilip kırıldı. Yolculardan biri öl-

8 Hz. Ali ve Kerbela şehitleri için belirli bir düzen içinde okunan ağıtlar.
9 Hz. Hüseyin.

dü; ötekini de ben boğdum ve cebinden bin beş yüz tümenini aldım. Yaşlanmaya başladığım için bu yıl haram olan bu parayı Kerbela'ya gelip helallemeyi düşündüm. Bugün ulemadan birine verdim parayı. Bin tümenini helalleyip verdi bana. İki saat bile sürmedi. Şimdi bu para anamın ak sütü gibi helal oldu bana."

Gulin Hanım nargileyi Hanımağa'nın elinden alıp dumanlattı. Bir süre sessizlikten sonra sözüne başladı:

"Benimle birlikte olan Şâbacı Hanım'a yol sarsıntısının yaramayacağını biliyordum. İstihareye de yatmıştım ama kötü çıkmıştı. Buna rağmen yanımda getirdim onu. Biliyor musunuz, benim üvey kız kardeşimdi. Kocası âşık oldu bana. Şâbacı'nın üstüne kuma getirdi beni. Evde onu o kadar korkutup hırpaladım ki sonunda felç oldu. Babamın mirası ona geçmesin diye yolda öldürdüm."

Hanımağa sevincinden ağlayıp gülüyordu.

"Öyleyse... öyleyse siz de..."

Gulin Hanım nargilesini içerek:

"Minberden söyleneni duymadın mı? Ziyaretçiler niyet edip yola çıktıklarında, bir ağacın yaprakları kadar günahları olsa da, affedilir, pirüpak olurlar!"

Lale

Sabahın erken saatlerinden itibaren bulutlar hareketlenmiş, ısırıcı, soğuk bir rüzgâr çıkmıştı. Ağaçların altı, havada döne döne oraya buraya düşen yarı ölü yapraklarla doluydu. Bir grup karga uğultuyla, bir hengâmeyle meçhul bir hedefe doğru gidiyordu. Karanlık pencereli, derme çatma kapılı köy evleri uzaktan üst üste dizilmiş kibrit kutuları gibi görünüyordu.

Kırçıl bıyıklı ve sakallı Hodâdâd[10], kıvrak ve diri bir halde sağlam adımlarla yürüyor, yaşlı damarlarında yepyeni bir güç hissediyordu. Nemli yola ve ovanın manzarasına bakıyor gibiydi. Rüzgâr cildini okşuyor, ağaçlar ona göre dans ediyorlardı. Kargalar mutluluk mesajı getiriyor, tüm doğa yemyeşil ve güleryüzlü görünüyordu. Hodâdâd'ın koltuğunun altında sımsıkı tuttuğu yazmalı bir bohça vardı. Gözleri parlıyor, her adım atışında antrenmanlı baldırları geniş ve siyah şalvarından görünüyordu. Mavi gökyüzü onun eşyasıydı. Başında sarı keçeden bir külah vardı.

Hodâdâd altmış yaşında bir adamdı. İri kemikliydi, yapılıydı. Boyu uzun, gözleri parlaktı. Hemen hemen yirmi yıldır Demâvendliler görmemişti onu; çünkü köşesine çekilmişti. Mazenderan yolu üstündeki Çeşme-i Alâ'nın yukarısında Hodâdâd kendisine taş ve kerpiçten bir kulübe yapmıştı. Yirmi yıldır tek başına inziva hayatı sürdürüyordu. İri elleriyle toprağı belliyor, suluyor, ekip biçiyordu. Babasının ve belki de birkaç kuşağın yaptığı işti bu. Yetmiş dönümlük bir tarla miras kalmıştı

10 Farsça kökenli bu adın sözcük anlamı "Allah verdi"dir.

ona. Kuraklık yılı tarlanın yarısından çoğunu sattı, yani buğdayla takas yaptı. Şimdi geride kalan küçük araziden elde ettiği mahsulle geçimini temin ediyordu.

Herkesi şaşırtan şey, son iki üç yıldır Hodâdâd'ın köylerde ve sık sık Demâvend çarşısında görülmesiydi. Buradan kadın kumaşı, kesmeşeker, çay ve öteberi alıyordu. Bazen de çevredeki dağlarda, Âbgerm, Câbon ve Giliyard'da bir çingene kızı ile görülmüştü.

Dört yıl önce, insanın yüzünü tahriş eden ayazlı gecelerden birinde Hodâdâd lambayı söndürüp de yattığı sırada tuhaf bir ses işitti. İnsandan mı, canavardan mı geldiği belli olmayan kesik kesik iniltilerdi. Ses gittikçe yaklaştı ve nihayet kapısı çalındı. Öyle canavardan, kurttan falan korkmayan Hodâdâd yerinde doğrulup oturdu; sırtından soğuk bir damla terin aktığını hissetti. "Kimsin? Ne istiyorsun?" diye sormasına rağmen cevap alamıyordu. Yattığında tekrar kapı çalınıyordu. Titrek eliyle lambayı yaktı; dal ve odun kırmak için kullandığı duvarda asılı büyük bıçağı alıp birden kapıyı açtı. Gözyaşları yanaklarında donmuş, tir tir titreyen, kırmızı giysili küçük bir çingene kızını görünce şaşkınlığı bir kat daha arttı. Hodâdâd bıçağı odanın köşesine fırlatıp küçük kızın elini tuttu, içeri aldı. Ateşin yanında ısıttıktan sonra ona kendi elbiselerinden bir yatak hazırladı.

Sabahleyin ne kadar sorduysa da, hiçbir cevap alamadı. Çocuk kendi hakkında konuşmamaya yemin etmişti sanki. Bu yüzden Hodâdâd ona Lâl (= dilsiz) ya da Lâlû adını verdi ve zamanla Lâlû, Lale oldu. Garip olan bir şey de, şimdi çingenelerin göç mevsiminin olmayışıydı. Hodâdâd bu kızın yerden mi, gökten mi, nereden geldiğini bilmiyordu. Kulübeden çıkıp çocuğun izlerini takip etti. Ama izler nem çekmiş yaprakların üstünde kayboluyordu. Çeşme-i Alâ'daki değirmenciye sordu; ondan da olumsuz cevap aldı. Sonunda, sahibi çıkana kadar çocuğa bakmaya karar verdi.

Lale on iki yaşında, buğday benizli bir kızdı. Sevimli bir yüzü ve cezbedici gözleri vardı. Eline ve alnına mavi dövme yapılmıştı. Hodâdâd dört yıl boyunca evinde kalan kızın akrabalarını aradıysa da çingenelerden tanıyan biri çıkmadı. Bir sü-

re sonra da zaten Hodâdâd, Lale'yi vermek istemedi. Evlatlık edindi ve ona karşı özel bir ilgi duymaya başladı. Baba-evlat ilişkisi gibi değil, kadınla erkek arasındaki ilgi gibi seviyordu onu.

Aşk vesvesesine kapılınca, uyudukları yerlerin birbirinden ayrı olması için odanın ortasına bir ip gerip perdeyle ikiye ayırdı odayı. Hepsinden kötüsü, Lale'nin Hodâdâd'a "baba" diye hitap etmesiydi. Ona her "baba" deyişinde hali değişiyordu.

Bir gün Hodâdâd evine geldiğinde kulübesinin civarında iki kâküllü tavuk gördü. Hodâdâd hırsızlığın kötü bir şey olduğunu, hırsızların cehennem ateşinde yanacağını söylese de Lale'nin yüzünde şeytanca bir gülümseme beliriyor ve bir bahaneyle bu tür tartışmalardan kaçıyordu.

Lale dolaşmayı çok seviyordu. İki üç gün üst üste yağmur yağıp da kulübede kalmaya mecbur olsa, suskunlaşıyor, mahzun oluyordu. Ama havanın güzel olduğu günler Hodâdâd ile veya tek başına dolaşmaya çıkıyordu. Çoğu kez yalnız gidiyor, bu da Hodâdâd'ın onun hakkında kötü düşüncelere kapılmasına yol açıyordu. Çünkü Çoban Abbas'ı birkaç defa Lale'yle beraber görmüştü; bu yüzden onu kendisine rakip görüyordu. Hatta bir gün Abbas'ı ahududu toplayıp Lale'nin ağzına koyarken görmüştü. O gece "Bilmediğin adamlarla konuşmamalısın" diye Lale'ye çıkışmış, kızın gözleri dolu dolu olmuş ve köylü kalbi kırılmıştı. Abbas'ın annesi tekrar tekrar Lale'yi oğluna istemeye gelmiş fakat her defasında Lale'nin henüz çocuk olduğunu ileri sürmüştü. Kendi kendine getirdiği delile göre, bu Abbas tembeldi. Kızı verdiği takdirde, mirasçısı olacak ve elli yılda meydana getirdiği mal varlığı ona geçecekti. O zaman atalarının kemikleri sızlamaz mıydı? Sen gel, varis diye, toprağı bile ekemeyen zıpırın birini seç! Üstelik kendi kulübesine alıp yedirdiği, giydirdiği, hizmetini yapıp büyüttüğü bir kız, onun gözünde kendi yetiştirdiği bir ağaç gibiydi ve bir yabancı onun meyvelerini yiyecekti. Öyle yağma yoktu! Lale'yi kendisi alamaz mıydı? Neden olmasın? Fakat işin o kadar da basit olmadığını hissediyordu. Kızın da gönlü olmalıydı. Öte yandan kızın ona "baba" demesi de cabasıydı; daha da umutsuzlaştırıyordu onu. Çoğu zaman geceleri kız uyurken lambayı alıp yü-

züne, göğsüne, memelerine ve bacaklarına uzun uzun bakıyor, sonra deliler gibi kendini dışarı atıp dağda bayırda dolaşıyor, eve çok geç dönüyordu. Yaşamı korku ile umut arasında geçiyordu. Korkusu, aşkını ona açmaya engel oluyordu. Ya Lale "Hayır; sen yaşlısın!" derse; artık kendini öldürmekten başka çaresi kalmazdı.

Hodâdâd'ın kulübesinin yanında büyük bir kaya vardı. Lale sık sık o kayanın üstüne oturup, çıplak bacaklarının gelişmiş kaslarını kayaya yapıştırarak yorulmaksızın uzun süre o halde kalırdı. Kimi zaman da hüzünlü bir şarkı mırıldanırdı kendi kendine. Fakat biri yanına gelir gelmez susardı. Hodâdâd tesadüfen duymuştu bu şarkıyı ve bir kez daha dinlemeyi çok arzu ediyordu.

Bu sabah Hodâdâd Demâvend şehrine gideceği sırada Lale o kayanın üstüne oturmuştu ama her günkünden daha neşeliydi. Her zamankinin aksine Hodâdâd'la birlikte şehre inmek istemedi. Hodâdâd "Sana kırmızı bir başörtüsü alacağım" dedi.

Hodâdâd onun dünyalar değerindeki çocuksu ve mutlu tebessümünü gördü ya, Demâvend'in küçük çarşısına varınca önce manifaturacıya gidip, yeşil, sarı çiçek desenli kırmızı bir başörtüsü aldı. Sonra şeker ve çay alıp hepsini yazmalı bohçaya sardı ve uzun adımlarla kulübesine doğru yola koyuldu. Uzun yürüyüşe alışkın olan Hodâdâd için, şehirle evi arasındaki uzaklık iki fersah[11] olsa da, bir meydanlık[12] mesafeden fazla değildi. Yaşlı ve çökkün olmasına rağmen şimdi hayatı anlam kazanmıştı. Yolda düşünüyordu: "Bu başörtüsü Lale'nin omzuna yakışır. Omzuna atar ve ucunu memelerinin altından düğümler." Sonra utanmış gibi "Onun güzelliğiyle iftihar etmeliyim. Çünkü babası yerindeyim ve ona iyi bir koca bulmalıyım" diyordu. Ama Çoban Abbas'ın onu sevdiğini aklına getirince kanı tepesine sıçrıyordu.

Alçak, yüksek yollardan, dere kenarından, dağdan, bayırdan geçiyordu. Yolda kimseyi görmüyor, hiçbir şey hissetmiyordu. Hatta yol yorgunluğu bile etkilemiyordu onu. Çoğu zaman çevre köylere yolu düştüğünde yağmur yağacak mı diye

11 Altı kilometrelik bir uzunluk birimi.

12 Bir fersahın dokuzda biri. Yaklaşık 666 metre.

hep gökyüzüne bakıyordu. Ekinleri görmek için yere bakıyor; arpa, buğday, fasulye, kayısı, elma, kiraz, zerdali gibi mahsullerin kıymetini soruşturuyordu. Ama şimdi Lale'den başka bir şey düşünmüyordu. Tarlasındaki mahsul bu yıl iyi değildi ve tasarruf ettiklerinin bir kısmını harcamak zorunda kaldı. Fakat onun gözünde bunlar Lale'nin bir tel saçı bile etmezdi.

Bu arada ağaçların yanından geçip öteki yola saptı. Karşıdaki tepede yan yana konulmuş iki kırık kibrit kutusuna benzeyen kulübesi göründü. Adımlarını hızlandırdı. Bohçasını ucundan sımsıkı tutup iyi bildiği yolu geçti, bir başka yokuşu geride bıraktı, bir virajı döndü ve kulübesinin önüne çıktı. Fakat Lale orada değildi. Ne kayanın üstündeydi, ne odada. Kapının yanına gelip elini ağzının kenarına koydu. "Lale... Lale!.." diye bağırdı. Cevap veren olmadı. Dışarıya çıkıp ciğerlerinin var gücüyle tekrar bağırdı: "Lale... Lâlû... Lâlû..." Sesinin yankısı geldi. "Lale... Lâlû..." Dehşetli bir korku ve kuruntuya kapıldı. Kayanın üstüne koştu; kulübesinin önüne, çevreye baktı. Onun kırmızı giysisini göremedi. Geri dönüp odaya dikkatle baktı. Lale'nin küçük sandığını açtı. Bu yıl ona aldığı yeni giysileri yerinde değildi. Çıldırmak üzereydi. Olup bitenlere akıl erdiremiyordu. Dışarı çıktı. Çeşme-i Alâ'da köyün imamına rastladı. Uzun hırkası, dilim dilim mavi külahı, siyah şalvarı ve üç yırtmaçlı cübbesiyle ağacın dibinde çubuk içiyordu. Öyle sert baktı ki Hodâdâd'a, sormaya cesaret edemedi. Biraz ötede kırmızı çâdorlu, siyah şalvarlı, saçı örgülü ve çocuğunu sırtına bağlamış bir kadın gördü. O da Hodâdâd'a Lale hakkında bir şey söyleyemedi. Hodâdâd ister istemez geri döndü.

İyice karanlık çöktü ama Lale gelmedi. Geceleyin ne kâbuslar görmedi ki! Hayır, gözüne bir damla uyku girmedi. Hep kâbus görüyor, bir çıt sesine uyanıyor, o geldi düşüncesiyle on defadan fazla kalkıyordu. Aradaki perdeyi aralayıp el yordamıyla Lale'nin soğuk yatağında elini dolaştırıyor, sonra titreye titreye yatağına giriyordu. Acaba biri onu zorla mı götürdü? Kandırdılar mı acaba, yoksa kendisi mi gitti?

Sabahleyin hava açık ve soğuktu. Hodâdâd satın aldığı başörtüsünü yanına alıp Lale'yi aramaya çıktı. Yolda bütün insanlar ona canavar veya ejderha gibi geliyordu. Eteklerine kadar

karla kaplı mavi ve gri dağlar onu korkutuyor gibiydi. Çay kenarındaki yarpuz otu kokusu boğuyordu onu. Yolda iki köylüye rastladı. Korkuyla sordu onlara:

— Lale'yi gördünüz mü?

Önce deli olduğunu sanıp birbirlerine sordular.

— Kim?

— Bir çingene kızı.

Birisi:

— İki gün önce bir çingene grubu geldi. Mûmec'de çadır kurdular. Belki onları diyorsun sen.

Hodâdâd Mûmec yolunu tuttu. Bu defa daha hızlı adımlarla yürüyordu. Birkaç cadde ve yoldan saptıktan sonra uzaktan bazı çadırlar gördü. İyice yaklaştı. Baktı ki adamın biri çayın kenarında yatıyor. Az ötede bir çingene kadını bulgur eliyordu.

Kadın selam verip "Fal bakarız. Boncuk var, elek, kalbur, ceviz..." dedi.

Hodâdâd deli gibi:

— Lale, Lâlû'yu gördün mü? Nerede olduğunu biliyor musun?

— Fala bakıp söyleyim sana.

— Söyle, veririm paranı.

— At bir kıran[13], söyleyim sana.

Hodâdâd yorgundu. Elini cebine atıp bir kıran verdi çingeneye. Çingene elini tutup yüzüne baktı.

— Ali yardımcın olsun. Yüreğinde bir üzüntü görürüm. Dört yıl emeğin geçen birini kaybetmişsin. Bu ne senin ciğerparendir, ne de onu ciğerparenden çok seversin.

Hodâdâd yaşlı gözlerle bakıyordu çingeneye. "Doğru... doğru" diye mırıldandı.

— Ama boşuna üzme kendini. Çünkü o kız senin yakınında. Yaşıyor ve sağlıklı. O da sever seni. Ama ne çare ki yazgısı yapacağını yapmış!

— Nasıl, nasıl? Taptığın her neyse, onun aşkına söyle!

— Üzme kendini. O mutlu. Odanın kapısını açık bıraktın; şeytan içeri girip aldattı onu.

13 Kacarlar döneminde ve Pehlevîler döneminin başında kullanılan bir para birimi. Bugün 1 İran Riyalinin dengi.

— İsmi Abbas değil mi?

— Hayır.

— Sen kimsin? Nereden biliyorsun? Allahaşkına doğruyu söyle; ne istersen veririm.

Elini cebine sokup bir kıran daha çıkardı, çingenenin avcuna koydu. Fakat bu sırada bitişikteki çadırın perdesi aralanıp Lale'nin dışarı çıktığını gördü. Ona aldığı yeni kırmızı giysi üstündeydi. Elinde kırmızı bir elma vardı. Giysisinin kenarına elmayı silip ısırıyordu. Sonra güldü ve falcı kadına dönerek:

— Anacığım, bu Hodâdâd Baba.

Hayretten Hodâdâd'ın ağzı açık kalmıştı. Bir Lale'ye, bir annesine bakıyordu. Fakat Lâlû'yu hiç bu kadar mutlu, bu kadar keyifli görmemişti. Bohçadan kırmızı başörtüyü çıkarıp önüne attı.

— Çarşıdan sana aldım bunu.

Lâlû yüksek sesle güldü. Başörtüsünü omzuna atıp memesinin altından düğümledi. Sonra çadırın önüne koşarak genç bir adamın elini tuttu; dışarı çıkararak Hodâdâd'a işaret etti ve bir şeyler gösterdi ona. Kendine özgü ahenkle mırıldanmaya başladı. Çıplak ve gelişmiş kaslarıyla genç adamın boynuna sarılarak söğüt ağaçlarının altından geçip uzaklaştılar.

Hodâdâd hem üzüntüsünden hem sevincinden ağlıyordu. Düşe kalka geldiği yoldan geri döndü. Kulübesine girip kapıyı üstüne kapadı. Bir daha onu gören olmadı.

Maskeler

Menûçihr sağ elini çenesine dayamış, kanapeye kaykılmıştı. Yüzü solgun, gözleri yorgun, bakışları sürekli saatin sarkacında ve sandalyenin üstündeki giysideydi. Kendi kendine soruyordu:

— Huceste bu gece baloya gidecek mi acaba? Yapamam ben!

Hava kapalı ve boğucuydu. İnce ince ve rahatsız edici bir yağmur yağıyor, suyun üzerine, zincirlemesine halkalar oluşturup yavaş yavaş yok olan solgun gülücükler atıyordu. Ağaç dalları, yağmurun altında suskun ve hareketsizdi. Sadece teneke olukların dibinde yağmur damlalarının tekdüze sesi duyuluyordu. Kalbini sıkıştıran ve insanın, medeniyetten uzak bir köşede birinin usul usul piyano çalmasını istediği ağır ama güzel havalardan biriydi. Bu manzara garip bir şekilde Menûçihr'in düşünceleriyle uyuşuyordu.

Menûçihr'in bütün düşüncesi elinde olmadan küçük bir şark çıbanına odaklanmıştı. Bu şark çıbanı Huceste'nin dudağının kenarındaydı ve cazibesini arttırıyordu. Alıcı, elâ gözleri, her gülüşünde olgunluğunu gösteren beyaz dişleri, küçük başı, küçük düşüncesi, mezbahaya götürülen kuzu gibi masum bakışlarıyla Menûçihr'e bir put ya da zarif bir taşbebekmiş gibi geliyor, ona el sürmekten ve zarar görmesinden korkuyordu. Huceste'yle tanıştığından beri vahşice seviyordu onu. Her hareketi Menûçihr için anlamlı ve gönül çalıcıydı. Ondan ayrılmak mümkün değildi.

Fakat dün ikindi vakti ablası Ferengis yaşlı gözlerle odasına girip bir sürü şikâyetten sonra "Huceste'yi alacak olursan, bunca yıllık şerefimiz yok olacak. Artık insan içine çıkamayız. Herkesin önünde başımız yerde olur. 'Kardeşin, Ebulfeth'in metresi Huceste'yi almış!' diyecekler" dedi. Bir resim çıkarıp verdi ve Menûçihr'in bütün planlarını, hayallerini mahvetti.

Sarhoş gözleriyle Huceste'yi Ebulfeth'in kucağında gösteren bir resimdi. Menûçihr resmi görünce her tarafını ateş bastı. Onun için ailesiyle bozuşmamış mıydı? Şimdi bu skandala ne diyecekti? Ne Huceste'den vazgeçebilir, ne bir daha onu görebilirdi. Her hâlükârda geleceğine yönelik bütün umutlarını, bütün düşüncelerini yok etmişti bu resim.

Sinemada tanışmışlardı. Işıkların her yanışında birbirlerine bakıyorlardı. Nihayet sinemadan çıkışta konuştular. Daha ilk saatten beri Menûçihr'i hayran eden şey, onun sadeliğiydi. Orada, pazartesi geceleri sinemaya geldiğini söyledi. Üç pazartesi gecesi daha bu buluşmalar tekrarlandı ve üçüncü gece Menûçihr onu kendi arabasıyla boş bir caddeden evine götürdü. Menûçihr öyle tutulmuştu ki Huceste'ye, bütün iyi ve kötü yanları, hareketleri, zevki, mektuplarındaki imla hataları onun gözünde mükemmeldi. Onunla tanıştığı şu son bir ay hayatının en iyi dönemi sayılırdı.

Huceste ilk kez onun evine, bu odaya gelince gramofonu kurdu. Sernata plağını koyup uzun süre onun başında ağladı. Odada ya da Veka kafesinin loncasında baş başa kalıp geleceklerine ilişkin planlar yapıyorlardı. Menûçihr'in bütün teklifi, Mazenderan'daki mülklerine gidip, çay kenarında kendilerine küçük temiz bir köşk yaptırıp birlikte yaşamaktı. Bu teklif Huceste'nin zevkine göre değildi. O, Tahran'da kalmak, modaya göre giyinmek, yazları altında araba dolaşmak, dansa gitmek istiyordu.

Ailesinin karşı çıkmasına rağmen Huceste'yle evlenmeye karar vermişti. Rest çekmek için babasıyla tartışmıştı. Babası eski kafalı biriydi. Konuştuğu şeyler ya peygamber mucizeleri ya da kendi seyahatlerine ilişkin anlattığı mucizevî hikâyelerdi. Odasındaki raflara pastalar, tatlılar dizmişti; gözü hep onlardaydı ve çenesi sürekli hareket halindeydi. Bunca nimeti yarat-

tığı ve sağlam bir mide verdiği için Allah'a şükrediyordu. Bu karar üzerine Menûçihr çok öfkelenmiş, şiddetli bir kavgadan sonra baba evini terk etmişti. Kesindi kararı.

Son bir ayda Huceste ile Menûçihr'in ilgilerinin odağı ve konuşmalarının konusu Kulüp İran'ın maskeli balosuydu. Menûçihr kendisine bir gemici kıyafeti edinmişti. Ama Huceste kendi kıyafetini açıklamıyordu. Çünkü balo gecesi ona sürpriz yapmak istiyordu.

Fakat şu lanet olası resim, dün kardeşi Ferengis'in getirdiği resim, Menûçihr'i baloya gitmekten vazgeçirtmekle kalmadı, bütün umudunu, arzularını mahvetti. Bir daha onu görmek istemediğine ilişkin bir mektup yazdı hemen. Ama yeterli değildi bu. Önce gidip Ebulfeth'i, sonra Huceste'yi ve ardından kendini öldürmeye karar verdi. Biraz düşündükten sonra çocukça geldi bu fikir ve başka bir plan yaptı. Çünkü Huceste'siz yaşayamayacağını biliyordu. İntikam almak için hangi yolla olursa olsun tekrar Huceste'yle barışmaya karar verdi. Babası ile annesinin bir gece yatakta verdikleri yaşamını yine Huceste'nin olduğu bir gece ile noktalamak, zehir içip kucak kucağa ölmek düşüncesi çok daha güzel ve romantik geldi ona.

Canı sıkılmış gibi bir sigara yakıp kalktı ve gayri ihtiyarî odada dolaşmaya başladı. Ansızın üstünde gemici kıyafetinin bulunduğu sandalyenin önünde durdu. Bu gece için aldığı maskeye baktı. Geniş ağızlı, güleç ve tombul bir yüze benziyordu. "Bu gece dokuz buçukta herkes büyük salonda olacak. Huceste de gidecek mi acaba?" diye düşündü. Bu düşünce yüzünden kalbi küt küt attı.

Çünkü Huceste'nin başka biriyle, belki de Ebulfeth ile gidip dans etmesi hiç uzak bir olasılık değildi. O uykusuz geceler, sabahlara kadar onun evinin penceresi altında dolandığı geceler, gramofon plağının başında ağladığı günler. Saatlerce gönlünü kaptırmış biri olarak gam çekmeler. Bayıldığı, candan sevdiği Huceste miydi bu? Ağzına şarap almayan ama şimdi zilzurna sarhoş bir halde bu herifin kucağına düşen kişi miydi Huceste? Parası, arabası var diye mi ilgi gösteriyordu ona? Hele hele otomobil. Çünkü bir iki defa arabayı satmaktan söz et-

mişti de bayağı değişivermişti. Bu sırada telefon uzun uzun çaldı. Menûçihr ahizeyi kaldırdı:

— Alo...

— Neresi orası?

— Menûçehr-i Şehenduh...

— Siz misiniz?

— Evet... buyrun.

— Saat on ile on bir arasında biri çok önemli bir konuda sizinle görüşmek istiyor ve...

Menûçihr, canının sıkıntısından, karşı taraf sözünü bitirmeden telefonu kapattı. Bu adamın sesini tanımıyordu. Onu işletmiş miydi acaba? Yoksa bu birileri için şifre miydi? Menûçihr ayakta uyuyan, yürüyen, bin türlü iş yapan ama akılları hep başka yerde olan kimselerdendi. Dünden beri bu hali daha da belirginleşmişti.

Kimdi bu kişi? Olsa olsa, gelip bin türlü yalan yere yemin ederek bu resmi düşmanlarının uydurduğunu kanıtlamak isteyen Huceste olabilirdi. Ama hâlâ kuşkulanmalı mıydı? Kandırılmış olmak yeterli değil miydi? "Saat on ile on bir arasında? Mutlaka odur. Çünkü kendisine karşı düşkünlüğümü biliyor. Bu hadiseden sonra bu geceki baloya gitmeyeceğimi de biliyor. Kuşkusuz o da gitmez. Buraya gelmek ister. Kapıyı yüzüne kapatabilecek miyim, kovabilecek miyim?"

Menûçihr Huceste'nin bu akşam geleceğinden emindi. Ona karşı ilgisizliğini ve aldırmazlığını göstermek için baloya gitmeye karar verdi. Yarım saat bile olsa, Huceste'nin kulağına gitsin ve bu hadisenin onu baloya gitmekten mahrum etmediğini bilsin istiyordu.

Menûçihr lambayı yakıp usturasını bilemeye başladı.

Saat onda Menûçihr'in Fiat otomobili Kulüp İran'ın bahçesinde, binanın önünde durdu. Gemici kıyafeti ile arabasından indi.

Salon kalabalıktı ve tango çalınıyordu. Bütün konuklar ilginç kıyafetler içinde maske takmışlardı. Renk cümbüşü, türlü türlü kıyafetler, pudra kokusu ve sigara dumanı havaya yayılmıştı. Menûçihr dansın sonuna kadar dolaştı; değişik kıyafetler içinde iki üç dostunu tanıdı fakat kendini belli etmedi. Bu İs-

panyol tangosunu duymak onda dans isteğini uyandıracak yerde hüzünlü düşünceler doğurdu. Mague'la geçirdiği günleri, onun Avrupaî yaşantısından bazı kesitleri hatırladı. Bu melodi bunların hepsini hakikatin ötesinde gösterdi ona. Oradan büfenin bulunduğu odaya geçti ve barda arka arkaya iki kadeh viski soda içti. Kendini biraz daha iyi hissettikten sonra tekrar dans salonuna döndü.

Bu sırada şeytan kıyafeti giymiş olan, yağmurluklu ve Çinli maskesi takmış bir kadın gelip yanında durdu. Menûçihr o kadar dalgındı ki onu fark etmedi bile. Kalabalık sürekli hareket halindeydi ve art arda müzik çalınıyordu. Şeytan, Menûçihr'in karşısına geçip durdu:

— Dans etmiyor musun?

Menûçihr, Huceste'nin sesini tanıdıysa da, duymazdan geldi. Geçip gitmek isterken, Huceste kolunu tuttu ve birlikte salonun bitişiğindeki odaya geçtiler. Tenhaydı orası. Yaşlı bir kadınla erkek odanın köşesinde oturuyor, raca kıyafetli şişman bir adam da serinlemeye çalışıyordu. Menûçihr gayri ihtiyarî koltuğa oturdu; Huceste de koltuğun kenarına ilişti. Menûçihr'in sırtına vurarak:

— Ohoo! Suratından düşen bin parça! Ayıp ettiğinin farkında mısın acaba? Bir hanım seni davet ediyor ve sen dans etmiyorsun!

— ...

— Bugün ikindi vakti telefon ettirdim sana. Saat onda evde bulun, biri gelecek diye... Niye beklemedin? Bana inat, baloya geleceğini biliyordum zaten...

Bu sözleri duyunca sanki tavan Menûçihr'in başına çökmüştü. Huceste'nin o küçük aklının onun ruh halini ve zayıf taraflarını nasıl da anladığını gördü. Oysa o hâlâ Huceste'yi tanımıyordu ve gözü kapalı teslim olmuştu ona. Bu sırada Huceste'ye duyduğu bütün aşk ve ilgi kine dönüşmüştü. Huceste yine sordu:

— Kıyafetim nasıl?

Menûçihr biraz bekledikten sonra:

— Kendine yakışan kıyafeti giymişsin doğrusu! Tam iç halini canlandırıyor!

— Menuç, yoksa o resmin gerçek olduğunu mu sandın?

— Ya ne peki?.. İyi saatte olsunların işi mi?

— Sana söylemiştim ya! Geçen yıl teyzemin oğlu nişana gelmişti.

— Ya kıyafetin?

— Nasıl yani?

— İki ay önce Lalezar'dan[14] aldığın siyah puantiyeli ipek kıyafet. Resimde de üstünde!

— Neler olduğunu bir bilsen... Sana söylemeye hiç cesaret edemedim ama nikâhımızdan önce sana anlatmaya karar vermiştim. Şimdi ikimiz baş başa doğrusunu konuşabilir miyiz?

— Yani bu süre içinde bana yalan söylediğini itiraf ediyorsun öyle mi?

— Hayır, demek istiyorum ki ben hep düşündüm. Acaba iki dakika da olsa, iki kişi yan yana gelip bütün duygularını ve düşüncelerini açık açık söyleyemezler mi?

— Sanırım maskenin altından daha rahat söylenebilir doğrular.

— Kendime hep soruyordum; acaba gerçekten beni sevdin mi diye.

— Seviyordum, fakat...

— Doğru. Bütün bu süre içinde bana yalan söylemiyor muydun? Beni yürekten seviyor muydun acaba?

— Sen benim için başka birinin mazharıydın. Biliyor musun, kendi varlığımızın dışında başka bir gerçek yoktur. Bu konu aşkta daha iyi anlaşılıyor. Çünkü herkes kendi tasavvur gücü ölçüsünde bir başkasını sever. Bu kendi tasavvur gücünden kaynaklanır. Haz duyar bundan ama gözünün önündeki kadından değil. Onu sevdiğini sanır. O kadın kendi gizli tasavvurumuzdur; gerçekten çok farklı bir mevhumdur.

— Ben iyi anlayamadım.

— Demek istiyorum ki sen benim için bir mevhum, bir başka mevhumsun. Yani sen benim ilk mevhumum olan, hayalimde canlandırdığım kişiye benziyorsun. Senden önce Mague'ı sevdiğimi söylemiştim sana.

— Danzig'de tanıştığın kızı mı diyorsun?

14 Tahran'ın alışveriş merkezlerinin yoğunolduğu bir semt.

— Evet, onu.

— Onu benden çok mu sevdin?

— Ona benzediğin için sevdim seni. Onun hayaliyle seni öpüp kucaklıyordum. Yanımda o var diye düşünüyordum. Hayalimdeki mevhumu temsil ederken, o hatırayı bulandırdığın için bozuştum seninle.

— Erkekler ne kadar kıskanç ve kendini beğenmiş oluyor!

— Kadınlar da yalancı ve müzevirler.

— Ben senin değil miydim; kendimi sana teslim etmedim mi? Neden kendi sözünle bir mevhuma önem veriyorsun? İki günlük dünyada biz de bir zaman sonra toprak olacağız. Niçin saçma sapan sözlerle vaktimizi öldürelim? Geriye kalacak olan, sadece mutluluk; vakti ganimet bilmeliyiz. Gerisi hep fasafiso. Sonra pişmanlık fayda etmez.

— Pişmanlıkmış... Bu lafı yürekten söylemiyorsun. Ruhunuz o kadar özgür değil; başkalarının lafını takılmış plak gibi tekrarlayıp duruyorsunuz.

Bu sırada biri eski maliye nâzırı, diğeri Kürt kıyafetli iki adam onlara yaklaştı. Yanlarından geçtikten sonra Huceste:

— Bütün bu sözlere rağmen biliyor musun, vaktimiz çok az. Bu geceden beri yaşantım tümüyle değişti. Ailemle aram açıldı. Artık hiçbir şeyin benim için önemi kalmadı. İster inan, ister inanma, ama son kez kendimi sana teslim ediyorum. Ne dersen, yapacağım.

— Dostluğunu kanıtlamış olman benim için yeterli. Bu şehirde herkese reklam oldum bir kere. Yarından itibaren tanınmamak için sokaklarda bu maskeyle dolaşmam gerek.

— Dedim ya hazırım; istersen şimdi mülklerinin olduğu yere gider, şehirden uzakta, sadece kendimiz için yaşarız. Bir daha da dönmeyiz şehre.

Bu cümleyi çok hararetli söylemişti. Çünkü bu sırada, büyükbabasının evinde gördüğü, dalların arasından bir parça gökyüzünün göründüğü gür bir ormanı tasvir eden perde canlanmıştı gözünde. Bu perde çok romantik gelmişti ona. İleride sahip olacağı al yanaklı bir köylü çocuğunun elinden tutup oralarda dolaştığını canlandırdı hayalinde. Oysa bu teklif Menûçihr'in intikam fikrini kolaylaştırdı. Başını kaldırdı ve:

— Şimdi gidiyoruz.

Yerlerinden kalktılar. Menûçihr barda bir kadeh viski daha içti. Basamaklardan inerken Huceste:

— Maskelerimizle gidersek daha zevkli olur. Ben maskemi çıkarmayacağım.

Arabaya bindiler. Otomobilin klaksonunu çalıp hareket ettiler. Menûçihr, nemli tenha sokaklardan geçtikten sonra hızını arttırdı. Yavaşlamadan Şemiran[15] kapısından geçtiler. Birkaç defa ıslık çaldılar. Otomobil Mazenderan yolunda hızla ilerliyordu. Viskinin tesiri, yağmurlu hava ve bu hadiseler Menûçihr'in kanının bedeninde hızla dolaşmasına yol açmıştı. Sanki yaşama gücü bir kat daha artmış ve kendini daha güçlü hissediyordu. Hava karanlıktı ve otomobilin önünde sadece beyaz bir şerit aydınlıktı.

Huceste Menûçihr'e yaslanmış, gülerek "Keşke son olarak bir tango yapsaydık!" diyordu.

Menûçihr onu dinlemiyor, omuz silkip otomobili olanca süratiyle sürüyordu. Huceste tekrar bir şey diyecek oldu. Dereler tepeler garip bir şekilde büyüyor ve karşı yönden gelen otomobiller hızla geçiyorlardı.

Ansızın lastikler kaydı; otomobil spin attı. Demir çelik gürültüleri, cam şangırtıları yükseldi. Araba şarampole düştü. Bir süre sonra ses kesildi. Sadece mavi mavi alevler çıkıyordu.

Sabahleyin yolun kenarında bir avuç yanık et ve hurdahaş olmuş bir otomobil kalmıştı geriye. Az ötede yan yana iki maske duruyordu: Biri tombul ve kırmızı, diğeri Çinliler gibi sarı ve zayıf. Nanik yapıyorlardı birbirlerine.

15 Tahran'ın şehregöre daha yüksek olan kuzey kesimi.

Pençe

Seyyid Ahmed eve girince bahçenin etrafına kuşkuyla bakındı. Asâsıyla sarnıç üstündeki odanın kahverengi kapısına vurduktan sonra usulca seslendi:

— Rebâbe... Rebâbe!..

Kapı açıldı ve rengi uçuk bir kız korkarak dışarı çıktı.

— Dadaş sen misin? Yukarı gel.

Kardeşinin elinden tutup duvarları ortasına kadar rutubetli küçük karanlık odaya girdiler. Seyyid Ahmed asâsını odanın kenarına koydu; köşedeki eski keçeye oturdu. Rebâbe de karşısına oturdu fakat her zamankinin tersine somurtkan ve canı sıkkındı. Seyyid Ahmed bir süre onun yaşlı gözlerine baktıktan sonra isteksizce sordu:

— Analık nerede?

Rebâbe yarı kısık bir sesle:

— Geberesice uyuyor odasında!

— Uyuyor mu?

— Evet... Bugün mutfağı süpürüyordum. Çâdorum çini vazoya takıldı; hani üstünde kırmızı güller olan vazo; düşüp kırıldı. Bana neler ettiğini bir bilsen... Saçlarımı tutup yolum yolum yoldu... Başımı hep duvara vurdu, hep duvara vurdu, anneme küfretti. "Mezarından hortlayası anan!" diyordu. Babam da orada dikilmiş sırıtıyordu.

Seyyid Ahmed öfkeyle:

— Sırıtıyor muydu?

— Hep sırıttı... hep sırıttı... Biliyor musun, fenalık geçirdi;

bir ay öncekinden... Sonra birden ağzı köpürüp çarpıldı. Analığın üstüne atılıp boğazını öyle bir sıktı ki gözleri yuvasından çıkmıştı. Mâh Sultan olmasa, çoktan boğmuştu. Annemizi nasıl öldürdüğünü anladım şimdi.

Seyyid Ahmed'in yeşil gözleri parladı.

— Kim söyledi annemizi böyle öldürdü diye?

— Mâh Sultan cesedinin başına gitmiş. Saçlarını boynuna doladığını söylüyordu. Annemizin ümüğüne çöktüğü zaman, bir bilsen...

Seyyid Ahmed ona bakarken kuru ellerini çınar yaprağı gibi kaldırıp parmaklarını açtı; hayalî bir şahsı boğuyormuş gibi ellerini birbirine kenetledi.

Onun hareketlerini izleyen Rebâbe biraz kenara çekilip gözlerini ondan ayırmadı. Seyyid Ahmed tekrar sordu:

— Babam bugün Mescid-i Şah'a gitmedi mi?

— Hayır... Keyfi yoktu. Öğlenden beri saçmalayıp durdu. Camide cemaate söylediği şeylerden işte: Gusül, taharet, öbür dünyadan bir şeyler söylüyordu.

— Orucu bozan şeyler, hayız falan filan.

— Evet... kendisi soruyor, kendisi cevap veriyordu. Bana kalırsa, delirdi o... Öyle şeyler söylüyordu ki ben duyunca utandım...

Rebâbe Ahmed'e yaklaştı; başını okşayarak:

— Peki ne zaman kaçıyoruz? Abbas on bir tümen altı kırana bir inek alınca diyor demedin mi? Şimdi biz zayıfını alabilecek durumdayız. Ben de çamaşırcılık yapar, harçlığımı çıkarırım. Bak, ne kadar çabuk kaçarsak o kadar iyi olacak; korkuyorum ben!

— Hele bir havalar düzelsin. Birkaç gündür ayaklarım ağrıyor.

— Hava düzelince gideriz, değil mi dadaş? Neresi olursa olsun, buradan iyidir.

Sonra ikisi de sustu.

Ahmed on sekiz yaşında, uzun boylu bir delikanlıydı. Bitişik gür kaşları, parlak gözleri ve asabî bir yüzü vardı. Bıyığı yeni yeni terliyordu. Rebâbe on beş yaşında, buğday benizli bir kızdı. Seyrek kaşlı, kırmızı dudaklı, küçük elli, ince çeneliydi.

Daha çok annesine çekmişti. Oysa Seyyid Ahmed babasının örneğiydi. Hatta ondaki tehlikeli hastalığın alametleri Ahmed'de de kendini göstermeye başlamıştı.

Babaları Seyyid Cafer, Mescid-i Şah'ta işsiz güçsüz insanları başında toplar, soru-cevap yöntemiyle fıkıh meselelerini ve yapılması gereken şeyleri açıkça, çekinmeden anlatırdı. İşinde o kadar ustalaşmıştı ki dua satarken bir siyah akrebi evcilleştirmiş, onun zehrini etkisiz hale getirmiş ve akreple gösteri yapmıştı. Son zamanlarda bu meslekte iyi kazanmasa da evinin masraflarını çıkarıyordu. Beş yıl önce, herkesin uyuduğu bir gece sarhoş bir halde eve geldi ve sabahleyin karısı Suğra odasında ölü bulundu. Fakat kimse Seyyid Cafer'den kuşkulanmadı ve herkes onun hastalıktan öldüğünü sandı. Seyyid Cafer'i onun ölümünden sorumlu tutan tek kişi Suğra'nın üvey kız kardeşi Mâh Sultan'dı. Seyyid Cafer iki ay sonra Rukiye Sultan'ı aldı.

Rukiye Sultan iki yetim çocuğun, Ahmed'le Rebâbe'nin can düşmanı kesildi. Onlara işkence ve eziyet etmekten hiç geri durmadı. İlginç olan şey, Seyyid Cafer'in çocuklarına arka çıkacak yerde, aksine onları üzmekte Rukiye Sultan'a yardımcı olmasıydı. Çünkü Seyyid Cafer dünyaya bir Müslüman daha getirme umuduyla çocuk peydahlayan insanlardandı. Nasıl olsa Allah rızkını verirdi. Ama şimdi çocuklara baktıkça, onların nasıl kendi çocukları olduğuna şaşıyordu. Bütün düşüncesi bu iki fazladan boğazı başından atmak ve Rukiye ile evde baş başa kalmaktı. O zamandan beri Seyyid Ahmed ile Rebâbe kendilerini baba evinde yabancı gibi hissediyorlardı. Yaşamak onlar için dayanılmaz olmuştu. Bu yüzden daha bir bağlanmışlardı birbirlerine.

Rukiye Sultan onları kendi hayatından ayırmak için sarnıç üstündeki rutubetli ve karanlık odayı tahsis etti çocuklara. Bu yüzden iki aydır Ahmed'in ayakları ağrıyordu. Birkaç defa okutmuşlardı ama hali iyiye gitmiyordu.

Ahmed gündüzleri asâsına dayanarak kunduracı dükkânına gidiyor, Rebâbe ise yegâne teselli kaynağı sayılan kardeşi Ahmed'le akşamları beraber olma hevesiyle bütün gün ev işi yapıyordu. Gurup vakti Ahmed eve döndüğünde Rebâbe'nin

yapması gereken bir iş varsa, bir an önce yapıyordu. Rebâbe ağlarsa o da ağlıyor, gülüyorsa o da gülüyordu. Akşam olunca karanlık odalarının bir köşesinde akşam yemeklerini yiyorlar, yorganı üstlerine çekip dertleşiyorlardı. Rebâbe o gün yaptığı işleri anlatıyor, Ahmed de kendi işlerinden söz ediyordu. Konuşmalarının asıl konusu kaçıştı. Çünkü babalarının evinden kaçmaya karar vermişlerdi bir kere.

Düşüncelerinde onlara cesaret veren kişi, gündüzleri çarşıda birlikte çalıştıkları Ahmed'in arkadaşı Abbas Elengeî'ydi. Elenge'nin renkli yaşamı hakkında çok şey anlatmıştı Ahmed'e. Bu düşünce Ahmed'in aklına o kadar yatmıştı ki köy evleri, kırmızı şalvarlı kadınlar, yemyeşil dağlar, tatlısu pınarları ve oraların yaz ve kış yaşantısı Abbas'ın anlattığı şekilde gözünde canlanıyordu. Elenge'yi o kadar sevmişti ki Abbas'a kaçış planını anlattı. Abbas da onun fikrini beğendi. Sonunda üçü birden Elenge'ye gidip orada kendilerine yepyeni ve özgür bir yaşam kurmaya karar verdiler.

Her akşam Ahmed Rebâbe'ye hiç değişmeyen kaçış planlarını anlatıyordu. Rebâbe de zevklenmiş bakışlarıyla Ahmed'in düşüncesini ve aklını takdir ediyordu. Sade muhayyilesinde şaşırtıcı hayaller beliriyordu. Hayatında yaptığı tek seyahat Seyyid Melek Hatun ziyareti olduğu için, Elenge'den her söz açılışında Rebâbe, erişte aşı yaptıkları, annesinin hayatta olduğu, komşu kızı Taci'nin peşinde koşarken düşüp alnını yardığı günü hatırlıyordu. Elenge'nin Seyyid Melek Hatun gibi olduğunu sanıyor, kardeşine çalışmaktan asla geri durmayacağını, masraflarda ona yardımcı olacağını vaat ediyordu. Ahmed o güne kadar kazandığı paralardan on bir tümen altı hezar biriktirmişti. Altı tümen dört kıran daha kazansaydı iki inek ile iki dişi keçi satın alabilirdi. O zaman Abbas'ın evine giderlerdi. Gündüzleri erkekler ekip biçerler, Rebâbe de süt sağar, yoğurt yapar, dut kurutur, kışları Ahmed kunduracılık eder ve iki yıla kalmaz Abbas'ın dediği gibi el emekleriyle tarla ve ev sahibi olurlardı.

Sonbahar, kış ve ilkbahar geçti. Ahmed kaçma düşüncesiyle tasarruflarını arttırıyor, Rebâbe de eline geçen öteberi ne varsa, dikkatle sarıp eski sandığına koyuyordu. Böylece ka-

çarken yanlarında rahatça götürebilirlerdi. Akşamları yaktayken Elenge ve kaçış planından başka bir şey konuşulmuyordu.

Fakat başka bir olay oldu. Bir gün mahallenin otçusu Meşedî Gulam Rebâbe'yi gördü ve annesini Rebâbe'yi istemeye gönderdi. Seyyid Cafer ve Rukiye Sultan'ın bu işe razı oldukları belliydi. Ama bu olay Ahmed'in ahlakını olumsuz etkiledi. Çünkü kardeşinin hatırı olmasa, iki yıl önce kaçacaktı. Meseleyi fark eden Rebâbe Meşedî Gulam'ı sevmediğini Ahmed'e göstermek için kardeşine, onu sıkacak kadar ilgi gösteriyordu. Ahmed'i tehdit eden bir başka şey de gittikçe kötüleşen ayak ağrısıydı. Bu yüzden sürekli üzgün ve suskundu.

Seyyid Cafer ve Rukiye Sultan'ın Şah Abdülazim'e gittikleri ve geceyi orada geçirecekleri ziyaret günlerinden birinde, analığının yokluğundan olacak, Rebâbe'nin keyfi yerindeydi. Analığından bir süre önce aşırdığı pudrayı yüzüne sürmüştü. Fakat Seyyid Ahmed o gün eve her zamankinden daha geç geldi. Rebâbe'nin makyajını Ahmed farklı bulsa da, kardeşinin kendini özgür ve Meşedî Gulam'ın karısı olarak gördüğünü, o güne kadar kaçma bahanesiyle onu aldattığını düşündü acı acı. Kaçma planından vazgeçti. Kendisine bir koca çıktığına göre demek ki burada kalacaktı artık.

Rebâbe kardeşini görür görmez yanına koşup "Seni çok merak ettim. Neden geciktin bu akşam?" dedi.

— Abbas'la beraberdim.

— Dadaş, bu akşam gelmiyorlar.

— Biliyorum.

— Ne içtin? Ağzın kokuyor! Neden gözlerin böyle olmuş? Hasta mısın yoksa?

— Hayır, şarap içtim. Abbas zorla şarap içirtti bana.

— İlacını aldın mı?

— Bu dertli ayakla ilacı içip de ne yapacağım?

— Babamı duymadın mı; şarap için neler diyordu?

— Tezgâh yapıyor. Sen kendin söyledin. Mâh Sultan'ın ağzından naklettin. Annemizi boğduğu gece sarhoş olduğunu söyledin. Bu lafları niye söylüyor biliyor musun? Ayak yapıyor. Komşu dükkândan kaliteli camız derisi ayakkabı alınsa, ben

bin tane kusur bulurum da kendi dükkânımın malını satarım. Ama tezgâhtarlık başka, doğruyu söylemek başka.

— Belki doktor vermiştir ona.

— Doktor neden bana vermiyor? Ben gencim; durumum ondan daha kötü. O altmış yaşında; hayattan alacağı bütün zevkleri almış. Yapmadığı üçkâğıt kalmamış, anlıyor musun? Sonra ayak ağrısını bana miras bırakmış. Şarap ayak ağrısına iyi geliyorsa, neden ben de içmeyim? Yalan; bu lafların hepsi yalan.

— Elenge'ye gitmiyor muyuz yoksa?

— Neden şarap içmeyim? Bu halimle kıpırdayamıyorum; gittikçe kötüleşiyor. İki gün sonra sen de Gulam'ın evine gideceksin; ben yalnız kalacağım. Bu evde canım burnuma geldi. Akşamları eve gelirken ayaklarım geri geri gidiyor. Gitmek istiyorum, başımı alıp çöllere gitmek istiyorum. Neden şarap içmeyim?

Birden aralarında sessizlik oldu. Birkaç dakika sonra akşam yemeğini yiyip havuz kenarında yataklarına girdiler.

Rebâbe keyifliydi. Ayçekirdeği yiyor ve şarkı söylüyordu:

"Elenge'ye gitmek isterim;
Eşeğimin bir ayağı topallar."

Sonra kah kah gülüyordu. Ama Ahmed düşünceli ve canı sıkkındı. Rebâbe'nin onu suçladığını sanıyordu.

Rebâbe tekrar konuştu:

— Bu gece yalnızız. Elenge'ye gittiğimizde hep böyle olacağız. Analık olmayacak; biz bize olacağız; öyle değil mi Ahmed?

Ahmed cevaben zoraki gülümsedi. Rebâbe ayağının acısından güldüğünü sandı.

— Biliyor musun, kaçtığımız zaman, orada Elenge'de ben sana bakarım. Ayağın iyileşir. Mâh Sultan "yeldendir" demedi mi? Sıcak bir şeyler içmen lazım. Aman tam giderayak, ayağının ağrısı tutmasın da; gidemeyiz yoksa!

— Hayır, ayağım sorun değil. Ama sana ne bundan? Sen nasıl olsa kocaya gidiyorsun.

— Ceddime yeminle, hayır; asla Meşedî Gulam'ın karısı olmam. Seninle geliyorum ben.

Mehtaplıydı hava. Küçük küçük yıldızlar göz kırpıyorlardı. Rebâbe özgürce konuşup gülüyordu. Yanakları al al olmuştu. Ahmed Rebâbe'nin yüzünü hiç bu kadar heyecanlı görmemişti. Hayretle bakıyordu ona. Alaycı bir ifadeyle sordu:

— Meşedî Gulam'dan ne haber?

— Teneşire gelsin inşallah!

— Hayır, sen istiyorsun onu.

— Ceddime yeminle, hayır. Ben senden başka kimseyi sevmiyorum.

— Yalan söylüyorsun.

— Vallahi yalan söylemiyorum. Ne zaman yola çıkarsan, ben de seninle geleceğim.

— Haftaya... hayır, öbür haftaya gideriz.

— Ama bu ayakla!..

— Hah... hah... anladım işte... Ta başından anladım; benimle dalga geçiyorsun sen. Oyuncak oldum senin elinde.

— Sana göre yalan söylüyorum ben. Haydi öyleyse, gel şimdi gidelim.

— Ama sen orada da kocaya varmak istersin. Elenge'de güçlü kuvvetli, genç, sağlıklı erkekler var. Sen istersin.

— Sahi, ben Abbas'ı görmedim.

Bu sırada Ahmed'in yanakları al al olmuştu. Güçlükle nefes alıyor, parmakları titriyordu. Ağzı kurumuştu. Onu fark etmeyen Rebâbe sözüne devam etti:

— Ceddime yeminle, Meşedî Gulam'ın karısı olmam. Sonunda "evet" diyecek olan ben değil miyim?.. Demiyorum işte... Üstelik o hem yaşlı hem çirkin. Mâh Sultan söyledi; iki karısı varmış. Ben onu istemiyorum. Seninle geliyorum... Elenge çok mu uzak?

— Hayır, dağın arkasında.

— Bizim damdan görülen o mor dağlar. Biliyorum, üstü karlı olan dağlar. Ben buzlu yoğurt da bilirim. Oranın kadınları nasıl ha?.. Göçebedirler. Hatırlıyorum, bazen Nene Nâd'ali gelirdi bize. Sen de hatırlıyor musun? Annem hayattaydı. O da

köylüydü. Dağlardan söz ederdi dadaş. İnek alırsak, ben sağmasını bilmem ki.

Ahmed gözlerini dikmiş ona bakıyordu. Rebâbe yine sözüne devam etti:

— Ben yeni pabuçlarımı annemin bana verdiği üç taşlı bilezikle birlikte sardım. Kışın sen ayakkabı yaparsın değil mi?

Ahmed "evet" anlamında başını salladı.

— Bir köylü kadını da alırsın.

Ahmed ona hiç bakmadığı bir tarzda bakıyordu. Rebâbe onun halindeki bu değişikliği hissetmişti ama inadından konuşturmak istiyordu. Bir manevra yapıp şarkı söylemeye başladı.

"Benim, benim, âvâre bülbül
Dağlar, tepeler aşmış.
Kötü analık beni öldürmüş.
Nâmert baba beni yemiş bitirmiş.
Müşfik kız kardeş,
Kemiklerimi yıkamış yedi kez gülsuyuyla.
Gülağacının altında çukur açmış
Ben de oldum bir bülbül
Pırr pırrr."

Üç yıl önce sarnıcın üstündeki odada birlikte okudukları şarkıydı bu. Ama o akşam Ahmed'e farklı geldi bu şarkı; daha da sinirlendi. Ona "Ben kocaya varmak, gitmek istiyorum. Ama sen kötürüm oluyorsun, kaçış planımızı mahvediyorsun!" der gibiydi.

Rebâbe iki kez yatağında döndükten sonra:

— Bu gece hava serin. Elini ver bana.

Ahmed'in elini tutup boynuna koydu. Ama Ahmed'in soğuk parmakları sıcakta canlanan yılan gibi titremeye başladı. Bu sırada gözü kararmıştı. Hızlı hızlı nefes alıyordu. Şakakları kızarmıştı. Sağ elini gayri ihtiyarî kaldırıp Rebâbe'nin boynunu sıktı.

Rebâbe:

— Korkuyorum; bana öyle bakma!

Gözlerini kapatıp tekrar mırıldandı:

— Ooooh... gözler... Babam gibi oldun!..

Sözünü tamamlayamadı. Çünkü Ahmed'in elleri olanca kıvraklığıyla Rebâbe'nin iki örgülü saçını kavrayıp boynuna doladı ve şiddetle sıktı. Rebâbe çığlık attı fakat Ahmed boğazını sıkarken bir yandan da kardeşinin başını havuzun taşına vurdu. Rebâbe'nin ağzından kanlı köpük geldi ve Ahmed'in dizine düştü. Ahmed ayağa kalkıp asâsı olmadan birkaç adım attı ve sanki bütün gücünü tüketmiş gibi yere yığıldı.

Sabahleyin ikisinin de cesedi avluda havuz kenarında bulundu.

Nefsini Öldüren Adam

"Ejderhadır nefis; nasıl ölür?
Aletsizlik gamıyla solmuştur."
(Mevlana)

Mirza Huseynali her sabah belirli saatte, siyah pardösüsü, iliklenmiş düğmeleri, ütülü pantalonu, siyah pırıl pırıl parlayan ayakkabılarıyla düzenli adımlar atar, pınarbaşı tarafındaki sokakların birinden çıkar, Mescid-i Sipehsâlâr'ın önünden geçer, Safî Ali Şah sokağından kıvrılıp okula giderdi.

Sanki aklı başka yerdeymiş gibi yolda etrafına bakmazdı. Soylu ve vakur bir görünüşü, küçük gözleri, etli dudakları ve hurma rengi bıyıkları vardı. Daima makineyle tıraş olurdu. Çok mütevazıydı ve az konuşurdu.

Zaman zaman gurup vakti Mirza Huseynali'nin sıska gövdesi dış kapıdan seçilebilirdi. Ellerini arkasına bağlayarak usul usul yürürdü. Bir şey arıyormuş gibi başı önde, sırtı eğikti. Bazen durup kendi kendine mırıldanırdı.

Okul müdürü ve diğer öğretmenler ondan ne hoşlanırlar, ne hoşlanmazlardı; belki onları gizemli ve garip bir şekilde etkiliyordu. Çocuklar aksine ondan memnundu. Çünkü kızdığı ya da birini dövdüğü görülmemişti. Çok sakin ve ketumdu. Öğrencilere dostça davranırdı. Önemsenecek biri değildi ama yine de öğrenciler dersinde terbiyeliydiler ve çekinirlerdi ondan.

Arasının iyi olduğu ve zaman zaman konuştuğu tek kişi

Arapça öğretmeni Şeyh Ebulfazl'dı. Bu öğretmen çok iddialıydı. Sürekli kendisinin riyazet ve kerametinin derecesinden bahsederdi. Güya birkaç yıl cezbe âleminde yaşamış, hiç konuşmamış. Kendisini zamanın filozofu, İbni Sina, Mevlana ve Câlînus'un halefi görürdü. Ama bilgisini halka veren, kendini beğenmiş, gösteriş meraklısı mollalardandı. Hangi konudan söz açılacak olsa, derhal hiç duyulmamış Arapça bir cümleyi ya da şiiri örnek olarak getirir, muzaffer bir gülümsemeyle dinleyenlerin yüzünde sözünün etkili olup olmadığını araştırırdı. Garip olan şey, Farsça ve tarih öğretmeni, görünüşte yenilikçi ve iddiasız biri olan Mirza Huseynali'nin Şeyh Ebulfazl'ı dünyada kendine arkadaş seçmesi, hatta bazen Şeyh'i kendi evine götürmesi, bazen de onun evine gitmesiydi.

Eski ailelerden birine mensup olan Mirza Huseynali, bilgili, her bakımdan donanmış biriydi. Halka göre Darülfünun'dan mezun olmuştu. İki üç yıl babasıyla birlikte memuriyete gitmişti. Fakat son seferden dönüşte Tahran'da kalıp öğretmenlik mesleğini seçti. Böylece nisbeten kişisel işleriyle ilgilenebilecekti. Çünkü o garip bir iş ve güç bir imtihan üstlenmişti.

Çocukluğundan beri, daha kardeşi ve kendisi için eve mahallenin hocası derse gelirken, Mirza Huseynali, tasavvuf edebiyatını ve şiirini öğrenmekteki ve tasavvuf felsefesini anlamaktaki özel yeteneğini ortaya çıkarmıştı. Hatta sûfilerin tarzında şiir bile söylüyordu. Kendisini mutasavvıflardan sayan öğretmen Şeyh Abdullah öğrencisine özel bir alaka gösteriyor, ona tasavvufî fikirleri aşılıyor, âriflerin ve mutasavvıfların yaşamöykülerini anlatıyordu. Özellikle Hallac-ı Mansur'un makamının yüceliğinden söz ediyordu. Mansur riyazet makamında öyle bir yere gelmişti ki darağacında bile "enelhak" demişti. Bu hikâye genç Mirza Huseynali'ye çok şairane gelmişti. Nihayet bir gün Şeyh Abdullah "Sende öyle bir cevher görüyorum ki bir tarikat ehline bağlanırsan, çok yüksek mertebelere ulaşacaksın" demişti. Bu fikir Mirza Huseynali'nin aklından hiç çıkmamış, zamanla gelişip dal budak salmıştı. Bir fırsatını bulup riyazet ve ibadetle ilgilenmeyi arzu etmişti hep.

Daha sonra kardeşiyle birlikte Darülfünun medresesine gittiler. Orada da Mirza Huseynali Arapça ve edebiyatta çok

kuvvetliydi. Erkek kardeşi aynı kafada değildi onunla. Onu alaya alır ve "Bu hayaller insanı hayatın gerisinde bırakmaktan, bir genci boşu boşuna kaybetmekten başka bir işe yaramaz" derdi. Fakat Mirza Huseynali içinden onun sözlerine güler, düşüncesini maddeci ve önemsiz bulur, aksine kararında daha da diretirdi. Bu görüş ayrılığı dolayısıyla babalarının ölümünden sonra birbirlerinden koptular.

Onun düşüncelerini kuvvetlendiren bir başka şey de Kirman'a son seyahatinde bir dervişe rastlamasıydı. Uzun konuşmalardan sonra derviş, öğretmenleri Şeyh Abdullah'ın sözlerini teyid etmiş, tasavvufa girip riyazet çektiği takdirde yüksek derecelere nail olacağını vaat etmişti. İşte böylece Mirza Huseynali beş yıldır kendi köşesine çekilmiş, kapısını herkese kapamış, tek başına yaşıyordu. Dersi bittikten sonra evinde ibadet ve riyazetinin önemli bölümü başlıyordu.

Evi, nohut oda bakla sofa, küçücük ve temizdi. Yaşlı bir aşçı kadınla ev işlerine bakan bir çocuk kalıyordu evinde. İçeri girince dikkatle elbisesini çıkarır ve askıya asardı. Gri hırkasını giyip kütüphanesine geçerdi. Evin en büyük odasını kütüphane yapmıştı. Pencerenin yanındaki köşede beyaz bir yatak vardı. Üstünde iki sırt yastığı, önünde kısa bir masa, masanın üstünde birkaç cilt kitap, bir deste kâğıt, kalem ve mürekkep duruyordu. Masa üstündeki kitapların ciltleri yıpranmıştı. Diğer kitaplar bölünmemiş raflarda üst üste konulmuştu.

Bu kitapların konusu irfan, eski felsefe ve tasavvuftu. Onun tek eğlencesi bu kitapları okumaktı. Gece yarılarına kadar gaz lambasının önünde masa başında bu kitapları okuyup hatmediyordu. Kendi kendine tefsir ediyor, güç ya da şüpheli bulduğu yerleri daha sonra Şeyh Ebulfazl ile tartışmak üzere not alıyordu. Mirza Huseynali bunların manasını bilmekten âciz değildi. Ruhî ve felsefî âlemlerin çoğunu geride bırakmıştı. Bazı tasavvufî şiirlerin ince anlamlarının çoğunu Şeyh Ebulfazl'dan daha iyi anlıyor, onları kendinde hissediyordu. Kendi kafasında, maddî dünyanın ötesinde bir dünya yaratmış, bu da onun kendini beğenmesine yol açmıştı. Çünkü kendisini diğer insanlardan üstün görüyor, bu üstünlükle kendine çok güveniyordu.

Mirza Huseynali dünyada büyük sûfilerin anlayabildikleri bir sırrın varlığından haberdardı. Bu sırrı öğrenme işine başlamak için bir mürşide veya ona yol gösterecek birine, Şeyh Abdullah'ın söylediği ve kitaplarda okuduğu gibi birine muhtaç olduğu aşikârdı. Kitaplarda "İşin başında sâlikin dikkati dağınıktır. Gönlünü tüm dış etkenlerden koruyabilmesi için bir pîre bağlanması gerekir" yazıyordu. İşte böylece uzun arayışlardan sonra Şeyh Ebulfazl'ı buldu. Gerçi o, kafasına göre biri değildi ve hüküm vermekten başka bir şey bilmiyor, güç bir konuyla karşılaşınca sanki karşısında çocuk varmış gibi "Henüz erken. İleride açıklayacağım" diyordu.

Daha sonra Şeyh Ebulfazl'ın tavsiye ettiği tek şey nefsi öldürmek olmuştu ve bu işi öncelikli görüyordu. Yani riyazet çekerek nefs-i emmâresine hükmedecekti. Nefsi öldürme konusunda yazdığı hadisler ve şiirlerle dolu, vaazımsı uzun bir açıklamayı da Mirza Huseynali'ye okuyordu. Bunlardan biri "Senin en büyük düşmanın, içindeki sendir", bir başkası da "Yapacağın cihat, nefis isteklerine karşı cihat olacaktır" hadisiydi. Nitekim Evhadî şöyle diyordu:

"Nefsin küstahlaştı mı, muhalefet et ona.
Nefis bir cehalet kılıcıdır; kınına sok onu."

Bir başka şiirde

"Nefsini öldür; budur savaş.
Budur olgunluğun son durağı"

deniyordu.

Şeyh Ebulfazl'ın vaazlarında söylediği şeylerden biri de şuydu:

"İrfan yolunda yürüyen sâlik malı, mülkü, makamı, kudreti, haşmeti hakir görmelidir. Çünkü en büyük devlet ve lezzet, nefse boyun eğdirmektir. Nitekim Mektebî der ki:

'Nefsini uğratırsan yenilgiye,
Ebedî devleti geçirirsin eline.'

"Ey yol arkadaşım; eğer bir kez nefsinin isteklerine aldanırsan, helâk vadisine ayak basmış olursun. Nitekim Senâî şöyle buyurur:

'Nefsine eziyet ettiğin sürece, kapında kul olur.
Ona emirlik verirsen, senin gibi bin tanesi az gelir ona.'

Şeyh Sadî de der ki:

'Kimin muradını verirsen, sana itaat eder.
Ama nefis aldı mı muradını, sana emir veren olur.'

"Tarikat şeyhleri nefsi yırtıcı bir köpek gibi görmüşlerdir. Bu köpeği riyazet zinciriyle bağlı tutmak gerek. Onun zincirden kurtulmaması için daima dikkatli olunmalıdır. Sâlik böbürlenip de sırrını cahil insanlara açmamalıdır. Her sorunu mürşidine danışmalıdır. Nitekim merhum Hâce Hafız şöyle buyurur:

'Sırları ifşa etmek suçundan o yâr darağacına çekildi.'"

Mirza Huseynali'nin eskiden beri Hint felsefesine ve Hint riyazetine karşı özel bir eğilimi vardı. Bu konudaki bilgisini tamamlamak için Hindistan'a gitmek, yogalarla ve mahatmalarla tanışıp onların sırrını öğrenmek istiyordu. İşte bu teklife hiç şaşmadı, aksine bunu tam bir imanla karşıladı. O gün eve döndüğü zaman elyazması Mesnevî'den fal tuttu. Tesadüfen şu şiir çıktı:

"Nefis durmaz sözünde; bu yüzden öldürülmesi gerek.
Alçaktır o; kıblesi de alçak.
Nefislerin layığıdır bu topluluk.
Ölünün layığı ise, kefenle mezar.
Kurnaz ve akıllı olsa da nefis,
Dünyadır kıblesi; ölü say onu.
Hakk'ın vahiy suyu geldi de bu ölüye,
Dirildi topraktan bir ölü."

Bu fal Mirza Huseynali'nin kesin kararını vermesine, tüm gayretini hayvanî nefsi dizginleme yolunda harcayıp riyazetle meşgul olmasına yol açtı. Hepsinden garibi, o gün tasavvuf kitaplarında okuduğu şeylerden sonra, böyle mücadele fikrinin kafasına iyice yerleşmesiydi. Nûr-i Vahdet risalesinde şunlar yazılıydı:

"Ey seyyid; bir süre riyazet çekmeli ve bu düşünce yolunda uğraşmalısın. Böylece batıl düşünceler ortadan kalkacak, doğru düşünceler onun yerine geçecektir."

Mîr Huseynî'nin Kenzu'r-rumûz'unda da şunları okudu:

"İtaatsizlik makamından kov onu.
Emredici nefis bir yılandır; vur başına."

Mirsâdu'l-ibâd'da da şöyle yazılmıştı:

"Şunu bil ki; sâlik mücahedeye, nefis riyazetine ve gönül arıtmaya başlayınca mülk ve melekût âlemlerine geçişi gerçekleşir ve her makamda kendi haline göre vakalar keşfeder."

Nâsır-ı Husrev'in şiirleri arasında ise şu parçayı okudu:

"Hazinenin başında bir ejderha var.
Öldür şu ejderhayı; kurtul azaptan.
Kuvvetlendirirsen onu, korkak olursun.
Sonsuz hazineden mahrum olursun."

Nefsi öldürmek için kaleme alınan, korku ve ümit dolu bu tehditkâr beyitler artık Mirza Huseynali'de hiç kuşku bırakmadı. Sülûk yolunda ilkin bu hayvanî ve şeytanî nefsîni öldürecekti. Çünkü insanı amacına ulaşmaktan alıkoyuyordu. Mirza Huseynali Han bu işte hem görüş sahiplerinin hem de riyazet ve mücahede edenlerin yöntemiyle nefsini arıtmak istiyordu. Hemen hemen bir hafta geçti aradan. Fakat onun umutsuzluğa düşüp soğumasına sebep olan bir şey vardı: Kuşku. Bu kuşkuya özellikle Hafız'ın şu tarz şiirleri yol açıyordu:

"Mutribden, şaraptan söz et. Evrenin sırrını takma kafana.
Çünkü bu muammayı çözmedi ve çözmeyecek kimse hükmetle."

veya

"Karşına çıkan her güzel ânı değerlendir.
Kimse bilmiyor ki sonunda ne olacak?"

Mirza Huseynali mey, saki, harâbat, pîr-i mugan gibi sözcüklerin ârîflerin kinaye yoluyla veya terim olarak kullandığı kelimeler olduğunu biliyordu ama yine de Hayyam'ın kimi rubailerini yorumlamakta çok zorlanıyor, aklı karışıyordu.

"Cenneti, cehennemi gören olmadı, gönül.
Öbür dünyadan kim geldi ha, gönül?
Umudumuz, korkumuz hep şundan:
Oradan ne bir haber var, ne iz, gönül."

ya da şu rubai:

"Hayyam, bâde ile sarhoşsan, mutlu ol.
Lâle yanaklı biriyle oturmuşsan, mutlu ol.
Mademki dünyanın sonunda yokluk var,
Say ki yoksun. Varmışsın gibi mutlu ol."

Bu üstatların hepsi mutluluğa davet ediyordu. Oysa bir genç tüm mutlulukları haram etmişti kendine. Bu düşünceler, o zamana kadarki yaşantısı için acı acı hayıflanmasına neden oldu. Onca özveride bulunduğu, sıkıntılarla geçirdiği bu hayata rağmen, şimdi günleri acılar içinde mevhum bir düşünceyi aramakla geçiyordu. On iki yıldır işkence ediyordu kendine. Gençliğinin tadını çıkaramamış, mutluluktan nasibini alamamıştı. Şimdi yine elleri boştu. Bu kuşku bütün düşüncelerini, peşinden gelen korkunç gölgeler şekline dönüştürmüştü. Özellikle geceleri hep tek başına soğuk yatağında dönüp dururken, ruhanî âlemleri düşünmek için ne kadar kendini zorlasa da, uykuya dalar dalmaz yüz türlü şeytan onu kuruntulara düşürü-

yordu. Sık sık korku ile uykusundan sıçrıyor, yüzünü soğuk suyla yıkıyor ve ertesi gün yiyeceklerini kısıyordu. Geceleri de saman yatak üstünde yatıyordu. Çünkü Şeyh Ebulfazl ona hep şu şiiri okumuştu:

"Nefis doydu mu, azmaya başlar.
Serkeş at gibi her yana çifte atar."

Mirza Huseynali bir hata yapacak olsa, bütün zahmetlerinin boşa gideceğini biliyor, bu yüzden riyazetini ve bedenine işkenceyi arttırıyordu.

Sonunda tek dostu ve mürşidi Şeyh Ebulfazl'a gidip yaşadıklarını ona anlatmaya, ondan rehberlik almaya karar verdi.

Bu düşünce aklına geldiğinde gurup vaktiydi. Üstünü değişti, pardösüsünün düğmelerini ilikledi, düzenli adımlarla mürşidinin evine doğru yola koyuldu. Şeyh Ebulfazl'ın evinin önünde bir adamın öfkeyle bağırdığını, saçını başını yolduğunu gördü. Adam:

— Hey Şeyh efendi; yarın seni adliyeye şikâyet edeceğim. Orada cevabını verirsin bana. Hizmet etsin diye aldın kızımı; başına bin bela getirdin; hasta ettin çocuğumu. Parasının da üstüne yattın. Ya sîga yaparsın, ya karnını deşerim. Bunca yıllık şerefim mahvoldu! diyordu.

Mirza Huseynali artık dayanamadı; yavaşça yaklaştı:

— Birader, yanlış gelmişsiniz. Burası Şeyh Ebulfazl'ın evi.

— Ben de o pisliği, şeyh olacak o Allahsız kitapsızı kastediyorum. Biliyorum, onun evi, ama saklanmış. Dışarı çıkacak cesareti yok. Bak neler edeceğim ona; nasıl olsa yarın görüşeceğiz!

Mirza Huseynali baktı ki durum çok ciddi, kenara çekilip yavaşça uzaklaştı. Ama bu sözler onu uyandırmaya yetti. Doğru muydu? Yanılmış olamaz mıydı? Her şeyden önce nefsini öldürmeyi salık veren Şeyh Ebulfazl acaba bu mücahedede başarılı olamamış mıydı? Kendisi mi hata etmişti, yoksa olaylar onu böyle bir şeye mi sürüklemişti? Bunu bilmek onun için çok önemliydi. Ya doğruysa peki?! Acaba bütün sûfiler böyle mi yapmışlardı? Dediklerine kendileri inanmamışlar mıydı? Mür-

şid diye bula bula bu üçkâğıtçıyı mı bulmuştu? Bu durumda çektiği bütün ruhsal işkenceleri, bütün talihsizlikleri Şeyh Ebulfazl'a anlatabilir miydi? Bu molla birkaç Arapça cümle parlatıp, birkaç talimat verdikten sonra içinden kıs kıs gülüyor muydu acaba ona? Hayır, bu geceden tezi yok bu sırrı çözmeliydi.

Bir süre tenha caddelerde deli gibi dolaştı. Sonra kalabalığa karıştı. Hiçbir şey düşünmeden, hakir gördüğü, maddeci bulduğu bu kalabalığın arasında yavaş yavaş yürüyordu. Onların maddeci ve sıradan yaşantısını kendinde hissediyor ve uzun süre aralarında yürümek istiyordu. Fakat âni bir karar vermiş gibi geri dönüp Şeyh Ebulfazl'ın evine gitti. Bu defa kimse yoktu orada. Kapıyı çaldı. Kapının ardındaki kadına adını söyledi. Bir süre sonra kapı açıldı. Odaya girdiğinde Şeyh Ebulfazl şaşı gözleri, çiçekbozuğu yüzü ve kınalı sakalıyla tıpkı erik reçeli gibi kilime çöreklenmiş tespih çekiyordu. Yanında birkaç cilt açık kitap vardı. Onu görünce hafifçe doğruldu, "Hoşgeldin" dedi ve boğazını temizledi. Önünde açık bir mendil, üstünde biraz kuru ekmekle soğan vardı. Ona dönerek:

— Yaklaşın şöyle. Bir akşam da fakirlerle akşam yemeğini yeyin.

— Hayır, çok teşekkür ederim... Sizi rahatsız ettimse, özür dilerim. Buradan geçiyordum da... Sadece...

— Hayır, neler diyorsunuz? Bu evi kendi eviniz bilin.

Mirza Huseynali tam bir şey söyleyecekti ki bu sırada gürültü patırtı duyuldu. Ağzına kızarmış keklik almış bir kedi odanın ortasından hızla geçti. Bir kadın da onu kovalıyordu. Mirza Huseynali bir de baktı ki Şeyh Ebulfazl birden üstündeki abayı fırlatıp, odanın köşesinde duran çomağı kaparak don gömlek deliler gibi kedinin peşinden koşuyor. Bu olay üzerine söyleyeceği lafı da unuttu. Şaşkınlığından donup kalmıştı. Bir on beş dakika kadar sonra şeyh kıpkırmızı olmuş suratıyla nefes nefese odaya girdi.

— Biliyor musunuz, yedi yüz dinardan fazla zarar veren kedinin şer'en öldürülmesi vaciptir!

Mirza Huseynali'nin artık bu adamın sıradan biri olduğundan şüphesi kalmadı. O adamın evin önünde şeyh için söyledikleri tamamen doğruydu. Ayağa kalktı.

— Rahatsız ettiysem, özür dilerim... İznînizi rica ediyorum.

Şeyh Ebulfazl odanın kapısına kadar geçirdi onu. Sokağa çıkınca rahat bir nefes aldı. Artık kesinlikle emindi, adamını tanıyordu. Şeyhin bütün bu üçkâğıtları, hileyi hurdayı onun için yaptığını, keklik yediğini, ama insanları aldatmak için önüne kuru ekmek, küflenmiş peynir veya kuru soğandan oluşan sofra kurduğunu anladı. Ona günde bir badem yemesini tavsiye ederken kendisi evin hizmetçisini hamile bırakıyor, üstüne üstlük Attar'ın şu şiirini de ballandıra ballandıra okuyordu:

"Kötü yiyecekten sakın evlat;
Yırtıcı hayvan gibi kan dökücü olma evlat.
Nefsini oruçla zincirde tut.
Bir lokmaya razı et nefsini.
Tanrı erleri gibi oruç tut.
Nefsini her şeyden uzak tut.
Aman, içmekten alıkoy onu.
Hiçbir şeyi düşünmesine verme fırsat."

Hava karanlıktı. Mirza Huseynali tekrar halkın içine karıştı.

Kaybolmuş çocuk gibi bir süre kalabalığın arasında ve tozlu sokaklarda rastgele yürüdü. Lambaların aydınlığında insanların yüzüne bakıyordu. Hepsi de asık ve üzgündü. Kafasının içi bomboştu ve içindeki ukde büyüdükçe büyümüştü. Hakir gördüğü bu insanlar mide ve şehvetlerinin düşkünüydü. Para biriktiriyorlardı. Şimdi onları kendinden akıllı ve büyük görüyor, onlardan birinin yerinde olmak istiyordu. Kendi kendine düşünüyordu bir yandan: Kim bilir? Belki ondan daha bedbaht olan da vardı! Görünüşe bakıp hüküm verebilir miydi? Acaba yoldan geçen dilenci, bir kıranlık parayla en zengin adamlardan daha mutlu olmuyor muydu? Oysa dünyanın bütün paraları Mirza Huseynali'nin içindeki acılardan bir şey eksiltemezdi.

Sık sık karşılaştığı tüm korkunç kâbuslar bu defa daha şiddetli ve hızlı olarak üstüne hücum etmişti. Hayatının boşa gittiğini düşündü. Otuz yıllık coşkulu ve karışık anılar gözünün önünden geçiyor, kendisini canlıların en zavallısı ve yararsızı

hissediyordu. Koyu ve karanlık bulutların ardından yaşadığı dönemler belirginleşti. Bazı bölümleri ansızın parlıyor, sonra tekrar gözden kayboluyordu. Bunların tümü tekdüze, yorucu ve tüketiciydi. Karanlık bulutların üstünde çakan şimşek gibi bazen kısa ve saçma mutluluklar gözünün önünden geçiyordu. Hepsi de ne kadar anlamsızdı! Ne boş koşuşturmalar, ne saçma bir keşmekeş! Kendine soruyor ve dudaklarını ısırıyordu. İnzivada ve karanlıkta gençliği boşuna geçmişti. Mutsuz, sevinçsiz, aşksız, herkesten, kendisinden nefret eden biri olmuştu. Acaba kaç insan gecenin karanlığında feryat eden kuştan daha kayıp ve âvâre hisseder kendini? Artık hiçbir akideye bağlı kalamazdı. Şeyh Ebulfazl ile görüşmesi ona çok pahalıya patlamıştı. Çünkü bütün düşüncelerini allak bullak etmiş, içinde onu sürekli yaralayıp zehirleyen yorgun ve susuz bir şeytan ya da ejderha uyanmıştı.

Bu sırada yanından bir araba geçti. Far ışığında sinirli yüzü, titreyen dudakları, açık ve fersiz gözleri korkunç bir şekilde aydınlandı. Gözleri boş boş bakıyordu. Yarı açık ağzı uzaktaki bir şeye bakıyor gibiydi. Beyninin derinliklerinde hissettiği bir basınç, alnının altına ve şakaklarına kadar geliyor, iki kaşının arasını kırıştırıyordu.

Mirza Huseynali insanüstü acılar çekmişti. Umutsuzluk saatleri, mutluluk saatleri, âvârelik ve bedbahtlığı tanıyor, insan yığınları için herhangi bir anlam taşımayan felsefî acıları biliyordu. Ama şimdi kendisini son derece yalnız ve kayıp hissediyordu. Tüm yaşamı komik ve yalan olmuştu.

"Ömrümde elime geçen ne? Bir hiç!" diyordu kendi kendine. Bu şiir deli ediyordu onu.

Bulutların arasından hafif bir mehtap çıkmıştı ama o gölgeden geçiyordu. Onun için eskiden son derece büyüleyici ve gizemli olan mehtapta, saatlerce ayla dertleşirdi. Ama artık onu sinirlendiren, soğuk, şımarık ve anlamsız bir aydınlıktı mehtap. Sıcak günleri, uzun ders saatlerini hatırladı. Bütün yaşıtları hayatın tadını çıkarırken birkaç arkadaşıyla birlikte yaz günleri ter dökerek gramer ve sentaks okuduğu gençliği geldi aklına. O zamanlar öğretmenleri Şeyh Muhammed Taki'nin tartışma meclisine giderlerdi. Muhammed Taki uzun donuyla bağdaş

kurup oturur, önüne bir kâse dolusu buzlu su koyar, kendisini serinletir ve üstünlü mü esreli mi okunacağı karıştırılan bir Arapça kelime yüzünden kıyameti koparır, boyun damarları kabarırdı.

Bu saatlerde caddeler tenha ve dükkânlar kapalıydı. Alâuddovle caddesine girince müzik sesiyle kendine geldi. Elektrik lambasının aydınlığı önündeki mavi kapının üzerinde duran yazıyı okudu: Maksim. Beklemeden perdesini aralayıp içeri girdi ve bir masaya ilişti.

Mirza Huseynali kafelere alışkın olmadığı ve şimdiye kadar böyle yerlere adım atmadığı için şaşkın şaşkın çevresine bakınıyordu. İçerisi sigara dumanı, lahana ve kızartılmış et kokuyordu. Pos bıyıklı, kısa boylu bir adam ellerini kaldırmış, barın tezgâhında hesap tahtasıyla bir şeyler hesaplıyordu. Yanında bir dizi şişe vardı. Az ötede şişman bir kadın piyano, yanındaki zayıf bir adam da keman çalıyordu. Masalarda tuhaf kıyafetli Rus ve Kafkasyalı müşteriler vardı. Bu sırada yabancı lehceli güzelce bir kadın onun masasına geldi ve gülümseyerek:

— Dostum, bana bir kadeh şarap ısmarlar mısın?

— Buyrun.

Kadın beklemeden garsona seslendi ve hiç duymadığı bir şarap markası söyledi. Garson şarap şişesiyle iki kadehi masaya koydu. Kadın şarabı doldurup ona takdim etti. Mirza Huseynali tiksinerek birinci kadehi dikti başına. Vücudu ısındı, düşünceleri karıştı. Kadın kadeh kadeh üstüne şarap içirtiyordu. Kemanın tellerinden yanık bir feryat yükseliyordu. Mirza Huseynali çok farklı bir mutluluk ve özgürlük hissediyordu kendinde. Mutasavvıfların şiirlerinde okuduğu şarabı öven beyitleri anımsadı. Lambanın acımasız ışığında, yanında oturan kadının göz kenarlarındaki kırışıklıkları görüyordu. Bunca sakınmadan sonra şimdi sarı ve ekşi bir şarapla, kaba saçlı, paçavraya dönmüş süslü bir kadın düşmüştü kısmetine. Ruhundaki bu değişiklik dolayısıyla kendini alçaltmak ve tüm acılarının sonucunu ayaklar altına almak, yok etmek istiyordu. Yüce fikirlerin doruğundan en karanlık zevklere atılmayı arzuluyordu. Elâlemin maskarası olmayı, herkesin ona gülmesini, delilik-

le kendine bir kaçış yolu bulmayı istiyordu. O anda kendini her türlü deliliğe layık görüyor ve mırıldanıyordu:

"Yoksulluk zamanı, sarhoş olup gününü gün etmeye bak.
Çünkü Karun eder yoksulu bu varlık kimyası."

Karşısındaki Gürcü kadın gülerken, eskiden okuduğu, şarabı öven tasavvufî şiirler canlandı gözünde. Bunların tümünü hissediyor ve karşısında oturan bu kadının yüzündeki tüm sırları açıkça okuyordu. Mutluydu şimdi; çünkü arzu ettiği şeye kavuşmuştu. Şarabın o hoş buharının ardında tasavvur bile edemediği şeyi gördü. Şeyh Ebulfazl'ın rüyasında bile göremeyeceği, diğer insanların anlayamayacağı bir şeydi bu. Gizem dolu bir başka dünya belirdi gözünde. Bu âlemi mahkûm edenlerin bunca sözcüğü, teşbihi, kinayeyi ondan aldıklarını anladı.

Hesabı ödemek için kalkmak istedi ama ayakta duramadı. Cüzdanını çıkarıp kadına verdi. Ellerini birbirlerinin boynuna atarak Maksim meyhanesinden çıktılar. Mirza Huseynali faytondayken başını kadının göğsüne bırakmıştı. Onun sürdüğü pudra kokusunu alıyor ve dünya başında dönüyordu. Lambaların ışığı gözünün önünde dans ederken kadın Gürcü lehcesiyle yanık bir şarkı okuyordu.

Fayton Mirza Huseynali'nin evinde durdu. Kadınla birlikte girdi eve. Ama artık geceleri yattığı saman döşeğe gitmedi. Kütüphanesindeki beyaz yatağa götürdü kadını.

Aradan iki gün geçtiği halde Mirza Huseynali okula gitmedi. Üçüncü gün gazetede bir haber çıktı:

"Genç ve ciddî öğretmenlerden Mirza Huseynali Bey bilinmeyen bir nedenle intihar etti."

Hülleci

Guruba dört saat kala Kale arkası dağların arasında gözlerden silinmeye başlamıştı. Küçük kahvenin önünde masa üstüne ayran ve şerbet sürahileri ile rengârenk bardaklar dizilmişti. Setin üstünde kulak tırmalayan plağıyla külüstür bir gramofon duruyordu. Kahveci kollarını sıvamış, bakır alaşımlı semaveri sallıyor ve çay tortusunu boşaltıyordu. Daha sonra telden kulp takılmış benzin tenekesini alıp çaya doğru gitti.

Güneş parlıyor, etrafına hayat veren çayın tekdüze şarıltısı geliyordu aşağıdan. Kahvenin önündeki banklardan birinde, kuşağı nemli bir adam yüzüstü uzanmış, çarıklarını birleştirip yanına koymuştu. Dut ağacının gölgesinde kalan, ona benzer öteki bankta iki kişi yan yana oturmuş, daha doğru dürüst tanışmadıkları halde aralarında kaynatıyorlardı. Öyle hararetli sohbet ediyorlardı ki gören de onları kırk yıllık ahbap sanırdı.

Sıska, pos bıyıklı, bitişik kaşlı biri olan Meşhedî Şehbaz bankın köşesine büzülmüş, kınalı ellerini sallaya sallaya konuşuyordu:

— Dün Moğimahalle'ye dayımın oğluna gitmiştim. Orada bir bahçesi var. Geçen yıl bahçesindeki erikleri tam otuz tümene sattığını söylüyordu. Bu yıl don yemiş; ağaçtaki meyvelerin hepsi dökülmüş, ziyan olmuş. Karısı da ramazandan beri hasta yatıyormuş; avcunda ne var ne yok ilaca gitmiş.

Âmirza Yedullah gözlüğünü düzeltti. Ustalıkla çubuğunu içerken kırçıl sakalını kaşıdı:

— Her şeyin beti bereketi kaçtı canım.

Şehbaz onaylarcasına başını salladı:

— Hay ağzına sağlık. Âhir zaman işte. Allah tekrar nasip etsin, yirmi beş yıl önce Horasan'daydım. Bir batman tereyağı iki abbasiydi. On yumurtayı yüz dinara veriyorlardı. Bir adam boyunda sengek ekmeği alırdık. Parasızlık derdi çeken mi vardı? Rahmetli babam bir eşek satın almıştı. İkimiz beraber binerdik. Yirmi yaşındaydım; mahallenin çocuklarıyla bilye oynardım. Şimdi gençlerde yok o heves. Daha korukken olgunlaşıyorlar. Yine de gözünü seveyim bizim devirlerin. Rahmetli derdi hep: "Yaşlıysam, titriyorsam da, yüz gence bedelim."

Yedullah çubuğundan bir nefes çekti.

— Her yıl geçen yılı aratıyor.

Şehbaz:

— Allah cümlemizin sonunu hayreylesin.

Yedullah ciddi bir tavır takındı:

— Allah seni inandırsın; vaktiyle bizim evde otuz boğaz vardı. Ama şimdi günde bir riyal tütün ve çay paramı nereden bulacağım diye düşünüyorum. İki sene önce üç yerde öğretmenlik yapıyor, ayda sekiz tümen kazanıyordum. Daha geçen gün, kurban bayramında eskiden özel öğretmenlik yaptığım eşraftan birinin evine gittim. Kasap olacak mendebur herif dilsiz hayvanı kaldırıp yere çaldı. "Koyun için bir dua oku" dediler. Kasap bıçağını bilerken hayvan debelenip ayağa kalktı. Yerde ne vardı bilmem ama, gözü çıkmıştı; yuvasından kan akıyordu. İçim bir tuhaf oldu. Başımın ağrıdığını bahane edip eve döndüm. Bütün gece koyunun kanlı başı gözümün önünden gitmedi. Ağzımdan kaçtı ve küfrettim... Allah'ın işinden sual olunmaz ama bu dilsiz hayvanlara günah değil mi; yarabbim sen daha iyi bilirsin. İnsan ne de olsa unutmakla malül.

Âmirza Yedullah biraz düşündükten sonra tekrar devam etti sözüne.

— Evet, içimden geçenleri bir söyleyebilseydim!.. Ama her şey de söylenmez ki tövbe estağfurullah.

Şehbaz canı sıkılmış gibi:

— Haydi bakalım, anlayabilene aşkolsun.

Mirza Yedullah isteksiz isteksiz:

— Evet, elimizden ne gelir? Dünya başından beri böyle.

Şehbaz:

— Bizden geçti artık; eskilerin lafıyla çürüğe çıktık; kefensizlikten hayattayız. Şu alçak dünyada ne dümenler çevirmedik ki. Vaktiyle Tahran'da bir bakkal dükkânım vardı. Günde toplam altı kıran tasarruf ederdim.

Mirza Yedullah lafını kesti:

— Bakkal mıydın? Bakkal milletinden hoşlanmam ben.

— Niye?

— Uzun hikâye; hele sen lafını bitir.

Şehbaz kaldığı yerden devam etti:

— Evet, bakkal dükkânım vardı. Ömrüm geçip gidiyordu. Derken yavaş yavaş ev bark sahibi olduk. Başınızı fazla ağrıtmayım. Bir şeytan çıktı karşıma. O zamandan beri beş yıl geçti. Kara çula oturttu karım beni. Bu bir kadın değil, felaketti. Binbir zahmetle kendime bir düzen kurmaya gelmiştim. Elimdekini avcumdakini yok etti bu kadın. Uzun lafın kısası, benim Ahmed'in anası olacak kadın bir akşam vaazdan döndü. "Hazret beni çağırıyor; günahlarımı dökeceğim" diye tutturdu da tutturdu. Başıma bir iş açtı ki ne sen sor ne ben söyleyim... Bendeki şu kafaya bak ki bu kadının aklına uydum. İnsan çiğ süt emmiş işte. O zaman ne yaptığımı bildiğim mi var? Uydum ben de ona. Bir kadın insanın aklına girmeyegörsün... Daha o akşam "Benim bunlara aklım ermez. Mehirim helal, canım serbest. Bir bilezikle gerdanlığım var. Onları satıp gideceğim... İstihareye de yattım; iyi çıktı. Ya boşarsın beni, ya şuracıkta boğarım çocuğunu!" diyordu. Ne yaptım ne ettimse de, dinleyen kim? İki hafta bakmadı yüzüme. O kadar çektirdi ki bana, neyim var neyim yok satıp verdim eline parayı. İki yaşındaki oğlumu alıp Arabın cirit attığı yere gitti. Gideli beş yıl oldu; başına neler geldi bilmiyorum.

Mirza Yedullah:

— İnşallah Arapların şerrinden uzak kalır!

— Evet ya, dil bilmez çıplak Arapların, ıssız çöl bedevilerinin arasında, kavurucu güneşin altında! Sanki yer yarıldı, içine girdi. Bir parça kâğıda bir şeyler karalayıp göndermedi. Boşuna dememişler kadının aklı kısadır diye.

Mirza Yedullah:

— Kabahat erkeklerde. Onları bu hale erkekler getiriyor; gözlerini kulaklarını açıyorlar.

Şehbaz konuşmaya kaptırmıştı kendini:

— Garip olan, aslında bu kadın aptalın tekiydi. Nasıl oldu da birdenbire gözü açıldı? Bazen yalnızken ağlardı; belki de ilk kocası için...

Mirza Yedullah sordu:

— Yoksa sen ikinci kocası mıydın?

— Öyle ya. Ne diyordum; lafımı unuttum.

— İlk kocası diyordun.

— Evet, önce ilk kocası için ağladığını sanıyordum... Her neyse, tatlı dille ona anlatmaya çalıştım ama deliyle konuşuyordum sanki. Azrail'i görmüş gibiydi. Oğlumun başına neler getirdi, bilmiyorum. Dünya gözüyle bir daha görecek miyim acaba? O kadar nezir niyazdan sonra Allah bana bir oğul vermişti.

Mirza Yedullah:

— Kime baksan, herkesin bir derdi var. Sözün özü şu ki, insanlar adam olmalı, okuryazar olmalı. Onlar eşek oldukça bizler de sırtlarına bineriz. Vaktiyle minberde söylerdim: Ömründe bir sefer Atabât'a[16] giden bağışlanır, yeri cennet olur.

Şehbaz:

— Siz ulemadan mısınız?

— On iki sene önceki mesele bu. Görüyorsun işte sarıklı değilim. Şimdi hem her şeyim, hem hiçbir şey.

— Nasıl yani, anlamıyorum.

Mirza Yedullah dilini ağzının etrafında çevirdikten sonra üzgün bir halde:

— Benim hayatımı bir kadın mahvetti.

— Elaman şu kadınlardan!

— Hayır, kadının ilgisi yok. Bu benim kendi talihsizliğim. Tahran'da bulunsaydın, mutlaka benim pederin adını duyardın. Biz saygın ailelerden biriydik. Babamın adını duyan, kendine çekidüzen verirdi. Minbere çıktığı zaman, kalabalıktan, iğne atsan yere düşmezdi. Bütün kalantorlar çekinirdi ondan. Maksadım hava basmak değil. Çünkü rahmetli çok değerli bir insandı.

16 Şiî imamların mezarlarının bulunduğu yerler.

— Diyelim ki baban faziletliydi; onun faziletinden eline ne geçti?

— Her neyse, pederin ölümünden sonra onun yerine geçtim. Evi açtım. Bir avuç öteberi ile bir ev bıraktı bize. Ben henüz öğrenciydim. Ayda dört tümenle beş batman buğday gelirim vardı. Ayrıca muharrem ve safer aylarında işlerimiz iyi olurdu. Parazit gibi yaşıyorduk. Çünkü rahmetli peder bu konuda deneyimliydi.

"Bir gün dua okumak üzere bir hastaya götürdüler beni. Baktım, sekiz dokuz yaşlarında bir kız ortalarda dolaşıyor. Beyim, gözüm takılıp kaldı kıza. Gençlik var serde tabii.

"Ondan önce iki sîgam vardı. İkisini de boşadıydım. Ama bu bambaşkaydı. Leyla'yı Mecnun'un gözüyle görmeli derler ya... Neyse, iki gün sonra bir mendil dolusu çerezle üç tümen para gönderip nikâhladım kızı. Akşam onu getirdiklerinde o kadar küçüktü ki kucağa almışlardı. Kendimden utandım doğrusu, sizden ne saklayım? Bu kız üç gün boyunca beni gördükçe civciv gibi titredi. Ben de otuz yaşındaydım; gençtim, cahildim. Ya o yetmişlik adamlara ne demeli? Bin türlü hastalıkları olsa da dokuz yaşında kız alırlar.

"Çocuk işte; gelinden, düğünden ne anlasın? Onun hayal ettiği, gelinin başına pullu başörtüsü verirler, yeni elbiseler giydirirler, babasının evinde dayak yeyip küfür işitirken kocası onu sevip okşar, el üstünde tutar. Ama bilmez ki koca evinde eli soğuk sudan hiç çıkmayacak.

"Her neyse, çok uğraştım ama onu da yola getirdim. Benden korkuyor, ağlıyordu. Ona yumuşak davranıyor 'Aman dikkatli ol; şerefimizi beş paralık etme. Sen yukarı odada yat, ben aşağıda uyurum' diyordum. Çünkü acıyordum ona. Zor kullanmaktan kaçındım. Üstelik gözüm gönlüm doymuş, tecrübeli biri olmuştum. Sözün kısası, dinledi nasihatlerimi.

"İlk gece bir masal anlattım ona. Uyudu. İkinci gece bir başka masala başladım, yarısını da sonraki geceye bıraktım. Üçüncü gece hiçbir şey anlatmadım. Baktım, seninki 'Melik Cemşid'in ava çıkışına kadar gelmiştin. Gerisini neden anlatmıyorsun?' dedi. Hani, keyfime diyecek yoktu. 'Bu gece başım ağrıyor. Sesim iyi çıkmıyor. Biraz daha yaklaştırırsan, belki...'

dedim. Böyle böyle derken yaklaştım yaklaştım, nihayet yola geldi."

Şehbaz güldü. Bir şey söyleyecek oldu ama kalın gözlük camının ardından Mirza Yedullah'ın yaşlı gözlerini ve ciddî yüzünü görünce tuttu kendini.

Mirza Yedullah hararetle anlatıyordu:

— Bu hikâye on iki yıl öncesine ait, tam on iki yıl. Ne kadındı ama! İtaatkâr, şefkatli; her işime koşardı. Ah ah şimdi hatırlıyorum da... Başörtüsünün ucu hep dişindeydi. Küçük elleriyle çamaşır yıkar, yemek pişirir, kız kardeşime yardım ederdi. Ne iyi huylu, ne şefkatliydi! Herkes hayrandı ahlakına. Ne kadar akıllıydı! Okuma yazma öğrettim ona. İkinci ay Kuran okumaya başladı. Şeyh'in[17] şiirlerini ezbere bilirdi. Üç yıl beraber yaşadık. Hayatımın en güzel dönemiydi. Bu sırada tesadüfen paralı bir dulun vekili oldum. Kendisi de fena değildi hani. Asılmaya başladım. Onu da nikâhıma almayı aklıma koydum. Hangi allahsız karıma haberi yetiştirmişse yetiştirmiş. Allah seni inandırsın, aptal görünen bu kadının o kadar kıskanç olduğunu bilmiyordum. Ne kadar dil döktüm, gönlünü almaya çalıştımsa da, oralı olmadı. Vekâlet ücreti olarak öbür kadının bana biraz borcu kalmıştı. Borçtan da vazgeçtim. Sonunda aramız hepten bozuldu. Ama bilemezsin, bir ay boyunca neler etti bu kadın bana!

"Ya delirmişti ya da bir şey içirtmişlerdi herhalde. Tamamen değişti. Elini beline dayayıp, ömrümde hiç duymadığım şeyler söyledi bana. 'İnşallah gözlüğünü cesedinin üstüne koyarlar! Hile dolu sarığın boynuna dolanır inşallah! Daha ilk günden anladım bana göre olmadığını. Babam olacak hortlayasıca pezevenk herif verdi beni sana! Gözümü açtığımda kendimi sen pezevengin kucağında buldum. Üç yıl katlandım senin dilenciliğine. Bana bunu mu yapacaktın? Allah insanların işini namussuzlara göre vermez. Yetti artık; zorla değil ya! Bundan böyle yaşayamam seninle. Mehirim helal, canım serbest. Şimdi gidiyorum... Best'e[18] gidip sığınacağım. Şimdi... şimdi...'

17 Sadî-yi Şirazî.

18 Kutsal mekânların bulunduğu bölgede sığınmacıların kaldığı yer.

"O kadar konuştu, o kadar konuştu ki sonunda tepem attı. Gözlerim karardı. Akşam yemeğini yerken tabakları alıp alıp avluya fırlattım. Akşam üstüydü. Kalkıp Şeyh Mehdi'nin hücresine gittik. Onun huzurunda talâk-ı selâse ile boşadım karımı."

Elini eline vurup dövünüyordu:

— Ertesi gün pişman oldum. Fakat pişmanlık fayda etmezdi. Karım bana namahrem olmuştu. Birkaç gün çarşıda pazarda deliler gibi dolaştım. Bir ahbapla karşılaşacak olsam, dalgınlıktan selamını bile almıyordum.

"Artık o günden sonra mutluluk yüzü görmedim. Yüzü bir dakika bile gözümün önünden gitmiyordu. Uykum durağım kalmamıştı. Evde de duramaz olmuştum. Kapı, duvar küfrediyordu bana. İki ay yatağa düştüm. Hep onu sayıklıyordum. Neden sonra biraz kendimi topladım. Eğer azıcık çıtlatacak olsam, yüz tane kız bulurlardı bana. Ama onun hali başkaydı. Sonunda ne yapıp edip tekrar onu almaya karar verdim. Talâk süresi dolduktan sonra çalmadığım kapı kalmadı. Baktım ki olacak gibi değil, bana kalan bütün eşyayı sattım, on sekiz tümen para topladım. Bir hülleci bulmaktan başka çıkar yol yoktu. Karımı nikâhladıktan sonra boşayacak, üç ay on gün dolduktan sonra tekrar onu alabilecektim.

"Mahallemizde ciğeri beş para etmez bir bakkal vardı. Yüzünü yalasalar yedi köpek karnını doyururdu. Bir soğan için adam öldüren takımındandı. Gidip onunla anlaştım. Rebâbe'yi nikâhlayacak, sonra boşayacaktı. Ben de bütün masraflardan başka beş tümen daha verecektim. O da kabul etti. İnsanlara kanmamak lazım. Bu herif, bu namussuz..."

Şehbaz rengi uçmuş yüzünü iki eliyle kapatarak:

— Bakkal mı? Adı neydi? Hangi bakkal? Hangi mahalledeki? Hayır... hayır... Olamaz böyle bir şey!

Mirza Yedullah kendini öyle kaptırmıştı ki olaylar gözünün önünde canlanıyordu. Sözünü kesmeden devam etti:

— O bakkal olacak namussuz herif karımı nikâhına aldı. Ne oldum biliyor musun? Karı üç yıldır benim karımdı. Biri adını anacak olsa, karnını deşerdim. Düşünebiliyor musun, karımı şimdi kendi ellerimle bu hayvan herife veriyordum! "Belki

bu, gözleri yaşlı boşadığım sîgalarımın intikamıdır" diyordum kendime. Neyse, ertesi sabah erkenden bakkalın evine gittim. Bir saat ayakta bekletti beni ama asır gibi geçti o bir saat. Geldiği zaman "Vaadinde dur bakalım. Rebâbe'yi boşa. Beş tümenin yanımda" dedim. Şeytanî yüzü hâlâ gözümün önünde. Gülüp de "Karımdır; bin tümen verseler, bir tel saçını vermem" demez mi? Yıldırım çarpmışa döndüm.

Şehbaz titriyordu:

— Hayır, olamaz böyle bir şey!.. Doğrusunu söyle... Ooh!..

Mirza Yedullah:

— Söyle şimdi, haklı mıyım değil miyim? Bakkal milletinden neden nefret ettiğimi anladın mı şimdi? "Bin tümen verseler, bir tel saçını vermem" deyince anladım ki daha çok para istiyor. Fakat pazarlık edecek hal mi kalmıştı? İnsanın neresi yanar bilir misin? Her yanımı ateş bastı. O kadar fena oldum, o kadar hayattan bezdim ki, cevap bile vermedim. Öyle bir baktım ki ona, her küfürden beterdi.

"Aynı yoldan simsarlar çarşısına gittim. Sarığımı, cübbemi sattım; kısa bir aba aldım. Başıma keçe külah geçirdim; çarıklarımı giyip düştüm yola. O zamandan beri şehir şehir, köy köy derbeder bir halde dolaşıyorum. On iki yıldır bir yerde duramıyorum. Bazen meddahlık, bazen öğretmenlik yapıyorum. İnsanların mektuplarını yazıyor, kahvelerde Şahname okuyor, ney üflüyorum. Dünyayı dolaşmak hoşuma gidiyor. Ömrüm böyle geçip gitsin istiyorum. İnsan çok şey öğreniyor. Ama yaşlandım artık. Bir ayağımız buradaysa, bir ayağımız da çukurda. Ne yazık ki tecrübelerimiz bu dünyada para etmiyor artık! Şair ne güzel söylemiş:

'Sanatkâr, akıllı insanın bu devirde olmalı iki ömrü:
Biriyle tecrübe edinmeli, diğeriyle kullanmalı tecrübeyi.'

Mirza Yedullah buraya gelince yoruldu. Çenesi hareket edemez olmuştu sanki. Çünkü her zamankinden çok düşünmüş ve konuşmuştu. Çubuğunu alıp çaya doğru dalgın dalgın baktı. Dağların ardından gelen belli belirsiz sese kulak veriyordu.

Şehbaz iki elinin arasından başını kaldırarak bir ah çekti:

— İki kere iki dört eder.

Mirza Yedullah şaşkındı; fark edemedi onu.

Şehbaz yüksek sesle:

— Bir başkasını daha evinden ocağından ediyor.

Yedullah kendine gelip sordu:

— Kim?

— Yüreği yanan Rebâbe.

Mirza Yedullah'ın gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Korkarak sordu:

— Ne demek istiyorsun sen?

Meşhedî Şehbaz yapmacık yapmacık güldü:

— Sahi, zaman insanı çok değiştiriyor. Yüz kırışıyor, saçlar ağarıyor, dişler dökülüyor, ses değişiyor. Ne siz beni tanıdınız, ne ben sizi.

Mirza Yedullah sordu:

— Nasıl yani?

— Rebâbe'nin yüzünde çiçek izi yok muydu? Gözlerini hep kırpıştırmaz mıydı?

Mirza Yedullah bağırdı:

— Kim dedi bunları sana?

Meşhedî Şehbaz güldü:

— Siz Mermer Hamam sokağında evi olan, merhum Şeyh Resul'ün oğlu Şeyh Yedullah değil misiniz? Her sabah dükkânımın önünden geçerdiniz hani! Ben de o hülleciyim işte!

Mirza Yedullah başını yaklaştırıp:

— On iki yıl boyunca beni bu hallere düşüren kişi misin sen? O Şehbaz Bakkal sen misin? Zamanında bu dağ başında düşseydin elime, işin bitikti ama gel gör ki zaman ikimizin elini de arkadan bağladı artık!

Sonra deliler gibi kendi kendine konuştu:

— Aferin Rebâbe! İyi aldın intikamımı. O da benim gibi derbeder olmuş!

Tekrar sustu. Dudaklarında acı bir tebessüm belirdi.

Karşılarındaki bankta uyuyan kişi döndü, yerinde doğrulup oturduktan sonra esnedi ve gözlerini ovuşturdu.

Meşhedî Şehbaz ile Mirza Yedullah gözlerini kaçırarak bir-

birlerine bakıyorlar ama göz göze gelmekten korkuyorlardı. İki biçare düşman aşk keşmekeşini geride bırakmışlardı. Ölümü düşünmeleri gerekiyordu artık.

Bir süre sessizlikten sonra Şehbaz kahveciye dönüp seslendi:

— Daş Ekber; iki çay; şekerleri yanında olsun!

Goceste Doj

Büyük ve müstahkem Makan Kasrı'nın kireç harcından yapılmış üç hisarı ve yedi burcu vardı. Asivişe yakınlarındaki dağın yamacında masmavi gökyüzüne yükseliyordu.

İki yüz yıl önce burası mamur, evler ve binalarla dolu bir yerdi. O zamanlar her gün akşama doğru Makan Kâkûye, ırmakta yıkanan kızı görmek için yüksek ve geniş alnıyla bu kasrın eyvanında veya sol burcunda nöbet tutardı. Bu kız daha sonra Makan'ın genç yaşta ölümüne neden oldu. Fakat ondan sonra doğanın tüm yıkıcı güçleriyle insanlar burayı yıkmak için el ele vermiş, nemli duvarların dibiyle çatlaklarda biten otlar, kasrı parça parça yiyor, sıkıştırıyordu. Kemerler çatlamış, sütunlar devrilmişti. Kasırda ve çevresindeki tarlalarda derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Çünkü Sam'ın oğullarının istilasından sonra her yer yıkık dökük kalmıştı. Kasrın önünden gümüş şerit gibi küçük bir ırmak, zümrüt yeşili çayırlar arasından yılan misali kıvrıla kıvrıla şarıldayarak akıyor ve yavaş yavaş gözden kayboluyordu.

Halk bu harabe kasra Goceste Doj der ve uğursuz sayardı. Ama o eski görkemli kasrın sol burcunu parlak gözlü, yaşlı ve cılız bir adam hangi afsunla kendine mekân seçmişti? Bu adama Heştun derlerdi. Gurup vakti dışında burçtan çıkmazdı. Kasrın altındaki köy karanlığa gömüldüğü vakit Heştun üstüne siyah bir pelerin geçirip kasrın sol burcundan çıkıyor, kasra bakan tepede ağır ağır dolaşıyor, ya da odun, çalı çırpı topluyordu.

Deli miydi, akıllı mıydı, zengin miydi, yoksul muydu? Bunu bilen yoktu. Köy halkı onun bakışlarından sakınırdı. Köylüleri korkutan başka bir şey de, her gün ikindi üstü gelip kasrın önündeki ırmakta yıkanan bir kız çocuğunun varlığıydı.

* * *

Bir dar ikindiydi. Hava yumuşak, doğa sakindi. Gökyüzünde bir grup güvercin dönüyordu. Rûşenek her zamanki gibi kasrın önündeki ırmakta yıkanıyordu. Ansızın rahiplere benzeyen bir adam gördü. Uzun kırçıl sakallı, kıvrık burunlu ve siyah pelerinliydi. Adam ona yaklaşınca kız korkarak gömleğini alıp göğüslerini kapattı. Adam yavaş yavaş yaklaştı ve gülümseyerek:

— Kızım, ne yapıyorsun burada?

Giyinmekle meşgul olan Rûşenek:

— Yıkanıyorum.

— Kızım, korkma benden. Ben senin baban yaşındayım.

— Babam gideli çok zaman oldu. Gittiğinde çok küçüktüm ben. Tam anımsayamıyorum ama siyah sakallıydı. Beni öpüp dizine oturturdu.

— Yazık! Benim de bir kızım vardı.

— Siz büyücü Goceste Doj değil misiniz?

— Bu halkın bana taktığı isim.

— Halk benim ve annemin arkasından da kötü kötü konuşuyor. Yalnız yıkandığımı gördükleri zaman, diyorlar ki bir kız...

— Bu köylüler zavallı... Güttükleri hayvanlardan bile zavallılar. Önce mide, sonra şehvet ve bir avuç da öfke ve körü körüne kulaklarına doldurulan yapılması ve yapılmaması gereken şeyler.

— Ama ben sudan vazgeçemem; ben suya bayılırım. Yüzdüğüm vakit sanki bütün kuşlar, bütün doğa konuşuyor benimle. Her gün denizin karşısında olmak isterdim. Sular benimle konuşuyor, çağırıyor, kendine çekiyor beni. Belki de balık olmalıydım.

— İnsanoğlu kin dünyasıdır. Biz bütün canlıların özüyüz.

Onların tüm duyguları var bizde. Bazıları içimizde ağır basar. Öldürmek gerek onları.

— Balığı öldürmek için kendimi öldürmeliyim. Denizden, sudan uzaklaşacak oldum mu vücudumun bir parçası denizin dalgalarında kalıyor; sonsuz bir üzüntüye düşüyorum.

— Ama sen çok gençsin, çocuksun. İnzivaya çekilmek yaşlıların işi, o da çalışmayı, hareketi bıraktıkları zaman.

— Bir balık olup yüzmek, hep yüzmek isterdim.

— Büyükbabamın da aynı kuruntuları vardı ve sonunda boğuldu.

— Ne güzel bir ölüm! İnsan ölüyor, hem de suda...

— Hayır, o tamamen ölmedi... Çünkü ruhtan geriye kalan şey gerçektir. Yani kişinin ruhu ya da birtakım özellikleri kendi çocuğuna da geçer. Büyükbabamın çocuğu vardı. O halde tamamen ölmemiştir. Ama herkesin şahsî ruhu bedeniyle birlikte uyur. Çünkü yemeye ihtiyacı yoktur. Vücuttan sonra canlı kalamaz. Anne ve babanın âdetlerinin, huylarının, kuruntularının ve hastalıklarının çocuğa intikal ettiği bir kapıdır bu.

— Peki sizin babanız da altın yapıyor muydu?

— Hayır, o arıyordu. Bütün sıradan insanlar altın arar ama ne işe yarar ki?

— Peki siz altın yaptınız mı?

— Say ki yaptım; ne işime yarayacak? Yedi yıldır geceleri rutubetli yerde uykusuz kalıyor, kitaplarda eskilerin sırlarını arıyor ve okuyorum. Hayıflanmaların demir pençesinde ezildim. Bir ayağım çukurda zaten. İksir-i âzam denilen şey sende. Senin büyüleyici gülüşünde, büyücünün elinde değil.

— Şimdiye kadar kimse benimle böyle konuşmadı. Herkes aptal ve deli diyor bana.

— Çünkü dilini anlamıyorlar. Çünkü sen doğaya daha yakınsın ve onun dilsiz diline âşinasın.

— Benim çocuk olduğum doğru, ama hayatım o kadar da keder dolu değil. Galiba bazı sözlerinizi tam kavrayamıyorum; kaypak sözler bunlar. Yanınızda kalıp sözlerinizi dinlemeyi çok isterdim. Ama annem yalnız ve köylüler ondan hoşlanmıyor. Ben de yalnızım; hem de çok yalnız.

— Biz, hepimiz yalnızız. Aldanmamak gerek. Yaşam bir

zindandır, türlü türlü zindanlar. Ama kimileri zindan duvarına resim çizer ve bununla oyalanırlar. Kimileri kaçmak ister, boşuna ellerini yara bere içinde bırakırlar. Kimileri de yas tutar. Fakat işin aslı, hep kendimizi aldatmalı, hep kendimizi aldatmalıyız. Ama bir zaman gelir, insan kendini aldatmaktan da bıkar... Sanırım bugün dilime hâkim olamıyorum. Çünkü yıllardır kendimden başka biriyle konuşmadım. Ama şimdi yepyeni bir sıcaklık hissediyorum içimde.

Rûşenek hayretle:

— Aaaa, anneciğim geldi!

Bu sırada beyaz çâdorlu, uzun boylu bir kadın yavaş yavaş yaklaştı. Gözünü Heştun'a dikmişti. Bir süre göz göze geldikten sonra kadın bayılıp çayıra yığıldı. Bu krize alışkın olan kız, korkarak koştu ve annesinin başını dizine alıp okşamaya başladı.

Heştun yaklaştı, parmağını kadının alnına değdirdi. Kadın ayıldıktan sonra doğrulup oturdu. Kızın takdir dolu bakışları altında Heştun oradan uzaklaştı.

* * *

Bu kadınla adam hakkında ilginç hikâyeler dolaşıyordu halkın ağzında. Diyorlardı ki: Bu adamın adı Heştun değil, Yahudi Molla Şem'un'dur. Yedi yıl önce bir dervişle birlikte Dilber'e gelip Goceste Doj harabesine yerleşti. Molla Şem'un'un arkadaşı bir süre sonra kayboldu. Başına ne geldiğini de kimse bilmiyor. Heştun'un durumu bu meseleyi teyid ediyordu. Bazıları onun riyazet çektiğini, günde bir bademle yaşadığını, ruhlarla, cinlerle haşır neşir olduğunu söylüyordu. Kimileri de onun Demâvend dağından kırmızı kükürt getirip simya ile meşgul olduğunu, cefr ve tılsım kitaplarına bakarak çalıştığını söylüyordu. Bazıları ise o burçta hazine bulduğunu, köyde kaybolan iki kızın onun işi olduğunu söylüyor, onun gözüne bakanın büyüleneceğine inanıyordu. Bir kısmı da bütün gün namaz kılıp ibadet ettiğini söylüyordu. Birisi, Molla Şem'un'un mezarlıktan ölü kafası çaldığını kendi gözüyle gördüğüne yemin ediyordu. Gurup vakti Heştun tepede göründü mü köylü-

ler besmele çekiyordu. Fakat inkâr edilemeyecek bir şey varsa, gerek kışın, gerek yazın kasrın sol burcundaki bacadan sürekli mavi duman çıkmasıydı.

Rûşenek ile Horşid bu köye geleli dört ay olmuştu. Goceste Doj yakınlarındaki evlerine yerleşmişlerdi. Bu ev yıllardır metruktu. Çünkü on bir yıl önce Horşid'in babası kötü bir şöhret dolayısıyla evini terk etmek zorunda kalmıştı. Bu evi cinlerin taşa tuttuğu söyleniyordu. Oysa evi ucuza kapatmak için bu işi komşuları yapmıştı. Daha sonra satış işlemi yapılmadıysa da, evin adı kötüye çıktı bir kere. Belki de köylüler bu eve yakın olduğu için Makan Kasrı'na Goceste Doj lakabını vermişlerdi.

Sekiz yıldır Horşid'in kocası gizemli bir şekilde kaybolmuştu. Çünkü onu Yahudi olmakla suçlamışlardı. Daha sonra ondan "Seni terk ettim ama umarım geri döndüğüm gün herkes benim kim olduğumu anlayacak" yazılı bir mektup geldi. Horşid babasının evinde kaldığı dört yıldan sonra çok ağır hastalandı. Günlerce kendini bilmeden yattı. Bu hastalıktan sonra her gece uykusundan sıçrıyor, uyurken yürümeye başlıyor ve tekrar geri dönüp yatağına yatıyordu. Bu yıl babası ölünce, uzakta kalan bu ev miras olarak ona verildi. O da cüz'î aylığıyla buraya geldi. Fakat bir taraftan bu evin kötü şöhreti, diğer taraftan uyurgezer Horşid'in gizemli hali köylüleri kötü düşünceye sevk etmişti. Nitekim ana kızı Heştun'un işbirlikçisi biliyorlardı.

* * *

Heştun'un Rûşenek'in ailesiyle karşılaşmasından sonra, o gece her taraf sütlimanken ve kasrın aşağısındaki köy uykuya dalmışken, Horşid her geceki âdeti üzere yatağından kalkıp gözleri kapalı, kızının başucuna gitti. Dikkatle nefesini dinledi. Sonra başına beyaz çâdorunu örtüp ağır adımlarla evden çıktı. Ama bu gece güzergâhı değişmişti. Kısa bir süre sonra Goceste Doj'a giden dar ve tehlikeli yola girdi.

Kasrın sol burcu önünde biraz duraladı. Bir ahşap kapıyı açtıktan sonra karanlık koridora girdi. Koridorun sonunda, sağdaki başka bir kapıyı açtı. Nemli beş basamaktan inip hava-

sı ağır ve rutubetli bir mahzene girdi. Ortada küçük bir kandil yanıyordu.

Horşid kenarda durdu, başını öne eğip elpençe beklemeye başladı. Kemikli yüzüyle morarmış gözlerinin kenarı ocağın aydınlığı önünde korkunç görünüyordu.

Uzun sakallı, ince dudaklı, kırışık alınlı, küçük ve cılız Heştun ocağın önünde duruyordu. Sıcağa rağmen üstünde kirli pelerin vardı. Gözlerini ateşteki potaya dikmiş, uzun parmaklı sağ elini dizine koymuştu. Mağaraya benzeyen odası, duvarda asılı duran paslı bir kılıç, şişe, su kabağı, imbik, havaya dağılmış ilaç kokusu, bunların tümü onun gizemli haliyle, onun fakirliğiyle uyum sağlıyordu. Nitekim insan umutsuzca soruyordu kendine: İnce boğazlı, iri kafalı, bir deri bir kemik kalmış bu adamın aklından neler geçiyor acaba?

Heştun başını çevirip yeni gelen konuğuna bakmadı. Böylece birkaç dakika sessizlik içinde geçti. Sonra kalkıp ağır ağır kadının karşısına geldi ve âmirane bir tarzda:

— Biliyordum... Bu gece eli boş geldin; getirmedin onu! Ama yarın gece elimden kurtulamazsın. Yarın gece uyurken kucaklarsın kızını. Uyanmasın sakın! Dikkatle battaniyeye sarar getirirsin buraya... Uyanmamalı diyorum, duyuyor musun?.. Yolda kıpırdanacak olursa, uyuyuncaya kadar durur, sonra getirirsin. Bu odada benim elime verirsin... İyi duyuyor musun ha?

Horşid'in başı daha da öne düşmüştü. Güçlükle nefes alıyor, şakaklarından ter damlaları süzülüyordu. Heştun biraz bekledikten sonra tekrar konuştu:

— Ne dediğimi iyi duydun mu? Yarın gece onu getirirsin. Anladın mı şimdi?

Kadın kısık sesle "Evet..." dedi.

— Git haydi; geldiğin yoldan geri dön. Ama yarın geceyi unutma, kızı getireceksin... Onu buraya getirip elime teslim edeceksin.

Horşid biraz duraladıktan sonra ağır adımlarla dışarı çıktı.

O anda Heştun'un gözleri belli belirsiz parladı. İnce dudaklarında alaycı bir tebessüm belirdi. Ocağa yaklaşıp potadaki pas rengine çalan yeşil suya baktı. Mahzenin ortasına geldi, kemikli ellerini sallayıp delice konuşmaya başladı.

— Yarın gece üç damla kan benim iksirime, altın suyuna ruh verecek. Bakirenin üç damla kanı, yarın gece. Üstatlarım çok ter döktüler ama maksatlarına ulaşamadılar. Sonuncusunu da kendi ellerimle öldürdüm ve Mısır, Kalde ve Aşur büyücülerinin bütün sırları bana kaldı... Ben onların emeklerinin meyvesini yiyeceğim... Yedi yıldır ölüler gibi yaşıyorum. Bütün mutluluklardan vazgeçtim; karımı, çocuğumu terk ettim; yerin altına gömüldüm... ama yarın... hayır, öbür gün yerin altından çıkacağım ve dünyanın bütün mutlulukları benim olacak... Benden nefret eden bütün bu insanlar ayağıma kapanacaklar... Kendilerine küfretmemi isteyecekler, eteklerimi öpecekler... para... para... (kahkaha atarak)... altın benim yanımda külden de değersiz olacak. Herkes beni akl-ı küll bilecek, adım dillerde dolaşacak. Para, keyif, kadın, yeryüzü, gökyüzü, tanrılar, hepsi elimin altında olacak. Yarın gece bütün bunlar üç damla kanla, o kızın son üç damla kanıyla... Evet, niye benim elimde ölmesin? Niçin iksir-i âzama kurban olmasın? Ruhunun inceliklerini kavrayamayan bu sıradan insanların şehvetlerine kurban gitmesinden daha iyi elbet. Fakat onun ruhsuz cismi benim inisiyatifime kalıyor. Benimdir... (kahkahalarla) Altın... Ne asil bir maden! Ne çekici rengi, ne hoş sesi var! Bu nasıl bir tılsım ki dünya, ahiret, insanlığın tüm efsaneleri elpençe onun etrafında dönüyor!.. Altın... Altın!..

Sesi karanlık mahzende yankılandı. Birden ocağın önünde durup sustu. Gözünü pas rengine çalan yeşil sıvıya dikti. Tekrar o zavallı halini takınıp ocağın kenarında yere yığıldı.

* * *

Ertesi gün Heştun bütün gün vaktini tahtadan bir sedir yapmakla geçirdi. Ocağın önünde sedirin ayaklarını yere çaktı ve üstüne beyaz bir bez serdi. İlk bakışta mağarada birçok değişiklik göze çarpıyordu. Etrafında su kabağı, imbik ve çeşit çeşit şişe vardı. Kandilin önünde, geometrik şekiller çizilmiş ve kırmızı mürekkeple birtakım alametler yapılmış elyazması bir kitap açıktı. Odanın köşesindeki paslı kılıç ulaşabileceği mesafedeydi. Potanın dibindeki pas rengine çalan yeşil sıvıdan be-

yaz bir buhar çıkıyordu. Gözünü buhardan ayırmayan Heştun her dakikanın başında sabırsızlıkla geri dönüp kapıya bakıyordu.

Tam saatinde kapı açıldı ve kucağında beyaz beze sarılı bir şeyle Horşid içeri girdi. Heştun onu görür görmez kalktı. Kadına yaklaşıp âmirane bir edayla:

— Onu getireceğini biliyordum. Ver bana; serbestsin artık. Ama kimseye belli etme sakın! İki gün boyunca konuşamazsın; ver şimdi bana.

Beyaz beze sarılı şeyi kadının elinden alıp ocağın önündeki tahta sedire koydu. Horşid'in başı önüne düşmüş, ter döküyordu. Sonra ağır adımlarla dışarı çıktı.

Heştun'un dakikaları çok değerliydi. Aceleyle beyaz bezi çekti. Dağınık saçları, uzun kirpikleriyle Rûşenek'in yüzü göründü. Gözleri kapalıydı ve ağır ağır nefes alıyordu. Heştun başını yaklaştırdı, düzenli nefesini dinledi. Kız ter içindeydi. Sonra odanın köşesinden kılıcı aldı, bir şeyler mırıldandı ve kılıcın ucuyla sedirin etrafında yere bir çizgi çekti. Kendisi de kızın başucunda çizgide durdu. Kandilin ışığında önündeki kitaptan büyüler okumaya başladı. Bittikten sonra Rûşenek'in ellerini, ayaklarını sedire sımsıkı bağladı. Kılıcı aldı ve ucunu bir darbede Rûşenek'in boğazına sapladı. Kızın boğazından fışkıran kan Heştun'un üstüne başına sıçradı. Heştun hırkasının kenarıyla yüzünü sildi. Tekrar gizemli bir dille dua okumaya başladı. Ocağın aydınlığında kanlı yüzü, sonuna kadar açılmış gözleri ve çenesinin altında hareket eden sakalıyla gizemli bir hal almıştı. Bu sırada Rûşenek şiddetle sarsıldı ve başı sedirden sarktı. Heştun sedirin yanından, huni gibi dibine doğru daralan ağzı geniş şişeyi alıp Rûşenek'in boğazının altına tuttu. Kız tekrar daha bir şiddetli sarsıldı ve boynu eğildi. Heştun kanlı başı tutup çevirdi. Fakat bu sırada kızın boğazından nadiren kan damlıyordu. Tüm dikkatiyle kan damlalarını değişik şişelere alıyordu. Bir başka şişe daha aldı; kızın boğazını sıktıktan sonra kandili tutup yaklaştırdı. Kızın vücudundaki son damlalar şişeye düştü. Ama kandilin titrek ışığında Rûşenek'in alnındaki lekeyi görüp kızı tanıdı. Kendi kızıydı. Korkuyla kandili attı elinden. Kandil söndükten sonra elinde tuttuğu şişeyi kaldırarak bağırdı:

— Simya.... simya... Üç damla kan... kızımın kanı... Rûşenek'in kanı.

Sonra şişeyi öyle bir sıktı ki avcunda kırıldı. Cam kırıklarını potaya fırlatmasıyla pota taburenin üstünden devrildi ve içindeki pas rengi sıvı yere dökülerek yayıldı; yangın çıktı.

* * *

Köylüler sevinç çığlıkları içinde sabaha kadar Goceste Doj'dan yükselen ateş ve dumanı seyretti.

İran edebiyatında modernizmin öncüsü
Sâdık Hidâyet'ten, Kafka'nınki gibi karanlık,
karabasanlı öyküler...

Hidâyet, 1930'lu yıllarda, ülke için pembe tablolar
çizen yönetime, İran halkının yaşantısını keskin bir
gerçekçilikle yansıtarak yanıt veriyor. Şiddetin ve
tutkunun iç içe geçtiği bu öyküler fakirlik, hastalık,
batıl inançlar, cincilik, kumalık ve "sîga" düzeni,
ikiyüzlülük, mistik hayata ve inzivaya kaçış,
hayal kırıklıkları, kadının mal muamelesi görmesi gibi
İran toplumunda kol gezen sorunlara birer ayna tutuyor.

Mehmet Kanar'ın Farsça aslından özenle çevirdiği
Üç Damla Kan, Sâdık Hidâyet'i *Kör Baykuş*,
Diri Gömülen ve *Hacı Aga* gibi kitaplarıyla tanıyıp
seven okurlara yalın ve bunaltılı bir dünya sunuyor.

ISBN 975-363-997-X
6 YTL
6.000.000 TL
9 789753 639972